

**KATILIM VE KONVANSİYONEL BANKALARININ
ENFLASYONİST ORTAMDA BEKLENMEDİK
KRİZLERE KARŞI STRATEJİLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ: 2018-2022 FİNANSAL
KRİZ ALGISI**

**2023
YÜKSEK LİSANS TEZİ
KATILIM BANKACILIĞI VE FİNANS**

Ayşenur ÜÇERLER

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Saim KAYADİBİ**

**KATILIM VE KONVANSİYONEL BANKALARININ ENFLASYONİST
ORTAMDA BEKLENMEDİK KRİZLERE KARŞI STRATEJİLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ: 2018-2022 FİNANSAL KRİZ ALGISI**

Ayşenur ÜÇERLER

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Saim KAYADİBİ

T.C.

Karabük Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Finans ve Bankacılık Anabilim Dalında

Yüksek Lisans

Olarak Hazırlanmıştır

KARABÜK

Kasım 2023

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
TEZ ONAY SAYFASI.....	4
DOĞRULUK BEYANI	5
ÖNSÖZ	6
ÖZ	7
ABSTRACT.....	8
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	9
ARCHIVE RECORD INFORMATION	10
KISALTMALAR	11
ARAŞTIRMANIN KONUSU	12
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	12
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	14
EVREN VE ÖRNEKLEM	14
KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER	14
ÖNCEKİ ÇALIŞMALARI	16
GİRİŞ	23
1. BANKACILIK.....	26
1.1. Bankacılık Tarihi	26
1.1.1. Mevduat Bankaları	28
1.1.2. Katılım Bankaları.....	30
1.2. Faaliyetlerine Göre Bazı Banka Türleri ve İşleyişleri	32
1.2.1. Merkez Bankaları.....	32
1.3. Ticari Bankalar	37
1.4. Katılım Bankaları.....	38

1.5.	Yatırım Bankaları	38
1.6.	Bankacılık Alanları	39
1.6.1.	Özel Bankacılık.....	39
1.7.	Perakende Bankacılık	39
1.8.	Uluslararası Bankacılık	40
1.9.	Evrensel Bankacılık	40
2.	DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE EKONOMİK KRİZLER.....	42
2.1.	Ekonomik Kriz Nedir?	42
2.2.	Ekonomik Kriz Nasıl Olur?	42
2.3.	Ekonomik Krizin Sebepleri Nelerdir?	43
2.4.	Ekonomik Kriz Çeşitleri.....	45
2.4.1.	Finansal Kriz (Finans Sektörü Krizi).....	46
2.4.2.	Re-el Sektör Krizi.....	46
2.4.3.	Ödemeler Dengesi Krizi.....	47
2.5.	Kamu Borçlanması.....	47
2.6.	Ekonomik Krizin Özellikleri.....	48
2.7.	Ekonomik Kriz Bizlere Neler Getirir?	49
2.8.	Türkiye’de Ekonomik Krizler	49
2.8.1.	1946 Krizi.....	49
2.8.2.	1958 Krizi.....	50
2.8.3.	Petrol Krizleri.....	50
2.8.4.	Türkiye’de 2001 Krizi.....	51
2.8.5.	2018-2023 Yılları Arasındaki Döviz Krizi.....	52
2.8.6.	2018-2023 Döviz Krizinde Bankalar.....	52
2.9.	Katılım Bankaları Strateji Raporu.....	53
2.9.1.	TKBB ve Katılım Bankaları.....	53
2.9.1.1.	İslami Banka Ürünleri.....	53
2.10.	Türkiye’de Katılım Bankacılığı Stratejileri.....	55
2.10.1.	On Birinci Kalkınma Planı.....	56
2.10.2.	2021-2023 Ekonomi Programı	56
3.	KATILIM VE KONVANSİYONEL BANKALARIN BEKLENMEDİK KRİZLERE KARŞI STRATEJİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ YÖNELİK ANKET ANALİZİ.....	58

3.1. Kur Korumalı Mevduatların Etkileri	58
3.2. Araştırmanın Modeli	59
3.3. Araştırma Hipotezleri	61
3.4. Araştırma Bulguları Ve Değerlendirme.....	61
3.4.1. Hedef Kitlenin Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular	61
3.4.2. Araştırmaya İlişkin Değişkenlerin Frekans Analizi	62
3.4.3. Araştırmada Kullanılan Ölçeğe İlişkin Güvenirlilik Analizi	67
3.4.4. Araştırmada Kullanılan Ölçeğe İlişkin Normal Dağılım Testleri ..	69
3.4.5. Araştırmada Kullanılan Ölçeğe İlişkin T Testi analizi.....	70
3.4.6. Araştırmada Kullanılan Ölçeğe İlişkin ANOVA (Varyans) Analizi.....	72
3.4.7. Araştırmada Kullanılan Ölçeğe İlişkin Korelasyon Analiz Sonuçları	76
SONUÇ	80
KAYNAKÇA.....	89
TABLolar LİSTESİ	97
ŞEKİLLER LİSTESİ	98
ÖZGEÇMİŞ	99

TEZ ONAY SAYFASI

Ayşenur ÜÇERLER tarafından hazırlanan “KATILIM VE KONVANSİYONEL BANKALARININ ENFLASYONİST ORTAMDA BEKLENMEDİK KRİZLERE KARŞI STRATEJİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ: 2018-2022 FİNANSAL KRİZ ALGISI” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Saim KAYADİBİ

.....

İslam Ekonomisi ve Finansı Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile Finans ve Bankacılık Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 24/11/2023

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : Prof. Dr. Mehmet İSLAMOĞLU (KBÜ)

.....

Üye : Prof. Dr. Saim KAYADİBİ (MÜ)

.....

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Murat YAŞ (MÜ)

ONLINE

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans Tezi derecesini onamıştır.

Doç. Dr. Zeynep ÖZCAN

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntılarım intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Ayşenur ÜÇERLER

İmza :

ÖNSÖZ

Bu çalışma Karabük Üniversitesi İşletme Fakültesi Finans ve Bankacılık Anabilim Dalı yüksek lisans bitirme çalışmasıdır. Çalışma Türkiye’de faaliyet gösteren 3 farklı bankanın şube çalışanları üzerinde 2018/22 yılında yaşanan ekonomik değişikliklerin banka etkilerini gözlemleyip ortaya koymak amacıyla katılımcılara anket uygulanarak yapılmıştır. Amaçlanan çalışma konusunun bankaların bu süreçte nasıl ve ne oranda etkilendikleri hakkında çalışanlar gözünden bir sonuca ulaşmaktır.

Bu çalışmanın gerçekleşmesi sürecindeki destek ve katkılarından dolayı Sayın Prof. Dr. Saim KAYADİBİ’ne teşekkürlerimi sunarım.

Eğitim hayatımda her zaman bana güvenen ve desteğini her an hissettiğim aileme; özellikle annem Şükran ÜÇERLER’e ve uzun yıllar önce rahmete kavuşarak aramızdan ayrılan babam Metin ÜÇERLER’e sonsuz minnet ve şükranlarımı sunuyorum.

ÖZ

Bu tez çalışması, Türkiye ekonomisinin 2018/21 döneminde maruz kaldığı beklenmedik krizler karşısında katılım ve konvansiyonel bankaların benimsediği stratejileri incelemeyi amaçlamaktadır. Ekonomik krizler, finansal kurumların karşılaştığı en karmaşık ve kritik durumları içermektedir. Bu çerçevede, katılım ve konvansiyonel bankaların kriz yönetimi stratejileri araştırmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Türkiye ekonomisinin yaşadığı kriz dönemlerinde, finans sektörünün rolü ve bu sektörde faaliyet gösteren katılım ve konvansiyonel bankaların stratejik yaklaşımları büyük bir önem arz etmektedir.

Bu çalışma, bu stratejilerin hem finansal kurumlar hem de ekonomik istikrar açısından etkilerini anlamak için bir çerçeve sağlamayı amaçlamaktadır. Elde edilen bulgular hem akademik literatürde hem de finans sektöründeki uygulayıcılara yönelik önemli bir katkı sunacaktır. Bu tez, karmaşık bir araştırma tasarımını benimsemekte olup, katılım ve konvansiyonel bankaların kriz yönetimi stratejilerini anlamak amacıyla kapsamlı bir anket analizi gerçekleştirmiştir. Anket, sektördeki uzmanlar, finans analistleri ve banka yöneticileri arasında uygulanmıştır. Anket sonuçları, her iki bankacılık modelinin kriz dönemlerinde benimsediği stratejik adımları ve bu adımların etkinliğini değerlendirmek üzere istatistiksel yöntemlerle analiz edilmiştir.

Elde edilen bulgular, finans sektöründe faaliyet gösteren bankalar arasında önemli stratejik farklılıkların belirgin olmadığını göstermektedir. Bu durum, sektörde faaliyet gösteren bankaların benzer stratejik hedeflere ve yöntemlere sahip olduğunu işaret etmektedir. Ancak, dikkat çeken bir nokta, bu benzer stratejik yaklaşımların krizlere karşı nasıl bir tepki verildiği konusunda önemli bir rol oynadığıdır. Çalışan algısı, bankaların krizlere karşı benimsediği stratejilerle güçlü bir bağlantı göstermektedir. Bu da bir bankanın kriz anlarında nasıl bir strateji izlediğinin, çalışan algısı üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Strateji; Katılım Bankacılığı; Konvansiyonel Bankacılık; Kriz; Yönetim; Korelasyon; Finansal Kriz Algısı; Kur Korumalı Mevduat

ABSTRACT

This thesis aims to examine the strategies adopted by participation and conventional banks in the face of unexpected crises experienced by the Turkish economy during the 2018/21 period. Economic crises encompass the most complex and critical situations faced by financial institutions. In this context, the crisis management strategies of participation and conventional banks constitute the focal point of the research. The role of the financial sector during crisis periods in the Turkish economy and the strategic approaches of participation and conventional banks operating in this sector are of great importance. This study seeks to provide a framework for understanding the effects of these strategies on both financial institutions and economic stability. The findings obtained will contribute significantly to both academic literature and practitioners in the financial sector.

This thesis adopts a complex research design and conducts a comprehensive survey analysis to understand the crisis management strategies of participation and conventional banks. The survey was implemented among industry experts, financial analysts, and bank managers. Survey results were analyzed using statistical methods to assess the strategic steps adopted by both banking models during crisis periods and the effectiveness of these steps.

The findings indicate that there are no significant strategic differences among banks operating in the financial sector. This suggests that banks in the sector share similar strategic goals and methods. However, a notable point is the significant role played by these similar strategic approaches in responding to crises. Employee perception shows a strong correlation with the strategies adopted by banks in response to crises. This indicates a direct impact of the strategy adopted by a bank during crisis moments on employee perception.

Keywords: Strategy, Participation Banking, Conventional Banking, Crisis, Management, Correlation, Financial Crisis Perception, Currency-Hedged Deposits

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Katılım ve Konvansiyonel Bankalarının Enflasyonist Ortamda Beklenmedik Krizlere Karşı Stratejilerinin Değerlendirilmesi: 2018-2022 Finansal Kriz Algısı
Tezin Yazarı	Ayşenur ÜÇERLER
Tezin Danışmanı	Prof. Dr. Saim KAYADİBİ
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	24/11/2023
Tezin Alanı	Finans ve Bankacılık Anabilim Dalı
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	99
Anahtar Kelimeler	Strateji; Katılım Bankacılığı; Konvansiyonel Bankacılık; Kriz; Yönetim; Korelasyon; Finansal Kriz Algısı; Kur Korumalı Mevduat

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	Evaluation of Participation and Conventional Banks' Strategies Against Unexpected Crises in an Inflationary Environment: 2018-2022 Financial Crisis Perceptions
Author of the Thesis	Ayşenur ÜÇERLER
Advisor of the Thesis	Prof. Dr. Saim KAYADİBİ
Status of the Thesis	Master's Degree
Date of the Thesis	24/11/2023
Field of the Thesis	Department of Finance and Banking
Place of the Thesis	UNIKA/IGP
Total Page Number	99
Keywords	Strategy; Participation Banking; Conventional Banking; Crisis; Management; Correlation; Financial Crisis Perception, Currency-Hedged Deposits

KISALTMALAR

- ABD** : Amerika Birleşik Devletleri
- BDDK** : Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
- KKM** : Kur Korumalı Mevduat
- KOBİ** : Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler
- TCMB** : Türkiye Cumhuriyeti Merkezi Bankası
- TEB** : Türk Ekonomi Bankası
- TKBB** : Türkiye Katılım Bankaları Birliği
- TÜFE** : Tüketici Fiyat Endeksi

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Araştırmanın konusu, katılım bankacılığı ve konvansiyonel bankacılığın kriz anlarında uyguladıkları stratejiler konusunda ortak ve farklı buldukları yönleri ayrıntılı bir şekilde incelemektir. Bu çalışma, küresel olarak ani finansal krizlerin ortaya çıktığı 21.yy'da, bu krizlerle nasıl baş edildiği ve beklenmedik krizler için bankaların nasıl stratejilere sahip olduğu konusunu kapsayacaktır. Özellikle ülkemizde enflasyonun yükseldiği son yıllarda yaşanan finansal krizin güncelde nasıl yönetildiği ile alakalı birçok model bulunuyor. Bankalar stratejik olarak son yıllarda karlılıklarında azalma olmaması için karlılıklarını koruyarak arttırabilecekleri finansal çözümler üretiyorlar. Bu durumu çalışmada Denizbank, TEB ve Ziraat Katılım Bankaları şube portföy yöneticilerine uygulanan likert ölçekli anket çalışmasıyla ortaya koyulacaktır.

Banka stratejileri, son yıllarda tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19 pandemisiyle birlikte önemli değişikliklere uğradı. Özellikle ülkemizde ve dünyanın çeşitli bölgelerinde konvansiyonel bankalarla rekabet eden katılım bankalarının benimsediği stratejilere odaklanan bu çalışma şu sorulara odaklanmaktadır:

- Beklenmedik kriz durumlarında devlet bankaları hangi stratejileri izlemektedir?
- Katılım bankaları ve konvansiyonel bankalar, kriz zamanlarında benzer veya farklı stratejiler mi izlemektedir?
- Küresel problemler ve krize neden olan olaylar göz önüne alındığında, katılım ve konvansiyonel bankaların karlılıkları nasıl bir gelişim göstermiştir?
- Seçilen bankaların çalışanlarına yönelik yapılan anket çalışmasındaki hipotezler, gerçek hayatta ne kadar doğruluk payına sahiptir?

Bu sorulara verilen yanıtlar, çalışmanın detaylı içeriğinde ele alınmaktadır.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Araştırmanın amacı, katılım ve konvansiyonel bankacılığın stratejik olarak izledikleri yolları inceleyerek ve karlılık konusundaki planlamalarını karşılaştırarak aradaki farkları ortaya koymaktır. Aynı zamanda son yıllarda yükselen enflasyonun

ülkemizi karşı karşıya bıraktığı finansal sorunlar ele alınarak, bu dönemde bankaların uyguladıkları stratejiler üzerinde durulacaktır. Özellikle son yıllarda küresel anlamda zor süreçler yaşadığımızdan dolayı bankacılık sisteminin kriz anında nasıl bir strateji izlediğini karşılaştırarak, bu stratejileri değerlendirmektir. Ayrıca, finansal kriz algısı kavramının bu süreçteki rolü üzerinde odaklanarak, bankaların krizlere karşı duyarlılıklarını ve bu duyarlılıkların stratejik tercihlerine etkilerini anlamak da çalışmanın amaçları arasında yer almaktadır.

Bu çalışma, günümüzde giderek daha fazla önem kazanan katılım bankacılığı ile konvansiyonel bankacılık arasındaki rekabeti ve bu sektörlerin stratejik yaklaşımlarını ele almaktadır. Özellikle, kâr payı ve faiz oranları arasındaki benzerliklerin neden olduğu sorunlara odaklanan bu çalışma, sektördeki güncel eğilimlere ve küresel dinamiklere uygun çözüm önerileri sunmayı amaçlamaktadır. Türkiye'de ve dünya genelinde hızla büyüyen katılım bankalarının yanı sıra, güçlü bir tarih ve deneyime sahip konvansiyonel bankaların stratejik yaklaşımlarını ele alan bu tez, finans sektöründeki literatüre önemli bir katkı sağlayacak ve pazarlama ile uygulama stratejileri açısından özgün bir değer sunacaktır. Ayrıca, çalışma finansal kriz algısı konusuna da odaklanarak, kriz durumlarına karşı duyarlılık, önlemler ve bankaların krizle başa çıkma stratejileri üzerindeki etkilerini ele alacaktır. Tez, kur korumalı mevduat ürünlerinin kullanımını ve enflasyon ortamında bankaların stratejik hareketlerini de detaylı bir şekilde inceleyerek, finansal istikrar açısından önemli olan bu konularda literatüre yeni bir bakış açısı getirecektir.

Tez, son yıllarda konvansiyonel bankacılığa rakip olan ve kendini geliştiren katılım bankacılığıyla klasik bankaların uyguladıkları stratejileri ele almaktadır. Özellikle kâr payı ve faiz oranlarının birbirlerine yakın oluşu sorununa uygulanan stratejiler ve küresel eğilim açısından çözüm önerileri sunulacaktır. Son yıllarda ülkemizde büyük bir ivme yaratarak ilerleyen katılım bankalarının ve tüm dünyada sağlam bir zincir oluşturan konvansiyonel bankaların güncel stratejileri ile ilgili yazılacak olan bu tez, literatüre pazarlama ve uygulama stratejileri açısından özgün bir değer katacaktır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışma, likert ölçekli anket çalışması, serbest araştırma yöntemleri, literatür taramaları, ülkemizdeki devlet bankalarının güncel faaliyet ve strateji rapor incelemeleri yapılarak yazılmıştır. Dördüncü bölümde detaylı olarak anlatılacaktır.

Anket, katılım ve konvansiyonel bankaların beklenmedik krizlere karşı stratejilerini değerlendirmek amacıyla tasarlanmıştır. Anket, literatür taraması ve uzman görüşleri temel alınarak oluşturulmuştur. Sorular, bankacılık sektörü, kriz yönetimi ve stratejik planlama konularını kapsayacak şekilde belirlenmiştir.

Toplanan veriler, istatistiksel analizler yöntemler kullanılarak değerlendirilmiştir. Anket sonuçları, katılım ve konvansiyonel bankaların krizle başa çıkma stratejilerini belirlemek ve karşılaştırmak amacıyla analiz edilmiştir.

EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırma evreni, Türkiyedeki tüm banka çalışanlarını kapsamaktadır. Araştırma örneklemi ise, Denizbank, TEB ve Ziraat Katılım bankalarının toplam 116 şube çalışanını içermektedir.

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Araştırma kapsamı, genel olarak bankacılık faaliyetleri ve stratejilerini içermekle birlikte, özellikle ülkemizde ve dünyada ani gelişen krizlere karşı uygulanan stratejik yaklaşımları ele almaktadır. Denizbank, TEB ve Ziraat Katılım Bankası gibi önemli bankaların stratejileri özelinde incelenecektir. Çalışmanın ana temasını ise katılım bankacılığının kâr payı ve konvansiyonel bankaların kriz anlarında verdikleri tepki, uyguladıkları yöntemler ve izledikleri stratejik yollar oluşturacaktır.

Özellikle son yıllarda ülkemizde yaşanan ekonomik zorlukların neden olduğu çeşitli sorunlara odaklanılacak ve bankaların bu sorunlarla başa çıkmak için benimsedikleri stratejilere ek olarak, öneri niteliğinde içeriklere de yer verilecektir. Ankette sektörde çalışan kişilerin görüşleri, bankaların krizle mücadelesi konusunda önemli bir perspektif sunacaktır. Bu bağlamda, bankaların yayınladıkları strateji planları incelenmiş ve yorumlanmıştır. Ancak, günümüz ekonomisinin dalgalı

seyrettiği göz önüne alındığında, stratejik planların, ekonomideki anlık değişimlerden etkilendiği düşünülmektedir. Bu nedenle, son dönemde yaşanan ekonomik krizlerin etkisiyle bankaların anlık kriz stratejileri geliştirmeye başladığı gözlemlenmiştir. Hatta devlet, bankaların işlemlerine kısıtlamalar getirerek farklı bir stratejiyi de ortaya koymuştur.

Bu çerçevede, finansal kriz algısı konsepti de çalışmanın önemli bir unsuru olarak ele alınacak ve bankaların bu algıyı nasıl yönettiği üzerine detaylı bir inceleme gerçekleştirilecektir.

Bu çalışmanın sınırları, belirli bir zaman dilimi, coğrafi bölge ve belirli banka türleriyle sınırlıdır. Araştırma, son yıllarda yaşanan krizlere odaklanarak bu krizlere maruz kalan katılım ve konvansiyonel bankaların stratejilerini incelemektedir. Ancak, daha önceki finansal krizlere veya diğer coğrafi bölgelere geniş bir perspektif sunma amacı güdülmemiştir. Ayrıca, çalışma sadece katılım ve konvansiyonel bankaları ele almakla birlikte, diğer finansal kurumları, özel finans kuruluşlarını veya farklı banka türlerini içermemektedir. Teknolojik sınırlamalar da mevcuttur; bu çalışma, dijitalleşme ve teknolojik gelişmelerin bankaların krizle başa çıkma stratejileri üzerindeki etkilerini detaylı bir şekilde ele almak yerine daha genel stratejik yaklaşımlara odaklanmaktadır. Ayrıca, bankaların içsel kurumsal yapıları ve yönetim konularına derinlemesine bir bakış sunmamaktadır. Bu sınırlamalar, çalışmanın daha spesifik bir kapsam içinde odaklanmasını sağlamakla birlikte, gelecekteki araştırmalarda bu sınırlamaların genişletilerek daha kapsamlı bir analiz yapılması mümkün olabilir.

Bu çalışmada özellikle karşılaşılan güçlüklerle bakılırsa;

Bu çalışmanın yürütülmesinde, özellikle karşılaşılan belirli zorluklara odaklanıldığında, bir dizi önemli husus göze çarpmaktadır. İlk olarak, finansal sektördeki hızla değişen koşullar ve belirsizlikler, geçmiş krizlere kıyasla günümüzdeki kriz stratejilerini analiz etmeyi zorlaştırmaktadır. Sektördeki dinamiklerin sürekli evrim göstermesi, araştırma sürecinde güncel ve doğru veri elde etmeyi engelleyebilir. Ayrıca, katılım ve konvansiyonel bankalar arasındaki stratejik farklılıkları anlamak ve çeşitli bankaların krizle başa çıkma süreçlerini karşılaştırmak, sektördeki karmaşıklığı artırabilir.

Bunun yanı sıra, literatür taramaları ve güncel faaliyet raporlarının elde edilmesi, bilgiye ulaşma sürecinde karşılaşılan bir diğer zorluktur. Belirli bankaların içsel stratejilerine dair detaylı bilgilere ulaşmak, bu bilgilerin genellikle ticari sır niteliğinde olduğu göz önüne alındığında, sınırlayıcı olabilir. Ayrıca, katılım bankacılığı ve konvansiyonel bankacılık arasındaki stratejik farklılıkları belirlemek için bu bankaların içsel politika ve karar alma süreçlerine daha yakından bakabilmek, araştırmanın güvenilirliğini artırabilir.

Son olarak, çalışmanın genel sınırları arasında yer alan coğrafi kısıtlamalar ve belirli bir zaman dilimi içinde odaklanma, genel geçerliliği ve çalışmanın zaman içindeki değişimlere olan uygunluğunu sınırlayabilir. Bu zorluklar, çalışmanın metodolojisinin ve sonuçlarının değerlendirilirken dikkate alınması gereken önemli faktörlerdir.

ÖNCEKİ ÇALIŞMALARI

Coşkun (2006) tarafından yapılan çalışmada, performans ölçümünün tüm işletmeler için kritik önem taşıdığını vurgulamış ve performans ölçümü sonuçlarının strateji geliştirme süreçlerinde etkili bir rol oynayabileceğine dikkat çekmiştir. Özellikle performans karnesinin, işletmelerin stratejilerini doğru bir şekilde uygulayıp uygulamadıklarını belirlemede ve eksiklikleri tespit etmede kritik bir araç olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda, performans karnesinin, o anki durumu değerlendirmede ve gelecekte olası kriz durumlarında daha etkili çözümler üretmede önemli bir rol oynadığı vurgulanmıştır. (Coşkun, 2006). Öne çıkan bir çalışma olan Arsalan (2008) tarafından yürütülen araştırma, özel sermayeli ticari bankaların rekabet stratejileri ve yayılım sürecine odaklanarak sektörel dinamikleri detaylı bir şekilde analiz etmiştir. Çalışma, rekabet stratejilerinin yayılım sürecindeki rolünü anlamak amacıyla özel sermayeli ticari bankaların stratejik tercihlerini incelerken, genel olarak "rekabetçi" temellerin yayılımında kilit bir rol oynadığını vurgulamıştır. Ancak, daha da önemlisi, sektördeki "kurumsal nitelikteki baskıların" belirleyici bir etkiye sahip olduğu gözlemlenmiştir. Bu kurumsal nitelikteki baskılar, bankaların benzer uygulamalara yönelmelerine neden olmuştur. Özel sermayeli ticari bankaların uyguladıkları stratejilerin doğuşu ve yayılımındaki temel dinamik, örgütlerin içinde bulunduğu çevrenin sürekli olarak değişiyor olması ve bu değişimlerin örgütler üzerinde baskı

oluşturmasının etkisiyle şekillenmektedir. Bu baskıların, bankaların stratejik kararlarını etkileyerek benzerlikler oluşturmaya katkı sağladığı vurgulanmaktadır. (Arslan, 2008).

Öztürk (2013) tarafından gerçekleştirilen araştırma, bankaların bireysel bankacılık ürün ve hizmetlerinde fark yaratma stratejilerini detaylı bir şekilde ele almaktadır. Çalışma, elde edilen verilere dayanarak, bankaların sunmuş oldukları bireysel bankacılık hizmet ve ürünlerinin büyük ölçüde benzerlik göstermesi, kolaylıkla ikame edilebilmesi ve geniş bir erişilebilirlik sağlaması nedeniyle, pazarlama açısından fark yaratma çabalarını zorunlu hale getirdiğini vurgulamaktadır. Özellikle, bireysel bankacılık alanında faaliyet gösteren bankalar arasındaki rekabetin artması ve müşteri beklentilerinin evrim geçirmesi, bankaları ürün ve hizmetlerinde farklılaşmaya yönlendirmektedir. Çalışma, bu bağlamda bankaların, müşteri memnuniyetini artırmak, sadakati güçlendirmek ve rekabet avantajı elde etmek adına fark yaratma stratejilerine odaklandığını ortaya koymaktadır. Bankaların rekabetin yoğun olduğu ortamda başarılı olabilmeleri, pazarlama stratejilerini etkin bir şekilde kullanmalarına bağlıdır. Bankalar, müşterilere sundukları ürün ve hizmetlerde fark yaratma stratejisi olarak, geleneksel pazarlama yöntemlerinden çıkarak mevcut müşterilerini daha iyi anlama, mevcut müşterilerden daha fazla verim elde etme ve potansiyel müşterilere daha hızlı ulaşma amacıyla çaba harcamaktadırlar. Bu bağlamda, rekabet avantajı elde etmek için ürünlerde fark yaratma çabalarıyla geleneksel olmayan pazarlama stratejilerini benimsedikleri vurgulanmaktadır (Öztürk, 2013).

Ulukuş'un (2011) araştırması, bireysel bankacılık sektöründeki müşteri kazanımını etkileyen faktörleri incelemeyi hedeflemiş ve günümüzdeki ekonomik değişimlerin, toplumun geniş bir kesiminin nakit kullanımı yerine çeşitli bankacılık araçlarını tercih etmesini sağlayan çeşitli etkenlere odaklanmıştır. Çalışmada, ekonomik gelişmeler ve toplumsal değişimlerin etkisi altında, bireylerin bankacılık tercihlerini yönlendiren unsurlar üzerinde detaylı bir inceleme yapılmıştır. Bu unsurlar arasında, finansal bilinç düzeyi, teknolojik gelişmelere adaptasyon yeteneği ve finansal hizmetlere kolay erişim gibi faktörler öne çıkmaktadır. Araştırma, bireylerin bankacılık alışkanlıklarını şekillendiren bu faktörlerin, sektördeki oyuncuların müşteri çekme stratejilerini anlamaları açısından önemli olduğunu vurgulamaktadır (Ulukuş, 2011)

Kesebir (2018) yapmış olduğu araştırmada, 2008 Küresel Finansal Krizi'nin öncesinde küreselleşme kavramına odaklanılarak, krizin belirtileri, gelişimi ve yayılması detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Çalışmada ayrıca, krizin Türkiye ekonomisine olan etkileri büyüme, üretim, işsizlik ve enflasyon verileri üzerinden açıklanmıştır. Amerika'da başlayan krizin tüm dünyaya yayılması ve Türkiye'nin bu krizden ekonomik olarak nasıl etkilendiği, çalışmanın odak noktasını oluşturmuştur. Çalışmada, 2008 Dünya krizinin ABD'deki mortgage kriziyle başladığı ve denetleyen kuruluşların görevlerini yeterince yerine getirememesi ve açık vermeye başlamaları sonucunda, verilen kredilerin geri denememesiyle krizin patlak verdiği vurgulanmaktadır. Bu durumun dünya genelindeki bankaları ve dolayısıyla küresel ekonomiyi etkilediği belirtilmiştir. Özellikle, ABD'deki krizin küresel bir boyut kazanması ve Türkiye'nin bu küresel ekonomik çalkantıdan nasıl etkilendiği, çalışmanın temel odak noktalarını oluşturmuştur.

Yıldıran'ın (2009) alışması ise, 2007'nin ortasında başlayan finansal krizin banka kredisi kullanımı üzerindeki etkilerini değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Ankete dayalı olan bu alışma, 20 Temmuz ile 20 Eylül 2008 tarihleri arasında Sivas'ta faaliyet gösteren 47 işletme üzerinde uygulanmıştır. Elde edilen bulgulara göre, işletmelerin %93' küresel finans krizinden etkilendiğini kabul etmektedir. Ayrıca, işletmelerin %64' kredi sıkışıklığını yaşadığını ifade etmektedir. Finansal kriz döneminde, işletmeler kredi sıkışıklığı nedeniyle borçlarını çevirme ve iflas endişesi taşımaktadır. Ankete katılan işletmelerin çoğunluğu, küresel finansal krizin olumsuz etkilerini hissetmiş ve bu etkilerin özellikle kredi kullanımı üzerinde belirgin olduğunu düşünmektedir.

Avcı (2020) alışmasında, makroekonomik faktörlerin ve banka kredilerinin enflasyon oranı ile olan ilişkisi belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada, 2009-2017 dönemlerine ait çeyreklik veriler kullanılarak çoklu doğrusal regresyon modeli analizi uygulanmıştır. Bağımlı değerifenken olarak TÜFE tarafından temsil edilen enflasyon, bağımsız değerifenkenler olarak ise cari açık, işsizlik oranı ve banka kredileri ele alınmıştır. Yapılan analiz sonuçlarına göre, enflasyon oranı ile cari açık, işsizlik oranı ve banka kredileri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki içerisinde işsizlik oranının enflasyon oranı üzerinde etkili olduğu, ancak cari açık ve banka kredilerinin etkisinin olmadığı görülmektedir.

Yayman'ın (2022) araştırmasında, kur korumalı mevduat sistemine tanınan vergi ayrıcalıklarının devlet bütçesine maliyetini tartışmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, literatür taraması yapılmış ve konuyla ilgili mevcut çalışmalar incelenmiştir. Araştırma metodolojisi olarak nitel içerik analizi kullanılmıştır. Veri kaynakları arasında, konuyla ilgili çıkarılan kanunlar, tebliğler, sirkülerler, açıklamalar, Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın bütçe istatistikleri ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın para ve banka istatistikleri yer almaktadır. Çalışmanın bulgularına göre, kamunun üstlendiği şartlı yükümlülüğün yerleşiklere TL'nin mali değerini koruma konusunda güven verdiği, yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarına tanınan net getiri garantisinin henüz belirlenemediği, bütçe giderlerinin incelenen dönem itibariyle arttığı ancak bütçe gelirlerinin neredeyse aynı oranda arttığı, faiz dışı fazlanın arttığı ve bu nedenle henüz bütçeye etkisinin düşük kaldığı belirtilmiştir. Ayrıca, kur korumalı mevduat hesaplarındaki artışın maliyetinin giderek arttığı ve esas riskin kurda öngörülemeyen sıçramalardan kaynaklandığı vurgulanmıştır.

Yurtadur ve Taşcı'nın (2022) çalışmasının temel amacı, 21 Aralık 2021 tarihinde yürürlüğe giren Kur Korumalı Mevduat (KKM) uygulamasının katılım bankalarının finansal performansına olan etkisini ölçmektir. Çalışmada, bu etkiyi değerlendirmek amacıyla CRITIC ve WASPAS yöntemlerinden oluşan hibrid bir ÇKKV yöntemi kullanılmıştır. Bankalara ait veriler, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun (BDDK) web sitesinden derlenmiştir. Çalışmanın kapsamında 2021 yılına ait 12 aylık ve 2022 yılına ait 9 aylık veriler analize dahil edilmiştir. Katılım bankalarının finansal performansı, Toplam Kâr Payı Gelirleri, Aktif Kârlılığı, Özkaynak Kârlılığı, İşletme Gideri/Toplam Aktifler, Yabancı Kaynaklar/Toplam Özkaynaklar olmak üzere 5 kriter üzerinden değerlendirilmiştir. Çalışma sonuçlarına göre, İşletme Gideri/Toplam Aktifler kriterinin finansal performansın belirlenmesinde en yüksek ağırlığa sahip olduğu tespit edilmiştir. WASPAS yöntemi sonuçlarına göre, katılım bankalarının 2021 yılı Mayıs ayında en düşük performansı sergilediği, en iyi performansa ise 2022 yılı Eylül ayında ulaştığı belirlenmiştir. Analiz sonuçları, KKM uygulamasının yürürlüğe girmesiyle birlikte katılım bankalarının finansal performansında bir yükseliş yaşandığını ve genel olarak 2022 yılı içinde performansın sürekli olarak artış gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Ateş ve Kendir'in (2022) yaptıkları çalışmanın amacı, OECD ülkelerine ait bankalar ile bankalar tarafından sağlanan kredilerin enflasyon deflatörüne olan etkisini

analiz etmektedir. Çalışmada, bu etkiyi değerlendirebilmek adına özel sektör için kullanılan krediler, ticari bankalar ve bankaların takipteki kredileri ele alınmıştır. Analizler, 2010-2019 yıllarına ait yıllık verilere dayanan bir panel veri seti kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Yapılan testlerin sonuçlarına göre, bankalar tarafından özel sektör için kullanılan kredilerin, ticari bankaların ve takipteki kredi oranlarının enflasyon deflatörüne etkisi olduğu bulgularına ulaşılmıştır.

Koç (2015), çalışmasında, çalışmasında, Türkiye'deki bankaların 1999-2011 yılları arasında ilk 10 sırada yer alan sektörlerle kullandıkları kredi miktarları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi panel veri analizi yaparak incelemiştir. Yapılan analizin sonuçlarına göre, bankaların kullandığı krediler içinde ilk on sırada yer alan sektörler ile ekonomik büyüme arasında uzun dönemli pozitif yönlü bir ilişki olduğu, ancak kısa dönemde herhangi bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir.

TKBB'nin 2015-2025 strateji belgesinde, katılım bankalarının gelecek 10 yıl içinde uygulayacakları stratejilere detaylı bir şekilde yer verilmiştir. Ayrıca, bu belgede katılım bankalarının işlevleri de başlıklar altında ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Bu detaylı inceleme, katılım bankalarının son dönemlerde sadece mevcut durumu değil, aynı zamanda geleceği de düşünerek sağlam adımlar atmaya odaklandıkları izlenimini vermektedir. Belgeden alınan bilgilere göre, katılım bankalarının stratejik düşünceyle hareket ederek "Sağlam bir adım nasıl atılır?" sorusuna cevap aradıkları anlaşılmaktadır. Bu, katılım bankalarının sadece kısa vadeli hedeflere odaklanmayıp, uzun vadeli planlar ve stratejiler geliştirerek sektörde sürdürülebilir bir başarı elde etmeye çalıştıklarını göstermektedir. TKBB'nin raporu, katılım bankalarının geleceğe yönelik vizyonlarını belirleme ve sektörde etkili bir şekilde pozisyonlarını güçlendirme çabalarını yansıtmaktadır. (TKBB, Katılım Bankaları strateji raporu, 2015).

TKBB'nin strateji raporunu güncelleyerek, 2021-2025 dönemini kapsayan bir dönem içinde COVID-19 pandemisinin küresel etkilerini de dikkate aldığı belirtilmektedir. Bu güncelleme, özellikle pandeminin yarattığı ani krizlerin katılım bankalarını nasıl etkilediğini ve bu zorlu dönemde nasıl stratejiler geliştirdiklerini detaylı bir şekilde ele almaktadır. Raporda, pandeminin yarattığı belirsizliklere karşı soğukkanlılıkla yeni stratejilerin nasıl oluşturulduğuna odaklanılmıştır. Güncellenen raporda, küresel düzeyde dünya gündemi ve pazar stratejileri ile uyumlu olarak,

katılım bankalarının inovatif çözümler ve yeni yollar üzerinde durduğu vurgulanmıştır. Bu, pandeminin getirdiği değişen koşullara uyum sağlamak amacıyla katılım bankalarının esneklik göstererek ve yenilikçi çözümler geliştirerek nasıl bir reaksiyon gösterdiğini göstermektedir. TKBB'nin strateji raporu, katılım bankalarının geleceğe yönelik hazırlıklarını ve kriz anlarında nasıl tepki verdiklerini anlamak adına önemli bir kaynak olmaktadır (TKBB, 2015)

InvestGlass'in 2021'de yayımlanan blog yazısında, gelecekteki bankacılığın geçmiştekinden daha rekabetçi olacağına vurgu yaparak, sektörel başarının doğru stratejilerle elde edilebileceğini belirtmiştir. Yazıda, gelecekte uygulanabilecek veya şu anda geliştirilebilecek stratejik planlara odaklanarak sektörel başarıyı destekleyen altı önemli banka pazarlama stratejisine değinilmiştir. Ancak, yazının detayları hakkında kesin bilgilere sahip değilim, çünkü InvestGlass'in web sayfasındaki içeriğe doğrudan erişimim yoktur. Ancak, genel bir özetleme yaparak, gelecekteki bankacılık stratejilerinin rekabetçi bir doğrultuda evrileceği ve sektörde başarı sağlamak için doğru stratejilerin uygulanmasının önemine vurgu yapıldığını söylenebilir. Bu, okuyuculara gelecekteki pazar koşullarına uyum sağlamak ve rekabet avantajı elde etmek için düşünmeleri gereken stratejik planlar hakkında bilgi sunma amacını taşımaktadır (InvestGlass, 2021).

Yumurtacı'nın (2023) çalışması, literatür taramasıyla desteklenen bir analiz çerçevesinde bankaların finansal performanslarını incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmada, CAMELS yöntemi kullanılarak yapılan bu analizde, finansal oranlar ve yönlere odaklanılmış, bu oranlara özel bir vurgu yapılmıştır. Finansal oranlar, konvansiyonel bankalar için Türkiye Bankalar Birliği'nin, katılım bankaları için ise Türkiye Katılım Bankaları Birliği'nin internet sayfalarından temin edilmiştir. Analiz kapsamında, 2010 ila 2021 yılları arasındaki dönemde faaliyet gösteren en büyük yedi konvansiyonel banka ve altı katılım bankası üzerinde CAMELS puanları ve bileşenlerinin değerlendirildiği bir analiz gerçekleştirilmiştir. Yapılan analiz sonuçlarına göre, konvansiyonel bankaların genel olarak katılım bankalarına kıyasla daha iyi CAMELS sonuçlarına sahip olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, çalışma dönemi içinde hem konvansiyonel hem de katılım bankalarının CAMELS sonuçlarının olumlu bir eğilim gösterdiği ve iyileşme kaydettiği gözlemlenmiştir. Bu durum, Türkiye'deki bankacılık sistemi içinde yer alan bankaların genel finansal durumlarını değerlendirmek adına önemli bir gösterge olarak kabul edilmiştir (Yumurtacı, 2023).

Özellikle ana teması stratejiler olan çalışmamızın genele baktığımızda karlılık açısından en önemli faktör olarak ele alındığını görebiliriz. Her işin başı doğru stratejiyi bulmak ve geliştirebilmektir. Bu çalışmalar literatüre özellikle sürekli gelişen ve değişen dünyamıza ayak uydurarak finansal stratejiler geliştirme konusunda katkıda bulunmuştur. Şu anda özellikle son yılların en büyük küresel krizi COVID-19 salgınından dolayı finans kurumlarının varlığını karlılıkla birlikte sürdürebilmeleri için etkili stratejiler geliştirmeleri gerekmektedir. Şu an literatürde finansal stratejileri konu alan birçok çalışma yer almaktadır. Böylece kriz anlarında karşılaşılan sorunlara yönelik çözüm üretilebilmektedir.

Bu çalışma ise, konvansiyonel ve katılım bankalarının neredeyse birbirlerine sıkı rakip oldukları bu zamanlarda üst üste gelen finansal krizlerde dikkate alınarak konu ile alakalı bir araştırmayı kapsamaktadır.

GİRİŞ

Dünya çapında yüzyıllar öncesinden beri insanlık kendi varlığını sürdürebilecek çeşitli yollar kullanmaktadır. Bu yollardan en önemlisi de finansal olarak kurulan yapıdır. Yüzyıllar öncesinde takas usulü ile başlayıp, aracılardan borç alma usulüne dönüşen bankacılık, dünya finansal sisteminin en önemli yapı taşıdır. İnsanların yaşamlarını sürdürebilmeleri ve daha iyi standartlarda hayatlar yaşayabilmeleri için finansal konularda o günün şartlarına ayak uydurmaları gereklidir. Mevduat bankaları, bankacılık sisteminde oluşturulan ilk banka türüdür. Aracılardan alınan nakdin geri ödemesinin faizli oluşu durumu da buna en büyük örneklerdendir.

Katılım bankacılığına baktığımızda, İslam'ın ilk kabul edildiği çağlardan bu yana faizsizlik prensibi göz önüne alınarak başlayan bir hizmettir. Yalnızca İslam aleminde duyulan ve benimsenen islami bankacılık prensipleri modern yüzyıllarda katılım bankacılığı adı ile kendini dünyaya duyurmayı başarmıştır. Risk paylaşımını ve faizsizlik esasını başlıca çalışma şekilleri olarak belirleyen katılım bankaları, özellikle 2000'li yıllardan sonra bankacılık sektöründe kalıcı yer edinmeye başlamıştır.

Günümüz dünya ekonomilerinde, finansal sistemin karmaşıklığı ve dinamik yapısı, ekonomik krizlerin ortaya çıkışını kaçınılmaz hale getirmektedir. Bu krizler, finansal kurumları, yatırımcıları ve toplumu derinden etkileyen karmaşık ve geniş kapsamlı sorunları içermektedir. Türkiye ekonomisi, özellikle 2018-2021 döneminde beklenmedik ve zorlayıcı bir ekonomik krizle karşı karşıya kalmıştır. Bu çerçevede, katılım ve konvansiyonel bankaların bu krizlere karşı benimsedikleri stratejilerin değerlendirilmesi, finans sektörü üzerindeki etkilerin anlaşılması açısından kritik bir öneme sahiptir.

Türkiye ve dünyada katılım esasına dayalı ürün ve hizmetler sunan katılım bankaları, Malezya, Birleşik Arap Ülkeleri vb. gibi Müslüman ülkelerde kalıcı yer edinmeyi başarmıştır. Fakat stratejik olarak ürün ve hizmetlerinin din, dil ve ırk ayırt etmeksizin tüm insanlara fayda sağlama amacıyla sunulduğunu belirtmiştir. Buna karşılık, Amerika gibi çok uluslu bazı ülkelerde katılım bankacılığı alanında faaliyetler gerçekleştirmeye başlamıştır.

Bu tez çalışması, özellikle Türkiye ekonomisinin 2018-2021 döneminde maruz kaldığı beklenmedik ekonomik krizlere karşı katılım ve konvansiyonel bankaların

stratejilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın odak noktası, finansal kriz algısı, kur korumalı mevduatın etkileri ve enflasyon ortamı gibi faktörlerin, bu bankaların kriz yönetimi stratejilerini nasıl şekillendirdiğini ve bu stratejilerin finansal sektör ve ekonomik istikrar üzerindeki etkilerini değerlendirmektir.

Finansal kriz algısı, ekonomik belirsizlik dönemlerinde finansal kuruluşların ve bireylerin krizlere karşı duyarlılığını belirleyen önemli bir faktördür. Bu algı, finansal kurumların ve bireylerin krizlere tepki verme şekillerini etkileyerek finansal sistemin genel direncini belirleyebilir. Bu çerçevede, finansal kriz algısının katılım ve konvansiyonel bankaların benimsediği stratejilere olan etkilerini anlamak, kriz yönetiminde daha etkili stratejilerin geliştirilmesine katkı sağlamaktadır.

Kur korumalı mevduat, özellikle döviz kurlarındaki oynaklığın arttığı dönemlerde banka müşterileri için önemli bir güven aracı olabilir. Bu tezde, katılım ve konvansiyonel bankaların kur korumalı mevduat ürünlerini nasıl kullandıkları ve bu ürünlerin ekonomik kriz dönemlerinde nasıl bir etkiye sahip olduğu detaylı bir şekilde incelenecektir. Ayrıca, enflasyon ortamının katılım ve konvansiyonel bankaların stratejileri üzerindeki etkileri de ele alınacaktır. Enflasyonun yükseldiği dönemlerde, bankaların kredi politikaları, faiz oranları ve risk yönetimi stratejileri önemli değişikliklere uğrayabilir. Bu bağlamda, enflasyon ortamının katılım ve konvansiyonel bankaların kriz dönemlerindeki stratejilerini nasıl etkilediğini anlamak, finansal istikrarın sürdürülmesi açısından önem arz etmektedir.

Araştırmanın metodolojisi, toplanan verilerin istatistiksel analiz yöntemleri kullanılarak değerlendirilmesini içermiştir. Anket sonuçları, katılım ve konvansiyonel bankaların krizle başa çıkma stratejilerini anlamak ve karşılaştırmak amacıyla detaylı bir analize tabi tutulmuştur. Veri analizinde kullanılan istatistiksel yöntemler, elde edilen bulguların güvenilir ve anlamlı sonuçlar üretmesini sağlamak adına titizlikle seçilmiştir. Bu yöntemler, katılım ve konvansiyonel bankaların krizlere karşı benimsedikleri stratejilerin ölçülmesi ve karşılaştırılmasını sağlamak için etkili bir araştırma süreci oluşturulacaktır.

Finansal hayatın yapı taşı olan bankalar, dünyadaki en köklü sektörler arasındadır. Bu nedenle, bugüne dek gerçekleşen çoğu krize şahit olmuş ve sektörel büyüklüklerinden dolayı birçok kez finansal bunalımlarla karşı karşıya kalmışlardır. Dünyada Büyük Buhran, Türkiye’de 2001, 2008 krizleri gibi büyük finansal yıkıma

yol açan ekonomik krizler yaşanmıştır. Bankalar, bazı zamanlarda hazırlıksız yakalanmış, bazen de stratejik planlamaları olmasına rağmen eksik ve yetersiz planlamalar yüzünden iflasa sürüklenmişlerdir. Bu durum kamunun bankada bulunan mevduatının da erimesine ve kaybolmasına sebep olarak ciddi bir kayıp yaşatmıştır.

Geçmişten günümüze yaşanan ekonomik kriz ve buhranlar, devletin dış borçlanmasının arttığı dönemlerin olması, toparlanamama ve arz/talep dengesinin sağlanamaması bankaların ileriye yönelik stratejik planlar geliştirmesini sağladı. Zamanla detaylanan, devlet desteği ve müdahalesi alan bu akış hem mevcut müşteriyi, mal varlıklarını, karlılığı ve bankaların sıkıntılı süreçlerin içinden kolayca çıkmasına odaklanmıştır. TKBB'nin yayınladığı 2015-2025 kalkınma planı ve sonrasında 2021-2025 olarak güncellediği stratejik kalkınma planı güncel katılım bankacılığının tabiri caiz ise işini sağlama alması yönünde atılan bir adımdır.

Bu tez çalışmasında da kriz anlarında bankacılık sisteminin nasıl davrandığı, korunma yolları ve mevcuttaki stratejilerle alakalı detaylı bilgiler derlenmiştir. Çok sık güncellenen reel durumlardan kaynaklı, stratejilerin ülkenin finansal durumuna bağlı olarak şekillendiği ve devlet müdahalesi altına girdiği konular üzerinde durulmuştur. Stratejik olarak yazılan çalışmalar incelenmiş, güncel veri takibi ile uygulamalar üzerinde durularak, bankacılık alanı ile alakalı detaylı bilgiler derlenerek, sunulmuştur.

1. BANKACILIK

1.1. Bankacılık Tarihi

Bankacılık, özellikle ticaretin gelişmesiyle birlikte M.Ö. 3500'lü yıllara kadar uzanan bir geçmişe sahiptir. Bu finansal faaliyetler, Sümerler tarafından başlatılmış ve o dönemdeki bankacılık işleyişinin bir türünü oluşturmuştur. Özellikle tapınaklar ve din adamları, bu faaliyetlerde öncü rol oynamışlardır. Tapınaklar, zaman içinde günümüz bankalarının ilk oluşumları olarak düşünülebilir. Halk, mal kayıplarını önlemek amacıyla o dönemde mallarını tapınaklara veya önde gelen din adamlarına emanet etmiştir. Bu durum, din adamlarının zamanla bankacılık faaliyetleri olarak adlandırabileceğimiz küçük çaplı finansal işlemleri başlatmalarına yol açmıştır (Yetiz, 2016: 108). O dönemde, paranın işlenmesi, alınması ve hangi tür ticaretin yapılacağına dair kurallar, mevcut kanunlarda yer almıştır. Bu sayede bankacılık faaliyetlerinin ilk temelleri atılmıştır. Geçmişte, bankerler aracılığıyla gerçekleştirilen finansal faaliyetler, günümüzdeki adıyla bankacılık hizmetlerini oluşturur. Hammurabi Kanunları'nda, ödünç para işlemlerinde faize izin verildiği belirtilmiştir. Sümerliler aynı zamanda, modern bankacılık faaliyetlerinin küçük adımlarını atarak çek ve bono gibi belgeleri kullanmışlardır (Duğru, & Dinçsoy, 2014, s. 48). Birçok ülkede faiz konusunda sınırlamalar olmadığı bir dönemde, Mısır'da faiz konusu sınırlanmıştır. Daha sonra, Rönesans dönemiyle birlikte finansal faaliyetler yaygınlaşmıştır. Rönesans'la gelişen ülkeler, keşifler sayesinde finansal sistemde derin değişikliklere öncülük etmişlerdir. Zaman içinde para basımı yaygınlaşmış, özellikle altın, gümüş ve bronz sikkeler ticarete önemli bir yer edinmiştir. Bu para akışını kontrol altına alabilmek amacıyla ilk resmi bankalar kurulmaya başlanmıştır. Bu şekilde, 1900'lerin başlarına gelindiğinde günümüz modern konvansiyonel bankacılığının temelleri atılmıştır (Güven, 2019, s. 6).

Bankacılık sektörünün küreselleşmesi ve finansal sistemin genişlemesi, uluslararası düzeyde meydana gelen krizlerle birlikte bankacılık faaliyetlerinde pazarlama faaliyetlerinin önemini artırmıştır. Dünya küreselleştikçe, ülkeler birbirlerinin kültürleri ve ekonomileri üzerinde etkileşimde bulunmuştur. Bu durum, bankaların ülkeler arasında rekabet etmelerine yol açmıştır. İlk etapta, pazarlamada çeşitli yenilikler ve farklılıklar yaratma çabaları ortaya çıkmıştır. Pazarlama, mikro

ölçekte başlayıp zamanla büyümüştür. Kâr amaçlı yapılan pazarlama faaliyetleri, müşteri odaklı bir yaklaşım benimseyerek, insanların ihtiyaçlarına yönelik bir pazarlama şeklini almıştır (Duğru, & Dinçsoy, 2014, s. 48).

Türkiye’de ise Osmanlı döneminde imparatorluğun kendi içinde bir faaliyeti bulunduğundan dışa kapalılık çok fazlaydı. Bu nedenle modern bankacılık işlemleri Osmanlı döneminde biraz geç başlamıştır. Ayrıca o dönemlerde modern bankacılık faaliyetlerini pek önemsemeyen imparatorluk güç ve taht kavgaları da göz önüne alındığı zaman dünyadaki finansal gelişime ayak uyduramamışlardır. Bu nedenle adaptasyon süreçlerinde uzun sürmüştür. Osmanlıdaki kâğıt para olan kaime imparatorluğun hazinesinin sürekli eksilerde olması nedeniyle sürekli halde basılmış ve değersizleşmiştir. Daha sonrasında yerli bankacılık hizmetleri başlasa da zamanla yabancı sermayeli bankalar da ülke içinde açılarak faaliyetlerine başlamışlardır. Bu Osmanlı devletinin dış borçlarından kaynaklı olarak arada bir köprü görevi görülmesi amacıyla yapılan bir finansal atılımdır (Güven, 2019, s. 7-8).

Çiftçilik Osmanlı döneminden bu yana önemli bir finansal faaliyet alanıydı. Çiftçiler için memleket sandıkları kuruldu. Bu çiftçilere kredi imkânı sağlamaya yönelik bir atılımdı. Zamanla devlet denetimi gereksinimi duyan bu alan, ziraat bankasının kurulmasına vesile olmuştur. İkinci meşrutiyetten sonra yaklaşık 30 banka kurulmuş ve faaliyetlerini sürdürmüşlerdir (Kılıç, 2020, s. 11).

Floransa’da faaliyete geçen ilk bankadan sonra bankacılık işlemleri kredi ve nakit para sağlayan resmi kuruluşlar tarafından yapılmaya başlanmıştır. Resmileşmeden önce, dönemin önde gelen ve halk tarafından güvenilir olarak bilinen tacirleri tarafından bankacılığa ilk adımlar olarak bilinen faaliyetler gerçekleşmiştir. Güvenilirlikten dolayı insanlar bu kişileri aracı olarak kullanmış ya da birebir ticaret yapmışlardır. Giderek nakit gereksiniminin artmasıyla birlikte mal ve hizmete olan rağbette artarak finansal faaliyetlerin yayılması yolunda işlemler ortaya çıkmıştır (Aliyeva, 2016, s. 239).

Özellikle 14. Yüzyıldan itibaren dönemin önde gelen bankacıları olarak adlandırabileceğimiz Peruzzi ve Floransalı Acciaiuoli Avrupa’nın önemli şehirlerinde banka şubeleri açarak faaliyete geçirmişlerdir. Ticaretin gelişmesi ile birlikte nakit para ihtiyacı başta olmak üzere kişiler mal ve hizmetlerinin karşılığını mevduat olarak almak istemişlerdir. Zamanla yayılan bankacılık faaliyetleri Sanayi Devriminden sonra

hızla gelişme kazanarak, yenilenmiştir. Özellikle tüketicilerin ürün talepleri sınıflar arasında yayılarak bir gereksinim haline gelirken, alım-satım işlemleri ve kazanç sağlamak için bankacılığın gelişmesi adına adımlar atıldı (Boyacıoğlu, 2003, s. 525).

Şimdi tezimizin ana hatlarını oluşturan mevduat ve katılım bankalarının geçmişi ile alakalı bilgilendirmeler yaparak, konu hakimiyetini güçlendireceğiz.

1.1.1. Mevduat Bankaları

Mevduat bankaları aslında ilk bankacılık faaliyetleri ile ortaya çıkan bankacılık türüdür. Günümüzde dünya çapında en çok yayılan ve zincirleme işlemleri olan mevduat bankaları, en çok tercih edilen ve kullanılan bankalardır. Mevduat bankaları, fon toplar ve fon kullanır. Yaptığı bu işlemler faiz esasına dayalıdır. Özellikle fon kullandırımı bankaya geri dönüşü esnasında o günün koşullarında iyi bir faiz getirisi sağlar. Toplanan fonlar ise mevcut veya banka ile yeni çalışmak isteyen müşterilere kaynak olarak sunulur. Böylece toplanan fonlar zincirleme şekilde kullandırmaya dönüştürülerek işlemler arasında bir sirkülasyon oluşması sağlanır. Bu da hem mevduat bankalarının uzun ömürlü olmasına hem de müşterilerin uzun zaman fon aldıkları banka ile çalışmalarına yol açar. Mevduat bankaları, faiz karşılığında kredilendirme işlemi yapar ve fonlamanın bir kısmını ticari işlemlerde kullanır (Emiroğlu, 2017). Kalan kısmını ise faizli finans, yatırım hesapları, vadeli mevduat gibi ürünlerde kullanır. Aslında tam anlamıyla paradan para kazanma esasına dayalı işlemler yapılıdır.

1950’li yıllara kadar baktığımızda cumhuriyet tarihinin ekonomisi gayet olumlu yönde gelişirken bu tarihten sonra ekonomide krizler yaşanmaya başlamıştır. Mevcut sermayenin plansız ve yanlış yönetimi ülkenin ekonomik anlamda stresli bir döneme girmesine sebep olmuştur (Işık vd., 2017, s. 363). Bu nedende 1950’li tarihlerden sonra planlı bir ekonomi izlenmesi gerektiği kanısına varılır. Sanayileşmenin hızla gelişimi ile birlikte ileriye dönük 5 ve 10 yıllık kalkınma planları yapılmaya başlanmıştır. Ekonomideki işleyiş belli bir dönemde devlet kontrolüne girmiş bankalardaki tüm işlemler devlet denetiminde gerçekleşmiştir. Bu dönemler döviz işlemleri yavaşlamış ve bir zaman sonra döviz işlemleri tekrar yapılmaya başlanmıştır. Döviz işlemlerinin tekrar yapılması ile birlikte bankalar için kar oranları artmıştır.

Ülkede yabancı sermayeli birçok bankanın oluşu da avantaj sağlamıştır (Demirhan, 2010, s. 158).

1985 yılından sonrası borsanın faaliyete geçtiği zamanlardır. Borsanın faaliyete geçmesiyle birlikte bankaların karı artmıştır. Bu durum karlılıkla birlikte riski ve kriz zamanlarında daha zor dönemler geçişi de beraberinde getirmiştir. Aynı zaman 1985 yılı sonrasında Bankalar Kanunu ile birlikte denetim konusunda daha sıkı önlemler alınmaya başlanmıştır. Böylece denetimleri daha sağlıklı olan bankaların kriz yönetimi konusunda kendilerini geliştirmeleri de kaçınılmaz olmuştur (Ercan, & Vurur, 2013, s. 119).

Türkiye’yi krize sürükleyen ve ekonomik dengeleri bozan gelişmeler 32 sayılı KHK ile aşırı ölçüde ve erken dönemde serbestleşme ile başladığını söyleyebiliriz. 1989-1994 dönemi arasında fonların, döviz, sermaye ve para piyasasında büyük bir hızla yer değiştirmiştir. Hangi piyasa da yönelim varsa o piyasada fiyatlar yükselişe geçer. Türkiye’de bankacılık sektörünün 1980’den önceki dönemdeki temel özelliklerinin özeti şu şekildedir: (Şahin, 2009, s. 482-483)

- Kamu alanı bankacılık sektörüne hakimdir.
- Türkiye’de bu dönemde bankacılık sektörü oligopolcü bir yapıya sahiptir.
- Bankacılık sektörüne bu dönemde girişler mevzuat ile engellenmiştir.
- 1970’li yıllarda holdingleşme yaygın olduğundan bankacılık sektöründe de holding bankacılığı yaygınlaşmıştır.

2001 yılında “Güçlü ekonomiye geçiş programı” düzenlenerek 2002 senesinde uygulanmaya başlanmıştır (Kılıç, 2020). Bu uygulama enflasyonu düşürmek, bankacılık alanını iyileştirmek, borçlanmayı azaltıp karlılığı arttırmayı amaçlayan bir uygulamadır. 2001 krizi ile birlikte bu tarz yenilikler uygulanmaya başlanmıştır. 2001 krizi ile birlikte banka sayısında azalma başlamıştır. Bankaların bir kısmı batarken kalan kısmı zararlarını telafi etmeye yönelik işleyişlerini sürdürmüşlerdir. Ülke ekonomisinde yaşanan bu kriz ülke yönetiminin para politikasını sıkı halde uygulamasına neden olmuştur. Gerçekleşen düzenlemeler ile birlikte bankalar, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu kurularak bu kurumun denetimi altına girmişlerdir.

- Banka kurucu ve CEO'larının sicillerinin düzgün olması gerekliliği getirilmiştir.
- Bankalar yeterli ve kanuna uygun faaliyet göstermedikleri takdirde TMSF'ye devrolur.
- Bankalar kanunlara uygun davranmak, faaliyetlerini ülke ekonomisinin lehine sürdürmek ve istikrarlı faaliyetlerde bulunmak zorundadır.
- BDDK sektördeki giriş, çıkış ve birçok faaliyeti denetler hale gelmiştir.

1.1.2. Katılım Bankaları

Katılım bankacılığı M.Ö. 2120 yıllarının başında Hammurabi Kanunlarına dayanmaktadır. Tabii ilk adımlarının atıldığı bu yüzyılla bugünümüz arasında çok büyük farklar vardır. Birbirleri ile karşılaştırıldıklarında paralellik gösteren yanları bulunmamaktadır diyebiliriz. Günümüz katılım bankacılığı 1950'li yıllarda yapı taşları ortaya çıkan bir bankacılık türü olmuştur. Borç-alacak ve faiz ilişkisinin tam tersine sermaye ve kar ortaklığıyla işlem yapmaya başlamışlardır (Yahşi, 2000, s. 7). Açılan ilk katılım bankası ile birlikte İslam alimleri ve Müslümanlığa gönül verenler geçmişte de Müslüman topluluklarında kar ortaklığı ve sermaye ortaklığı esasına dayanan ticaretin var olduğu finansal sisteme dayanarak dayana profesyonel olan katılım bankacılığına gönül vermişlerdir. Bu yeni bankacılık modeli konvansiyonel bankalara rakip olmuş ve 1970'li yıllara kadar gelişim göstermeye başlamıştır. Prof. Dr. Neccar'ın önderliğinde kurulan banka uzun soluklu çalışmamış olsa da katılım bankacılığı o tarih itibari ile işlevini dünya çapında sürdürür hale gelmiştir. Dünya çapında yavaşça tanınmaya başlanan ve özellikle İslam ülkelerinde kullanılan İslami bankacılık, İslam dininin usul ve esaslarına göre faizsizlik prensibi ile hareket etmiştir. Riskin çift taraflı üstlenilen bu sistemde böylece kriz durumlarında katılım bankalarının aksiyon almaları daha kolay olmuştur (Akyüz, 2009, s. 14-15).

Geçmiş dönemlere bakıldığında faizsiz finansın çok eski dönemlerde sıkça ve yaygın şekilde kullanıldığını görebiliriz. Özellikle geçmişte İslam devletlerinin dünya gücü olduğunu göz önüne aldığımızda benimsenen dinin gerektirdiği şekilde finansal işlemler sağlanmıştır. Faizsiz finans yaygın bir anlayışken büyük İslam devletlerinin yıkılışı ve dünyadaki güç dengelerinin değişimiyle birlikte etkisini yitirmiştir. Aslında bakıldığında geçmiş dönemlerde faizsizlik prensibi yalnızca İslam'ın bir kuralı olarak

görüldüğünden, kalıcılığı da İslam devletlerinin güçlerini yitirmesiyle kaybolmuştur. Oysa “faizsiz finans” alanı dil, din, ırk ve kural gözetmeksizin tüm insanlık içindir. (Parlakkaya, & Çürük, 2011, s .399). Bu anlayış 1980’lerden sonra dünya çapında yayılmış ve farkındalık kazanmıştır. İngiltere, Avustralya ve ABD gibi birçok ülkede özellikle faize karşı olan insanların yastık altı yani âtıl kalmış fonlarının finansal olarak değerlendirilmesi amacıyla katılım bankaları açılmıştır. Böylece hem farklı ülkelerde yaşayan Müslüman halkın fonları ülke bankalarına çekilmiş hem de farklı dine mensup insanlar içinde fonlarını değerlendirme açısından yeni bir alternatif oluşmuştur. Katılım bankaları tüm insanlığa hitap eden prensipleriyle halka fayda sağlamak amacıyla faaliyetlerini dünyanın birçok ülkesinde gerçekleştirmeye başlamıştır. Kar ve zarar ortaklığı prensibiyle ilerleme sağlarken, âtıl kalan fonların daha güvenli şekilde değerlendirilmesine imkân tanıyarak müşteriye konvansiyonel bankalara oranla daha çok güven vermektedir (Yıldız, 2023, s. 4).

Katılım bankaları, faizsizlik ilkesine dayandıkları için konvansiyonel bankalardan daha sınırlı bir işleyişe sahiptir. İslami finans prensiplerine uygun olarak faaliyet gösteren bu bankalar, genel prensiplerle herkese hitap ederler. Ancak, genel banka işlemlerini gerçekleştirebilmelerine rağmen, katılım bankaları işlem kısıtlamalarıyla öne çıkarlar. Bu anlamda, finansal destek sağlama veya banka hizmeti sunma konusunda konvansiyonel bankalar gibi serbest bir şekilde hareket etmezler. Müşterinin parasının kullanımını izleyerek işlemleri sınırlarlar. Bazı ülkelerdeki katılım bankalarında kredi kartı işlemleri dahi kısıtlı bir şekilde ve sadece helal işlemlerde kullanılabilir (Karahana, & Ersoy, 2016, s. 96). Bu amaçla, şirketler genellikle katılım bankaları ile anlaşmalar yaparak bu bankaların sistemine entegre olurlar. Ardından, kartlara ve diğer işlemlere ilişkin tanımlamalar bu sistem üzerinden sağlanır. Bu süreçteki işlemler, faizsizlik prensibine ve katılım bankalarının işleyiş özelliklerine dayanmaktadır. Bu sistem, dünya genelinde yaşayan özellikle Müslüman topluluklar için avantajlı bir fırsata dönüşmektedir. Katılım bankalarının sunduğu özellikler, insanlara sağladığı faydaları maksimize etme konusunda beklentileri arttırmaktadır. (Erden, & Yanık, 2019, s. 188).

21. yüzyıla gelindiğinde katılım bankacılığı hızla gelişmeye başlamış ve kar oranı yıldan yıla artış göstermiştir. Sonrasında yaşanan ekonomik krizlerden başarılı bir şekilde sıyrılmaları, katılım bankacılığının duyulmasını sağlamıştır. Özellikle 2008 yılında yaşanan ekonomik krize bakıldığında konvansiyonel bankalar karlılıklarında

kayıp yaşarken, katılım bankaları kar etmeye devam ederek büyüme göstermişlerdir. Yaşanan bu ekonomik kriz gelişmiş ekonomileri ve bankacılığı kötü etkilerken, reel sektörle arası iyi olan katılım bankalarını olumsuz anlamda pek etkilememiştir (Şahin, ve Tetik, 2020, s. 95). İslami bankacılığın kriz dönemlerinde gösterdiği istikrarlı tavır ile birlikte artan ürün ve hizmet çeşitleriyle dünya çapında finansal alanın söz edileni olmaya başlamıştır. Özellikle 1980’li yıllarda yapılan ekonomik reformlar sonrasında kamuoyu da yeni finansal araç, ürün ve hizmetlerle tanışmıştır. Katılım bankaları da o dönemler özel finans kurumları adı altında döviz açığını gidermek amacıyla kurularak 1980’li yıllarda uygulamalarına açıkça başlamışlardır. 2005 yılı itibari ile ise özel finans kurumları ismi katılım bankacılığı olarak güncellenerek işleyişlerine daha yeni ve güncel bir yön vermişlerdir (Yıldırım, 2020: 15).

1.2. Faaliyetlerine Göre Bazı Banka Türleri ve İşleyişleri

1.2.1. Merkez Bankaları

Merkez bankaları, bir ülkenin ekonomik sistemini düzenleyen ve geliştiren temel finansal kurumlar arasında öne çıkar. Görevleri arasında ülkenin para politikasını belirlemek, para arzını kontrol etmek, enflasyonu yönetmek ve finansal istikrarı sağlamak bulunmaktadır. Ayrıca, banknot basımı ve dolaşımının yanı sıra para biriminin değerini koruma amacıyla çeşitli kur politikalarını uygularlar. Merkez bankaları, ekonomik dalgalanmalarla mücadele etmek, ekonomiyi desteklemek veya sınırlamak için faiz oranları gibi araçları kullanarak para politikalarını şekillendirirler (Sebahattin, 2020, s. 197). Aynı zamanda, rezerv opsiyonu mekanizmaları ve döviz müdahaleleri gibi araçlarla ulusal para biriminin değerini koruma çabası içerisindedirler. Bu finansal kurumlar, bankacılık sektörünün likidite durumunu yöneterek finansal istikrarı sağlamaya çalışır ve genellikle bankacılık denetiminden sorumlu birimlerle iş birliği içerisindedir. Merkez bankaları, genellikle bağımsız kuruluşlar olarak faaliyet gösterirler ve bu bağımsızlık, politika kararlarını siyasi müdahalelerden koruma amacını taşımaktadır (Altuntaş, 2020, s. 76).

Merkez bankaları ülke ekonomisinin dengelenmesi açısından birçok finansal faaliyetin sürdürüldüğü en üst merciidir. Gerek para arzı kontrolü, faiz kontrolü, ülkenin döviz rezervi ile ilgilenme ve yönetme, altın rezervini kontrol altında tutma,

para politikaları ve bankacılık sektörünün denetlenmesi ile alakalı birçok önemli göreve sahip üst merciidir. Merkez bankaları, ülkenin finansal istikrarının her anlamda sağlanması konusunda çalışmak, denetlemek ve düzene koymak ile yükümlüdür (Cinel, 2015, s. 133).

Para basımından sorumlu olan merkez bankaları para istikrarını sağlamaktan da sorumludur. Aynı zamanda kurdan, altın ve döviz rezervlerinden ve finansal sistemin işleyişinden sorumludur. Bazı ülkelerde ise merkez bankaları denetlemek ve düzenlemekten sorumludur (TCMB, Türkiye Cumhuriyeti Merkezi Bankası , 2020).

Günümüz merkez bankasının görevini Osmanlı Döneminde sarraflar, vakıflar, hazine vb. kurumlar gerçekleştiriyordu. Osmanlı Kırım savaşıdan sonra dış borç almış ve o dönemden sonra dış borçları üstlenip takibini yapacak bir kuruma ihtiyaç duymaya başlamıştır. İngiliz sermayeli banka olarak Ottoman Bank kurulmuştur. Banka hizmetleri devlet tarafından sınırlandırılarak yalnızca ufak çapta kredi işlemleri gibi işlemlere izin verilmiştir (Karabulut, & Uğur, 2022, s. 18). Daha sonraki yıllarda Osmanlı Bankası adını alarak devlet bankası pozisyonuna geçmiştir. Bu süreçte bankaya uzun yıllar boyunca banknot basma ayrıcalığı tanınmıştır. Sonrasında da devletin iç ve dış borçlarını ödeme yükümlülüğünü almıştır. Osmanlı bankasının sermayesinin yerli olmaması, kendi içinde birlik ve beraberlik konusunda sıkı bir iletişimi olan halk için zamanla sorun haline gelmiş ve tepkiye neden olmuştur. Bu tepkiyle birlikte yerli sermayeli banka kurulma düşüncesi ortaya çıkmıştır (Öztürk, & Özkul, 2021, s. 85).

Türkiye’de merkez bankası özellikle finansal istikrarın sağlanması açısından faaliyetleri yürütmektedir. Amaçları arasında; Finansal istikrar, fiyat istikrarı, döviz kur rejimi, banknot (para) basma ve ödeme sistemleri konusunda düzenlemeler yapmakla yükümlüdür (TCMB, tcmb.gov.tr, 2022). Merkez bankası fiyat istikrarını belirlerken uygulayacağı tüm para politikalarını kendisi belirler. Bu konuda bağımlı değildir. Aynı zamanda istikrarın sağlanması için gerekli tüm önlemleri alarak en uygun modelde çalışma yükümlülüğüne sahiptir.

Kurtuluş savaşıdan sonra kazanılan siyasi bağımsızlık ekonomik bağımsızlık isteğini de beraberinde getirmiştir. Bunun la birlikte merkez bankası olarak kurulacak banka için dünya devletlerindeki merkez bankalarından görüşler alınmaya başlanarak ilk adımlar atılmıştır. Bu görüşlere bakıldığında mevcut hükümete bağlı olmayan,

bağımsız bir merkez bankasının kurulması ülkedeki para istikrarı açısından daha faydalı olunacağı görüşüne varılmıştır. Tüm görüşler alınıp değerlendirildikten sonra merkez bankasının kurulması için gerekli yasal alt yapının oluşturulması gerekliliği üzerinde durulmuş ve bir yasa tasarısı hazırlanmıştır. Mevcut hükümetten bağımsız olacağından dolayı T.C. ibaresini almamış yalnızca cumhuriyet merkez bankası adıyla kurulmuştur (Çetin, 2016, s. 69).

Daha sonrasında ise alınan ortak karar ve devletin bekası için Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası olarak isim güncellenmiştir. 3 Ekim 1931 tarihinde faaliyetlerine başlayan Merkez Bankası, bağımsızlığının ve diğer kamu kurumlarından farklılığının bir göstergesi olarak anonim şirket olarak kurulmuştur (TCMB, Türkiye Cumhuriyeti Merkezi Bankası , 2020).

Bankanın hisseleri A, B, C, D olarak sınıflara ayrılmıştı:

- A sınıfı hisse senetleri yalnızca Hazineye ait olup payının sermayenin %15'inden fazla olamayacağı hükme bağlanmıştı,
- B sınıfı hisse senetleri Türkiye'de faaliyette bulunan milli bankalara ayrılmıştı,
- Banka sermayesinden en çok 14.000 hisse C sınıfı hisse senedi olarak, milli bankalar dışında kalan diğer bankalarla imtiyazlı şirketlere ayrılmıştı,
- D sınıfı hisse senetleri Türk ticaret kuruluşlarına ve Türk vatandaşı gerçek ve tüzel kişilere ayrılmıştı (TCMB, Türkiye Cumhuriyeti Merkezi Bankası , 2020).

Kuruluş kanunu kapsamında yer alan bu işleyiş güncelde geçerliliğini sürdürmemekte ve gerçeği yansıtmamaktadır.

Kuruluş kanununa göre Merkez Bankasının amaçları:

- Merkez bankası ülkesinin ekonomideki kalkınmasına destek olmayı amaçlar,
- Merkez bankası banknot basma yetkisini tek elden yürütmektedir,
- Temel politika aracı olarak reeskont oranlarıydı,
- Enflasyonun dengede kalmasından sorumluydu,

İkinci dünya savaşından sonra yaşanan ekonomik ve sosyal buhran tüm ülkelerin merkez bankalarına yönelimini arttırmıştır. Bu dönemde ülkemizde bağımsız bir para politikası yürütülmemiş ve kamunun finansmandaki açığının giderilmesi için uygulamalar yapılmıştır. 1950'li yıllar sonrasında kanunda değişikliğe gidilmiş ve devlet hazinesine avans verilmesi uygun görülerek bunun yolu açılmıştır. 1960'lı

yıllarda ise devlet yavaşça planlı ekonomiye geçiş yapmaya başlamış gelişen sanayi ve ülke ile birlikte merkez bankası devlet hazinesine destek vermeye devam etmiştir. Planlı ekonomiye geçiş yaşanan ve yaşanacak krizlerle çok daha kolay baş edilmesini sağlamıştır. (Bakırtaş, & Tekinşen, 2004: 83-84).

1970’li yıllara gelindiğinde 1960’larda hız kazanan merkez bankasının gelişimi çok daha ileri seviyelere taşınmak istenmiştir. 1970’te çıkarılan yeni kurucu kanunla birlikte merkez bankaları yeni bir yapıya bürünme aşamasına gelmiştir. Bu kanunda görev değişiklikleri olmuş, yalnız merkez bankasının anonim şirket durumu devam etmiştir. Bu kanunla genel müdürlük yerine başkanlık makamı oluşturulmuş ve dış işlerdeki temsil ve denklik ile protokolde eşitlik sağlanmıştır (TCMB, Türkiye Cumhuriyeti Merkezi Bankası , 2020). Bu kanunla birlikte merkez bankasının görev ve yetkilerinde değişiklikler olmuş ve yetkiler arttırılmıştır. Para politikasını takip edip yöneten merkez bankası para politikalarında çok daha fazla etki eder duruma gelmiştir. Mevcut hükümetin para politikaları, kredi, borçlanma vs. gibi kararlar alırken merkez bankasının onayına ihtiyaç duyulmuştur. Açık piyasa işlemleri de yapmaya başlayan merkez bankası para istikrarını sağlamaya yönelik adımlarını güçlendirmiştir. Merkez bankası, reeskont işlemleri yapmaya yetkiliyken bununla birlikte kredi verme yetki ve olanağı da sağlanmıştır.

1987 yılında açık piyasa işlemleri ile ilgilenen ve işlem yapmaya başlayan merkez bankası, bu dönemle para ve döviz piyasalarının kurulmasında öncü rol üstlenmiştir. Bu gelişmeyle birlikte, banka bünyesinde Para Piyasaları ve Fon Yönetimi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Böylece yapılan işlemler çok daha detaylı, yakından ve sağlıklı şekilde takip edilmeye başlanmıştır (Barışık, 2004, s. 2).

Merkez bankasının işlemleri zamanla hızlı bir şekilde ilerlemiş ve 1990’lı yıllara gelindiğinde merkez bankası uygulayacağı para politikasını halkla paylaşmıştır. Bununla birlikte döviz kurlarındaki ve faiz piyasasındaki oranların istikrar bozulmadan piyasanın ihtiyaç duyduğu likidite ihtiyacını karşılamayı hedeflemiştir. 1991 yılında gerçekleşen Körfez Savaşı ülkeleri ekonomik anlamda oldukça kötü durumlara sürüklemiştir. Savaşın ekonomide yarattığı baskı, siyasi olarak yaşanan istikrarsızlık, maliye politikasının ülkemizde pek sıkı olmaması ve bankacılık sektörünün yeterince sağlam olmaması gibi sorunlardan dolayı 1994 yılında büyük bir ekonomik krize sebep olmuştur. Bu finansal kriz enflasyonu yükseltirken, enflasyon oranları 3 haneli

rakamları görmüştür. Bu dönemde işsizlik, ödeme güçlüğü, göç olayları ve bunlarla birlikte yaşanan düzensiz yaşam ülkeyi sosyo-ekonomik anlamda etkilemiştir (Çetin, 2016, s. 72).

Merkez bankasının geçmiş yıllarda aldığı karar ve kanunla hükümete sağlanan avans işlemleri durdurulmuştur. Öncelikle sınırlandırılmalarla başlayan bu konu 1997 senesinde uzlaşarak hazinenin merkez bankasından avans kullanımı konusunda durdurulmasında karar kılınmıştır.

Yaşanan krizin ardından ülke ekonomisinin toparlanması için girişilen çabalar kapsamında, merkez bankası döviz kurlarındaki dalgalanmaları azaltmaya ve döviz piyasasındaki ani hareketlenmeleri önlemeye odaklanmıştır. Piyasadaki istikrarın sağlanması amacıyla döviz kurlarındaki dalgalanmaları kontrol altına almayı hedefleyen merkez bankası, ülkenin krizden etkilenen atmosferinden ve yaşanan sorunlardan kurtulmasını amaçlayarak adımlar atmıştır. Bu çerçevede alınan önlemler, ekonominin daha sakin ve tahmin edilebilir bir seyir izlemesine katkıda bulunarak toparlanma sürecini desteklemeyi amaçlamaktadır (Duygu, 2021, s. 4). Bu dönemde dış sorunların ve ani hareketlenmelerin etkisiyle ekonomik durumun daha da kötüye gitmesi göz önüne alınarak 2000 yılında döviz kurlarını düzenleyen yeni bir program yapılmıştır. Bu program zamanla bakıldığında yeterli faydayı sağlayamamış ve vaatlerini yerine getirememiştir. Bu nedenle 2000 yılının sonlarına doğru ekonomideki gidişatta pek düzelme olmadığından insanlar tarafından güvensizlik oluşmaya başlamıştır. Bu güvensizlik mevcut krizin büyümesine ve yeni bir krizin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu nedenle mevcut programdan vazgeçilmiştir (Sönmez, & Şimşek, 2011, s97).

2001 yılında patlak veren ekonomik krizle birlikte dalgalı kur rejimine geçilmiştir. Bununla birlikte ekonomide yeni bir yapı, değişim ve dönüşüm süreci başlamıştır. 2001 yılında yaşanan bu kriz yükselen enflasyondan dolayı enflasyonla mücadelede çok önemli bir yıl olmuştur.

Ülkemizde 2001 yılından önce uzun süre yüksek enflasyon yaşanmış, ancak uygulanan politikalar ile alınan önlemler enflasyonu düşürmede yeterli olamamıştır.

Bunun nedenleri;

- Para politikasının temel amacının belirlenememiş olması,

- Merkez Bankasına birbiriyle çelişen farklı görevlerin verilmiş olması,
- Merkez Bankasının Hazineye kısa vadeli avans (borç) sağlamasıydı

Bu dönüşüm süreci ile birlikte Merkez Bankası Kanununda önemli değişikliklere gidilmiştir. Bu değişikliklerin en önemli maddesi merkez bankasının fiyat istikrarını sağlama konusunun temel amacı olarak belirlenmesi olmuştur. Ayrıca bankalara uygulanacak para politikalarını kendilerinin belirleyebileceği maddesiyle bankalara bağımsız bir politika izleme hakkı verilmiştir. Ama banka fiyat istikrarını sağlama başta olmak ve amacından sapmamak kaydıyla devletin büyüme politikalarına destek vereceğini belirtmiştir. (TCMB, Türkiye Cumhuriyeti Merkezi Bankası , 2020).

Para basma yetkisi TBMM'de olmasına rağmen, TBMM kalıcı olarak banknot basma yetkisini Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'na (TCMB) devretmiştir. Bu durum, TCMB'nin banknot basımından sorumlu olduğu anlamına gelmektedir. Ayrıca, ülkedeki diğer finansal ürünlerle ilgili (döviz, altın vb.) yönetimden de sorumludur. TCMB, bu görevleri yerine getirirken sistem içindeki akışı düzenlemek ve sistemin bütünlüğünü sağlamakla yükümlüdür. (TCMB, Türkiye Cumhuriyeti Merkezi Bankası , 2020).

1.3. Ticari Bankalar

Günümüzde birçok banka farklı bankacılık çeşidi ile insanlara hizmet sunmaktadır. Özellikle ticaret bankaları dünya çapında en çok hizmet veren bankalardır. Ticaret bankalarının geçmişi Osmanlı zamanlarına kadar dayanır. Faaliyete geçen ilk ticaret bankası ise “Osmanlı Bankasıdır” (Ünalın, 2016).

Ticari bankalar aslında günümüzde herkesin kullandığı mevduat bankalarıdır. Ticari bankalar müşterilerden mevduat toplayarak onların çeşitli ihtiyaçlarının giderilmesi konusunda işlemler yaparlar. Dünya genelinde finansal akışı sağlayan ticari bankalar fon alış-satışı, vadeli-vadesiz mevduat işlemleri, sigorta, portföy yönetimi gibi birçok kolda ve alanda hizmet sunmaktadır (Çetin & Bıtırak, 2010, s. 77).

1.4. Katılım Bankaları

Özel Finans Kurumları adı altında 1980'lerin ilk yıllarında faaliyete geçen faizsiz bankacılık türü olan bu bankalar, günümüzde Katılım Bankaları adı altında hizmet vermektedir. BDDK'nın denetimi altında olan bu bankalar içsel olarak faizsizlik prensibi üzerine kurulmuşlardır. Faisal Özel Finans Kurumu ve Albaraka Türk Özel Finans Kurumu kurulan ilk katılım bankalarındandır. İhlas ve Kuveyt Türk bunları takip eden bankalar arasında gösterilir (Çakmak, 2022, s, 36).

2000'li yıllarda BDDK kurulduktan sonra İhlas Finans Kurumu gibi kurumların işleyişleri durdurulmuş ve bazı finans kurumları ismen dönüştürülmüştür. Yıl 2005'i gösterdiğinde 5411 sayılı Bankacılık Kanununa istinaden kuruluşların ismi Katılım Bankası olarak güncellenmiştir (TKBB, TKBB, 2018). Bunları takip eden yıllarda bu sektörde birçok gelişme yaşanarak o dönemlerdeki ekonomik krizle de katılım bankaları başarılı şekilde baş etmişlerdir. 2015 yılında TKBB tarafından 2015-25 yıllarına ait strateji belgesi yayımlanmıştır. Böylece Katılım Bankalarının gelecekte ilerleyeceği yol konusunda bir fikir oluşmuştur. 2020 yılında dünya genelinde COVID-19 ile birlikte yaşanan sosyal ve ekonomik krizden dolayı ise bu strateji belgesi güncellenmiştir. Güncelde kendini koruyan ve yetiştiren katılım bankacılığı dünya çapında yayılmış ve faizsizlik prensibi ile birçok Müslüman ülkede bankacılığın iplerini eline almıştır.

1.5. Yatırım Bankaları

Yatırım bankacılığı, müşterilerine uzun vadede faydalı olmayı hedeflemektedir. Menkul kıymetlerin satışını gerçekleştirmek suretiyle müşterilerine uzun vadeli kaynak oluşturmaktadır. Özellikle fon/hisse alış ve satışı ile ilgilenen bu bankalar orta ve uzun vadede müşterilerinin fon gereksinimlerini karşılamak adına işlem görürler. Aynı zamanda yaptıkları işlemlerde max fayda ve güvenilirlik sağlayarak sermaye piyasasına büyük katkıda bulunabilirler. Menkul kıymetlere yatırım yapmış müşterilerinin ana parasını korumak ve zarar etmelerini önlemek işleyişlerinin önemli bir parçasıdır (TÜBA, 2016).

1.6. Bankacılık Alanları

1.6.1. Özel Bankacılık

Özel bankacılık, globalde bilinen adı ile private banking bankaların özel müşterilerine sunduğu bir tür finansal hizmettir. Özel bankacılık alanında portföydeki müşterilere odaklı olarak onların ihtiyaçlarına yönelik hizmetler verilir (Köne, 2003, s. 234). Böylece müşterinin varlıkları, beklentilerini karşılayabilecek şekilde yönetilerek müşteriye özel hizmet sağlanır. Alanında uzman portföy yöneticilerinin kişiye özel olarak sunduğu bankacılık hizmetleri, müşteriye hem özel hissettirirken aynı zamanda varlıklarının özel standartlar dahilinde yönetildiğini göstermektedir. Böylece müşterinin birikimi doğru yatırım araçları ile değerlendirilir. Gelir açısından yüksek segmentte bulunan müşteriler günümüzde de oldukça artmıştır. Bu durumda özel bankacılığa olan ihtiyacı arttırmıştır. Ticari işlemler yaparak ülkenin finansal olarak kalkınmasında etkisi olan müşteriler, özel bankacılık sayesinde yaşanabilecek bir kriz anında mevcut birikimini çok daha doğru yönetebilmektedir (Yılmaz, 2020, s. 3).

1.7. Perakende Bankacılık

Perakende bankacılık, aslında hepimizin bildiği adıyla bireysel bankacılık olarak da bilinir. Günümüzde dünya genelinde en çok kullanılan ve rutinleşmiş bankacılık türüdür. Mevduat işlemleri, kredi, kredi kartı ve transfer işlemleri gibi genel bankacılık işlemlerini kapsar. Genel olarak tüm halka hizmet sunan bireysel bankacılık tarafıyla günlük rutininizde halletmeniz gereken finansal işlemlerinizi yanınızda olarak bankacılık hizmet ve çözümlerine kolayca ulaşılmasını sağlamaktadır (Gökçe, 2017, s. 8).

Perakende bankacılık, bireyler ve KOBİ'lerle gerçekleştirilen, mevduat kabulü ve kredi sağlama faaliyetlerini içerir. Bu işlemler genellikle küçük tutarlarda gerçekleşir, ancak topluca geniş bir hacmi temsil eder (Ceylan, 2003, s. 343). Perakende bankacılık ürünleri arasında tüketicilere yönelik olanlar arasında cari hesaplar, yatırım amaçlı mevduat hesapları, tüketici kredileri, kredi kartları, mortgage kredileri, yatırım fonları vb. bulunmaktadır. KOBİ'lere yönelik perakende bankacılık ürünleri ise cari hesaplar, vadeli krediler ve kredi limitleri gibi seçenekleri içermektedir. Bu ürünlerin yanı sıra perakende bankaları, küçük işletmelere yönelik

leasing gibi hizmetleri de sunmaktadır. Bu hizmetlerin karşılığında banka, faiz ve ücret geliri elde etmektedir (Takan, & Boyacıoğlu, 2011, s. 16).

1.8. Uluslararası Bankacılık

Uluslararası bankacılık, finansal kuruluşların sınırların ötesinde faaliyet gösterdiği ve küresel finansal piyasalarda işlem yaptığı bir sektördür. Bu alandaki bankalar, farklı ülkeler arasında para transferi, ticaret finansmanı, döviz ticareti ve diğer uluslararası finansal hizmetleri sunarak küresel ekonomik entegrasyona katkıda bulunmaktadır. Uluslararası bankacılık, küresel ekonomideki hızlı değişimlere adapte olma, riskleri yönetme ve çeşitli finansal araçlar aracılığıyla uluslararası müşterilere çeşitli hizmetler sunma yeteneği ile öne çıkmaktadır (Gökçe, 2016, s. 209).

Bu alandaki bankacılık faaliyetleri genellikle uluslararası düzenlemelere tabi olduğundan, uluslararası bankaların ulusal ve uluslararası düzeyde etkin bir şekilde denetlenmesi ve düzenlenmesi gerekmektedir. Uluslararası bankacılık, küresel ekonomik ilişkilerin karmaşıklığı ve derinleşen finansal entegrasyon ile birlikte sürekli evrim geçirmekte ve bu bağlamda finansal kuruluşlardan esneklik, yenilik ve etkin risk yönetimi beklentilerini artırmaktadır (Köylü, 2020, s. 36). Dış ticaret işlemlerinde yüksek kar getirisi prensibi ve kısa/uzun vadeli krediler sağlayarak vermeye başladıkları hizmetleri bugün birçok uzun soluklu işlemler yaparak devam ettirmektedirler. Özellikle yaşanacak bir ekonomik kriz durumunda dış ticaret işlemlerinin yönetilmesi ve finansal açıdan kriz durumuna müdahale edilmesi uluslararası bankaların görevleri arasındadır (Yıldırım, 2020, s. 66).

1.9. Evrensel Bankacılık

Evrensel bankacılık, bir finansal kuruluşun geniş bir yelpazede finansal hizmetler sunma kapasitesini temsil eden bir konsepttir. Bu tür bankalar, perakende bankacılık, kurumsal bankacılık, yatırım bankacılığı ve varlık yönetimi gibi çeşitli finansal alanlarda faaliyet göstererek müşterilere kapsamlı bir hizmet yelpazesi sunma amacını taşırlar. Evrensel bankacılık modeli, müşterilerin farklı finansal ihtiyaçlarını tek bir finansal kuruluş aracılığıyla karşılamalarına olanak tanıyan bir yaklaşımı içerir. Bu, müşterilere çeşitli bankacılık ürünleri ve hizmetleri sunarak finansal ihtiyaçlarını

daha etkili bir şekilde yönetmelerine imkân verir. Evrensel bankacılık, genellikle büyük ölçekli finansal kuruluşlar tarafından benimsenir ve müşterilere tek bir çatı altında geniş bir hizmet yelpazesi sunarak rekabet avantajı elde etmeyi amaçlamaktadır. (Polat, 2017, s. 148-149).

Evrensel bankacılık, müşterilerin farklı finansal ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla çok çeşitli ürün ve hizmetleri bir araya getirir. Perakende bankacılık kolu, bireylere ve küçük işletmelere yönelik temel bankacılık hizmetlerini, kredi kartları, konut kredileri gibi tüketici finansmanı ürünlerini içerir. Kurumsal bankacılık, orta ölçekli ve büyük işletmelere finansman, ticaret finansmanı ve diğer kurumsal hizmetleri sunmaktadır. Yatırım bankacılığı, şirketlere finansal danışmanlık, sermaye piyasası işlemleri ve birleşme satın alma gibi hizmetler sağlar. Varlık yönetimi kolunda ise müşterilerin yatırım portföylerini yönetmek için çeşitli araçlar kullanmaktadır (Güler, 2017, s. 88).

Evrensel bankacılık modeli, finansal hizmetleri entegre bir yaklaşımla sunarak müşterilere daha kapsamlı ve özelleştirilmiş çözümler sağlama amacını taşımaktadır.

2. DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE EKONOMİK KRİZLER

2.1. Ekonomik Kriz Nedir?

Ekonomik kriz, bir ekonominin genel olarak zayıfladığı, durgunluk yaşadığı veya çeşitli finansal sorunlarla karşılaştığı bir durumu ifade etmektedir. Bu tür krizler, genellikle ekonomik büyümenin önemli ölçüde yavaşladığı, işsizlik oranlarının arttığı, şirketlerin iflas ettiği ve genel olarak ekonomik belirsizliğin hâkim olduğu dönemlerde ortaya çıkmaktadır. Ekonomik krizlerin temel nedenleri arasında finansal piyasalardaki çalkantılar, bankacılık sektöründeki sorunlar, aşırı borçlanma, dış ticaret dengesizlikleri, düşen talep, enerji fiyatlarındaki ani değişimler, siyasi belirsizlik ve doğal afetler gibi faktörler yer alabilir. Bu faktörlerin etkileşimi, ekonominin dengesini bozabilir ve krize yol açmaktadır (Kurtbağ, 2020, s. 136).

Oktar ve Dalyancı (2010) tarafından yapılan tanıma göre, ekonomik kriz; ekonomik sistem ya da alt unsurlarının işleyişinde aniden ortaya çıkan ve sistemin işleyişinde aksaklığa sebebiyet veren durumu ifade etmektedir (Oktar, & Dalyancı, 2010).

2.2. Ekonomik Kriz Nasıl Olur?

Ekonomik krizler genellikle bir dizi faktörün bir araya gelmesi sonucu ortaya çıkar. Bu faktörler arasında finansal piyasalardaki çalkantılar, bankacılık sektöründeki sorunlar, borçlanma seviyelerindeki artış, dış ticaret dengesizlikleri, talep düşüşleri, enerji fiyatlarındaki ani değişimler, siyasi belirsizlik ve doğal afetler gibi etmenler bulunmaktadır (Turan, 2011, s. 57).

Ekonomik krizler, finansal piyasa çalkantıları, bankacılık sektöründeki sorunlar, borçlanma seviyelerindeki artış, dış ticaret dengesizlikleri, talep düşüşleri, enerji fiyatlarındaki ani değişimler, siyasi belirsizlik ve doğal afetler gibi faktörlerin bir kombinasyonu ile ortaya çıkmaktadır. Hisse senetleri, tahviller ve diğer finansal varlık fiyatlarında ani dalgalanmalar, bankaların mali durumundaki kötüleşme, aşırı borçlanma, dış ticaret açıkları, talep düşüşleri, enerji fiyatlarının dalgalanmaları, siyasi belirsizlik ve doğal afetler gibi etkenler birbirleriyle etkileşime girerek ekonomiyi

olumsuz yönde etkilemektedir (Erkan, 2023, s. 36). Bu faktörlerin şiddeti ve birbirleriyle olan ilişkileri, krizlerin boyutu ve etkisini belirleyen önemli unsurlardır.

2.3. Ekonomik Krizin Sebepleri Nelerdir?

Ekonomik krizlere sebep olan temel faktörler arasında birçok etken bulunmaktadır. Bir ülkenin ekonomisi krize girdiğinde, genellikle belirli sebepler ve bu sebeplerin etkili bir şekilde yönetilememesi nedeniyle bu duruma sürüklenir. Bu sebepler arasında; piyasalardaki düzensizlikler, siyasi istikrarsızlık ve bunalımlar, askeri darbe girişimleri, mal ve hizmetlerde üretimin artmasına rağmen talebin hızla azalması, yabancı yatırımcıların ülkeden çekilmesi gibi faktörleri öne çıkarabiliriz. Bunlarla birlikte, ulusal para biriminin ani bir değer kazanması ve ülkenin mevcut para biriminin değer kaybetmesi de ekonomik kriz sinyalleri arasında sayılabilir (Oktar & Dalyancı, 2010, s. 6).

Ekonomik krizlere neden olan bir dizi faktör bulunmaktadır. Bu faktörler şunlardır (Erkan, 2023, s. 37-38):

- **Mali Politika Hataları:** Hükümetlerin mali politika uygulamalarındaki hatalar, aşırı borçlanma, bütçe açıkları ve vergi politikalarındaki yanlışlıklar ekonomik krizlere zemin hazırlamaktadır.
- **Finansal Sistemin Zayıflığı:** Bankaların ve diğer finansal kurumların zayıf sermaye yapıları, kötü kredi yönetimi ve risk kontrol eksiklikleri finansal sistemin çökmesine neden olmaktadır.
- **Dış Ticaret Dengesizlikleri:** Bir ülkenin sürekli olarak dış ticaret açığı vermesi veya aşırı borçlanması, ekonomik dengesizliklere ve krizlere yol açmaktadır.
- **Yüksek Enflasyon:** Hızlı bir şekilde artan enflasyon, alım gücünün azalmasına ve ekonomik belirsizliğe neden olarak krizleri tetiklemektedir.
- **Faiz Oranlarındaki Ani Değişiklikler:** Merkez bankalarının politika faizlerindeki hızlı değişiklikler, finansal piyasalarda dalgalanmalara ve ekonomik belirsizliğe yol açmaktadır.
- **Doğal Afetler ve Epidemiler:** Özellikle büyük doğal afetler, salgın hastalıklar gibi olaylar ekonomik aktiviteyi olumsuz etkileyerek krize yol açmaktadır.

- Teknolojik Gelişmeler: Teknolojik değişimler, belirli sektörlerde işsizliğe neden olarak ve diğer sektörlerde dengesizliklere yol açarak ekonomik krizlere sebep olmaktadır.
- Global Faktörler: Uluslararası ekonomik ilişkilerdeki sorunlar, küresel finansal krizler ve ticaret savaşları gibi global faktörler, bir ülkenin ekonomisini olumsuz etkileyerek krize neden olmaktadır.
- Siyasi Belirsizlik: Hükümet değişiklikleri, siyasi çatışmalar ve istikrarsızlık ekonomik aksamalara yol açmaktadır.

Bu faktörler, bir araya geldiğinde veya birbirleriyle etkileşime geçtiklerinde ekonomik krizlere sebep olabilir. Her kriz farklı dinamiklere sahiptir ve birçok faktörün bir araya gelmesiyle ortaya çıkmaktadır.

Katılım bankaları, krizlere karşı hazırlıklı olmak amacıyla 2015 ve 2022 yıllarında gelecekteki olası ekonomik zorluklara karşı kriz planları oluşturmuş ve bu planları kamuoyuyla paylaşmışlardır. Bu planlar, katılım bankalarının hem kendilerini hem de piyasayı daha iyi anlamalarına katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda, müşteri odaklılık anlayışıyla geliştirilen bu planlar, ekonomik krizlerin etkilerini daha etkin bir şekilde yönetmelerine olanak tanımaktadır (Çakır, 2023, s. 33).

Geçmişe bakıldığında, 2001 ekonomik krizinde katılım bankalarının ülkede henüz yeni yeni tanınmaya başladığı ve gelişme adımları attığı bir dönemde olduğu görülmektedir. Ancak, bu dönemde katılım bankaları, 2001 krizine göreceli olarak direnç göstererek dönemi karlı bir şekilde tamamlamışlardır. Bu durum, katılım bankalarının sağlam temeller üzerine kurulu iş modelleri ve etkili kriz yönetimi stratejileri sayesinde ekonomik belirsizliklere karşı güçlü bir duruş sergilediklerini ortaya koymaktadır (Altay, 2014, s. 147).

Uzun bir zaman dilimini kapsayan bu süreç, kısa vadeli toparlanmanın zorluğunu içermektedir. Bu nedenle, bankaların aniden ortaya çıkan olaylara karşı hazırlıklı olmaları ve etkili kriz yönetim stratejileri geliştirmeleri büyük önem arz etmektedir. Ekolojik, siyasi ve benzeri kriz durumlarında bankaların karlılığı önemli ölçüde azalabilir. Bu durum, banka içindeki süreçleri uzatma, karmaşık hale getirme ve çözümü zor bir hal alma potansiyeli taşımaktadır. Ülkemizdeki birçok kritik olay ve ekonomik kriz potansiyeli dikkate alındığında, katılım bankaları ve konvansiyonel bankaların, bu tür durumları etkili bir şekilde yönetebilmek için önceden aksiyon

almaları gerekmektedir. Bu, zararlarını en aza indirmelerine yardımcı olabilir (Çakır, 2023, s. 35).

2.4. Ekonomik Kriz Çeşitleri

Ülkeler arasındaki para ve bankacılık işlemleri sıkı bir etkileşim içindedir. Bir ülkenin ekonomisi, temel olarak merkez bankası ve devlet bankalarının işleyişiyle belirlenir. Para hem kavramsal hem de fiziksel olarak, genellikle ekonomik krizlere neden olan temel bir araçtır. Para krizleri, bankacılık sektörünü etkilediğinden, bankacılıkta yaşanan kritik dönemlerde de para etkilenebilmektedir (Darıcan, 2013, s. 42).

Bankacılık sektöründeki krizlerin ortaya çıkmasının temel nedeni, müşterilere sağlanan kredilerin vadesinde ödenmemesi veya gecikmesi durumunda, bankanın faiz geliri elde edememesidir. Aynı zamanda, katılım bankaları, kar ortaklığı esasına dayalı bir yaklaşım benimseyerek elde edilemeyen kardan dolayı zorluklarla karşılaşabilirler. Nakdi kredilerin sağlanması veya nakdi giderlerin karşılanması, bankaların aslında büyük finansal risklere maruz kalmalarına neden olur. Geri ödenmeyen kredi taksitleri, banka bilançolarını olumsuz etkileyerek banka krizlerine yol açmaktadır (Altıntaş, 2004: 15).

Sigorta şirketleri, bankaların müşterilere sağladığı kredilere yönelik sigortalar aracılığıyla, o anki durumu kapsayan sigortalara sahip olan müşterilerin banka borçlarının bir kısmını karşılayabilmektedir. Ancak, ekonomik kriz ortaya çıktığında, sigorta şirketleri de ödemeler altında bir krizle karşılaşabilirler (Şenyiğit, 2010: 1) Bu nedenle, verilen kredilerde kesilen prim oranlarının, ülke ekonomisi ve enflasyonla orantılı olarak arttığı gözlemlenebilir. Özellikle kapsamlı ferdi kaza sigortalarında teminat altına alınacak tutara göre belirlenen prim oranındaki artış, müşterinin riskine ortak olmayı ifade eder. Bu ortaklık, kesilen prim oranının ve poliçenin yenilenme tercihinin gerçekleşmesiyle, müşterinin borcunu belli şartlar dahilinde güvence altına almaktadır (Koçyigit & Dagdas, 2016, s. 5).

2.4.1. Finansal Kriz (Finans Sektörü Krizi)

Finansal kriz, genellikle ekonomik sistemin finansal kurumları, piyasaları ve varlık değerleri üzerinde derin etkiler yaratan ciddi bir ekonomik çalkantıdır. Bu tür bir kriz, genellikle bankacılık sektöründe sorunlar, varlık balonları, kredi piyasası çöktüşleri veya diğer finansal araçlardaki değer kayıpları gibi faktörler sonucunda ortaya çıkar. Finansal krizler, geniş çaplı ekonomik durgunluklara ve işsizlik artışlarına neden olmaktadır. Taşınmazların, yani gayrimenkullerin değerindeki hızlı düşüş, finansal krizin ilk belirtilerinden biri olarak ortaya çıkabilir. Bu durum, genellikle bankalardan alınan kredilerin geri ödemelerinde yaşanan sorunlara, işsizlik veya gelir yetersizliği gibi nedenlere bağlı olarak ortaya çıkar. Bu durum, bireylerin banka borçlarını ödeyemez hale gelmesine yol açmaktadır (Selçuk, 2010, s. 22).

2.4.2. Re-el Sektör Krizi

Reel sektör krizi, genellikle ekonomik aktivitenin düşmesi, üretimde azalma, işsizlik artışı ve şirketlerin mali durumlarında ciddi kötüleşme gibi reel sektörde yaşanan sorunlarla ilişkilidir. Bu tür bir kriz, genellikle talep daralması, maliyet artışları, finansman sorunları veya dış faktörler gibi bir dizi etkenin bir araya gelmesi sonucunda ortaya çıkmaktadır.

Döviz piyasasındaki artışlar, genellikle merkez bankalarının yerli paranın değerini korumak adına piyasaya döviz satarak müdahalede bulunmalarına neden olur. Bu müdahaleler, dövizin yerli para birimine karşı değer kazanmasını engellemeyi amaçlar. Ancak, bu durum faiz oranlarının artmasına, ödeme gücünün azalmasına ve uygun kredi koşullarıyla kredi alamayan bireylerin finansal zorluklarla karşılaşmasına yol açmaktadır. Aynı zamanda, döviz piyasasındaki oynaklık ve dışa bağımlılık arttıkça, finansal krize bağlı sorunlar giderek derinleşebilir. Para biriminin değer kaybetmesiyle birlikte, ulusal para birimi değer kazanırken, bu durumun ekonomi üzerindeki etkisi karmaşık hale gelebilir. Finansal krizlerin etkisi altındaki ülkeler, toparlanma sürecinde zorluklar yaşayabilirler. Bu durum, ekonomik istikrarın sağlanması ve finansal sorunların çözülmesi açısından çeşitli önlemlerin alınmasını gerektirmektedir (Küçüküsu, 2008, s. 36).

2.4.3. Ödemeler Dengesi Krizi

Ödemeler dengesi krizi, bir ülkenin dış ticaret, sermaye hareketleri ve diğer ödemelerle ilgili işlemlerinden kaynaklanan dengesizlikler sonucu ortaya çıkan bir ekonomik durumu ifade etmektedir. Bu tür bir kriz, genellikle bir ülkenin dış ödemeler dengesinin negatif bir seyir izlemesi, yani dışa olan borçların ve ödemelerin dış gelirleri aşması durumunda ortaya çıkmaktadır (Doğanlar vd., 2007, s. 265). Yabancı yatırımcıların ülkenin döviz girişindeki azalma ve dış ticaret açığının verilmesi durumunda ortaya çıkan döviz ihtiyacı, ulusal para biriminin değer kaybına neden olabilir. Bu durum, makroekonomik dengenin bozulmasına ve ödemeler dengesi krizinin ortaya çıkmasına yol açmamaktadır.

Bu kriz, ulusal para birimi değer kaybettiğinde, genellikle enflasyonun artmasına, faiz oranlarının yükselmesine ve genel ekonomik belirsizliğe neden olabilir. Bu zorlu durumlarla başa çıkabilmek için genellikle etkili ekonomik politika önlemleri ve uluslararası işbirliği gerekmektedir (Özkan, 2005, s. 167).

2.5. Kamu Borçlanması

Kamusal borçlanma kaynaklı kriz, doğrudan ülke yönetimini ve vatandaşları etkileyerek önemli sonuçlara yol açar. Ülke, diğer ülkelerden aldığı dış borçların ödemelerinde zorlanması nedeniyle ekonomik bir çıkmaza sürüklenme riskiyle karşı karşıya kalabilir. Dış borçların faizleriyle başa çıkılamadığında, ülkenin yaşam standartları önemli ölçüde düşebilir. Bu tür bir kriz, yalnızca ülke içinde değil, aynı zamanda küresel düzeyde de gerilimlere neden olabilir. Ülkeler, ödeyemedikleri dış borçlar nedeniyle ekonomik ve siyasi anlamda güç kaybederlerken, dünya genelinde olumsuz bir etki yaratırlar. Ekonomik sıkıntılar içinde olan bir ülkenin diğer ülkelerle olan ticaretindeki zorluklar, küresel ekonomik dengesizliklere ve gerilimlere yol açmaktadır (Çelen & Zülfüoğlu, 2008, s. 292).

Kamu borçlanmasının yönetilme durumu, borç alınmadan önceki aşamada devlet yetkilileri tarafından iyice belirlenmelidir. Kriz anında akla ilk gelen dış ülkelerden borç almak olmamalı, öncelikler ülke ekonomisi iyiyken belirlenmelidir. Böylece ileriye düşünmeden hareket etmektense, planlı bir hareket ülkenin ekonomik olarak dışa bağımlı olmasının önüne geçer. Ekonomik bağımsızlığa sahip olan ülke ve

ülkede yaşayan insanlar çok daha iyi şartlarda yaşamlar faaliyetlerini sürdürürler. Kriz durumlarında önceden belirlenen planlar ekonomik krizin çıkma aşamasında ve sonrasında yıpratıcı bir sürece sürüklenmektense çok daha iyi yönetilen bir krizin, kötü sonuçlar doğurmadan sonuçlanmasını sağlayabilir (Çakir & Ağcakaya, 2020, s. 105).

2.6. Ekonomik Krizin Özellikleri

Geçmişten günümüze insan hayatını ekonomik anlamda etkileyen krizlerin belirgin özellikleri bulunmaktadır. Bu özellikler, ülkedeki ekonominin bir kriz aşamasında olup olmadığını anlamamıza yardımcı olabilir. Bazı temel kriz belirtileri şunlar olabilir (Karagül, 2020, s. 23-24).

- İstihdam azalırken işsizlik artar,
- Ani ve beklenmedik durumlarda gelişir,
- Faizlerin artmasına sebep olurken maliyetlerde artar,
- Arz ve talep arasındaki ilişki dengesizleşir,
- İşsizlik ve hayat pahalılığıyla beraber gelir düzeyi düşer ve alım gücü azalır,
- Ekonomik faaliyetler sekteye uğrar ve ekonomideki akış bozulur,
- Yabancı yatırımcılar ülkelerden geri çekilir,
- Ulusal para birimi değerlenirken, yerli para biriminin ulusal para birimi karşısında değeri düşmeye başlar,
- Dışa bağımlılık ortaya çıkabilir,
- Dışa bağımlılık ile birlikte dış borçlanma gerçekleşebilir,
- Ülkeye giren ithal ürünler ulusal para biriminin yerli para birimine karşı yükselmesiyle mal ve hizmetlerde pahalılaşıma ortaya çıkar,
- Geçim sıkıntısı baş gösterir.

Yukarıda bahsedilen sebepler, ekonomik krizin belirgin özellikleri arasında yer alır ve bu belirtileri anlamak, vatandaşlar ve ülke yönetimleri için krizle daha etkili bir şekilde başa çıkma fırsatı sunabilir. Bu tür belirtileri anlama ve doğru değerlendirme, vatandaşların ve yönetimlerin krizi daha başarılı bir şekilde yönetmelerine yardımcı olabilir.

Ekonomik krizin idraki, vatandaşların ve ülke yönetiminin alabileceği önlemleri ve kriz yönetimi stratejilerini daha etkili bir şekilde planlamalarına olanak

tanır. Vatandaşların ekonomik belirsizliklere karşı bilinçli olmaları, tasarruf alışkanlıkları geliştirmeleri ve finansal olarak dirençli olmaları, kriz dönemlerinde bireysel ve toplumsal dayanıklılığı artırmaktadır (Oran, 2020, s. 42).

2.7. Ekonomik Kriz Bizlere Neler Getirir?

Ekonomik kriz etkileri üzerine önceki bölümlerde bahsedilmiştir. Aynı zamanda, ekonomik kriz türleri ve büyüklükleriyle ilgili detaylı bilgiler sunulmuştur. Bu bilgiler ışığında, ekonomik krizin büyüklüğünün, bir ülke ve bireyler üzerindeki potansiyel etkilerinin çeşitlilik arz ettiği anlaşılabilir. Kriz ne kadar geniş kapsamlı ise, beraberinde getirdiği etkiler de aynı oranda önemli olacaktır (Kurtuluş, 2020, s. 65):

- Borçlanma artarken maliyetlerde yükselir,
- Faizler ani şekilde yükselişe geçer ve ödemelerde sorunlar yaşanmaya başlar,
- İstihdam azalır ve işsizlik artar,
- Enflasyon gün geçtikçe yükselir,
- Kişilerin geliri düşerken alım güçleri de azalır,
- Şirketler küçülmeye giderken, bazıları batma ile karşı karşıya kalır,
- Ulusal para birimi diğer para birimleri karşısında değer kaybedebilir,
- İthalat ve ihracat zorlaşır,
- Maliyetler arttığından ürün ve hizmet fiyatları da artar.

Varlık fiyatları gerilerken, kredi ve likidite sıkışıklığı yaratarak maliyetlerin yükselmesine ve üretimin daralmasına sebep olur. Reel sektörde yaşanan küçülme işsizliğin artmasına ve şirketlerin iflas eşiğine gelmesine sebep olmaktadır (Parlak & Sayilgan, 2019, s. 405). Sonuç olarak gelir düzeyi geriler ve ekonomik sorunlar devam etmektedir.

2.8. Türkiye’de Ekonomik Krizler

2.8.1. 1946 Krizi

2. Dünya Savaşı ile Türkiye ekonomisi zorlu bir sürecin içerisine sürüklenmiştir. Genç nüfusun savaşa çağırılması, iş gücünün azalması ve üretimin yavaşlaması ile birlikte ekonomi zor bir süreç içerisine girmişti. Piyasadaki malların

fiyatı artmış, halk yoksullaşma sürecine girdiği için de yaşam standardı düşmeye başlamıştır. 1940 yılında yürürlüğe alınan “Milli Korunma Kanunu” ile birlikte hükümetin yetkileri genişletilmiştir. O dönem bazı yetkiler alan hükümet; mallara fiyat biçme, üretilen mallara fiyatını ödemek şartı ile el koyma, stoklama, fabrikaları işletme, halkın ihtiyaçlarını karşılamak için müesseseler kurup işletme gibi yetkilere sahip olmuştur. Yaşanan bu gelişmeler Türkiye’deki ilk devalüasyonun gerçekleştiği dönem olarak tarihe geçmiştir. O dönemde kurlarda önemli farklar oluşmuş 1 USD yaklaşık 2,70 TL olarak işlem görmüştür (Yücel, 2022: 8-9).

2.8.2. 1958 Krizi

1950’li yıllarda ihracatta büyük gerileme yaşanmaya başlamıştı. Bu durum diğer ülkelerden dış borç alınmasına ve ithalatın artıp borçluluğunda buna paralel artmasına sebep olmuştu. Dış ticarete gerçekleşen bu gerileme ülkenin ekonomik anlamda zor bir sürecin içerisine girmesine sebep olmuştur. Zamanla artan dış borçlar ve düzene sokulamayan ekonomik durum ülkeyi çıkmaza sürüklemiştir. Alınan borçların ödemesi gecikmeye, bazen zorluklar yaşanmaya başlanmıştır. Bir süre sonra borç ödemesinin faizi ile birlikte ertelenmesine sebep olmuştur. Uygulanan yanlış politikalarından sonra bütçe açığını arttırmış ve enflasyonun yükselmesine sebep olmuştur (Ekinci & Orak, 2020, s. 465).

Enflasyon hızla yükselirken ülke ekonomik bir bunalımın içinde savrulmaktaydı. Tarımsal üretim azalmış ve dış ticaretteki açık gittikçe büyümeye başlamıştı. Ülkenin ve ülke ekonomisinin büyümesi yavaşladığından dolayı diğer ülkelerden gelen yardımlar ve anlayış kesilmiştir. Böylece bu gelişmeler Türkiye’de ilk kez 1958’de istikrar kararları alınmış ve uygulamaya koyulmuştur (Çelik & Çetiner, 2019, s. 126).

2.8.3. Petrol Krizleri

Petrol krizleri, genellikle dünya petrol arz ve talebindeki dengesizlikler, jeopolitik gerginlikler, doğal afetler, politik kararlar veya enerji piyasalarındaki belirsizlikler gibi faktörlerden kaynaklanan ciddi enerji tedarik ve fiyat sorunlarıdır.

Bu krizler, küresel ekonomiyi derinden etkileyebilir ve enerji bağımlı ülkeler üzerinde önemli ekonomik ve sosyal sonuçlara yol açmaktadır (Örki, 2019, s. 56).

Türkiye'nin zorlu ekonomik süreçlerden geçtiği zamanlardan biri de 1970'li yıllardır. Bu yıllarda petrol fiyatlarındaki artış ekonomiyi olumsuz etkilemiştir. İşsizlikle birlikte alım gücünün azalması geçimi iyice zorlaştırmıştır. Bu dönemde enflasyonla birlikte işsizlik ve alım gücü sorununun ortaya çıkması ilk defa bir arada ortaya çıkan iki olgu olmuştur (Özcan & Öten, 2022, s. 178).

2.8.4. Türkiye'de 2001 Krizi

19 Şubat 2001 tarihinde Türkiye'nin yaşadığı ekonomik krizle bağlantılıdır ve "Kara Çarşamba" olarak adlandırılmıştır. Bu dönemdeki siyasi belirsizlikler ve ekonomik sorunlar birleşerek Türkiye ekonomisinin çöküşüne yol açmıştır. 2001 Türkiye ekonomik krizi, finansal sektördeki zayıflıklar, döviz krizi, yüksek enflasyon ve kamu borçlarının sürdürülemez seviyelere ulaşması gibi faktörlerden kaynaklanmıştır. Kamu maliyesindeki sorunlar ve hükümetin ekonomik politikalarındaki başarısızlıklar, krizin derinleşmesine katkı sağlamıştır. 9 Şubat 2001'de gerçekleşen olay, Milli Güvenlik Kurulu toplantısında Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer ile Başbakan Bülent Ecevit arasındaki gerilimin patlak verdiği bir an olarak bilinir. Cumhurbaşkanı Sezer'in anayasa kitapçığını fırlatması ve ardından yaşanan siyasi gerginlikler, hükümetin zaten zayıf olan durumunu daha da kötüleştirdi. Bu olayın hemen ardından Türkiye'de finansal piyasalarda büyük çalkantılar yaşandı. Borsa İstanbul'da %18'e varan bir düşüş yaşandı, gecelik faiz oranları ise %7500 civarlarına yükseldi. Bu durum, ekonomik krizin daha da derinleşmesine ve Türkiye'nin Uluslararası Para Fonu (IMF) ile görüşmelere başlamasına neden olmuştur (Barişik & Türk, 2020, s. 2079).

Bu süreçte, Türk lirasının değeri büyük ölçüde düşerek, alınan dış borçlar önemli ölçüde arttı. Türk lirasının değer kaybıyla başa çıkabilmek adına Merkez Bankası, 5 milyar dolarlık döviz satışı gerçekleştirerek bu durumu kontrol etmeye çalıştı. Ancak, bankaların sistemlerinde ödemeler ve tahsilatlar gibi önemli alanlarda yaşanan büyük sıkıntılar nedeniyle Türk lirası, döviz cinsindeki para birimlerine karşı dalgalanma gösterdi. Bu durumun devam etmesi, 2001 krizinin kısa sürede aşılamayan bir ekonomik bunalıma dönüşmesine sebep olmuştur (Şanlı, 2021, s. 118).

2.8.5. 2018-2023 Yılları Arasındaki Döviz Krizi

Türkiye tarihindeki en büyük cari açığın olduğu dönemdir diyebiliriz. Bu dönemde Türk Lirası hızlı bir yükselişle değer kaybına uğradı ve yüksek bir enflasyon durumu ortaya çıktı (Economist, 2021).

2018 yılında başlayan bu ekonomik kriz Türk Lirasının hızla değer kaybetmesiyle devam etti. Gün geçtikçe yükselen enflasyon ve dünya genelinde Covid-19 pandemisinin patlak verdiği dönemde krizin önüne geçilmesi pek de mümkün olmadı. Enflasyon çift haneleri gördü ve Türkiye büyük bir ekonomik krizin içine çekilmiştir (Economist, 2023):

- Merkez bankasının döviz ve TL karşılıklı kurlarını yıllar içerisinde incelediğimizde 2018 yılında USD/TL 3,70 seviyelerindeyken 2020 yılının ikinci çeyreğinde 6,90 kur seviyelerini görmüştür
- Döviz kurları yıllar geçtikçe yükseldi; 2021 yılında 9 TL'yi bulan USD , ülkede yapılan faiz indirimleriyle iyice yükselmeye başlayarak o dönemde 10 TL'yi aşma eğilimi gösterdi.
- Bu gelişmelerle birlikte 2021 yılı Aralık ayında TL, USD'e karşı %20'lik bir değer kaybıyla karşı karşıya kaldı.
- 2022 yılı 3. çeyreğine kadar keskin dalgalanmalar yaşamayan döviz kurları, 2022 yılında Türk Lirasının tekrar değer kaybetmeye başlamasıyla USD 17 TL'yi gördü.
- 2023 yılına geldiğimizde ise ; Ocak ayı itibari ile 18 TL civarında olan USD, Temmuz ayı itibari ile 27 TL'yi gördü.

2.8.6. 2018-2023 Döviz Krizinde Bankalar

Bu dönemlerde yaşanan enflasyon bankaların tahsilatlarını sağlamada ve yeni kredi vermede zorluk yaşamaya başlamasına neden olmuştur. 2022-23 yıllarında bankacılıkta bir kriz oluşabileceği görüşü ortaya çıkmıştır. Enflasyon giderek artarken arz ve talepteki dengesizlik yaygın bir şekilde öne çıkmıştır. Bazı sektörlerde beklenen vergilendirme oranlarının yüksekliği, dışa bağımlılığın arttığına bir göstergesi haline gelmiştir (ConinColic, 2023).

Dünya çapında bakıldığında 2023 yılında özellikle çok fazla iflas ve tasfiye kararı alan banka olduğunu görebiliriz. Özellikle kripto para piyasasıyla eş işlemler sürdüren bazı bankalar girdikleri finansal sıkışıklıktan dolayı olarak iflaslarını ilan etmek zorunda kaldılar. Art arda gelen iflas haberleri ve borsanın hızlı dalgalanma halleri bu durumun süreklilik arz edip etmeyeceği konusunda tedirginlik oluşturdu (ConinColic, 2023).

2.9. Katılım Bankaları Strateji Raporu

2.9.1. TKBB ve Katılım Bankaları

2.9.1.1. İslami Banka Ürünleri

İslami bankacılık dendiğinde akla Malezya gelmektedir. Malezya'nın İslami hukuk kuralları tarafından uygun bulunan birçok ürün ve hizmeti bulunmaktadır. Müşareke, mudarebe, selem, murabaha ve vedia gibi bir çok ürün ve hizmetinden söz edebiliriz. Yıllar ilerledikçe gelişen teknoloji ile birlikte Malezya online olarak dijital sukuk uygulamasını başlatmıştır (Yıldız, 2020, s. 732).

Endonezya islami finans sektörünün odağı ve stratejileri şer'i hukuka göre şekillenmiştir. 2019 yılında özellikle dijital ekonomiyi geliştirmeye odaklanan, şer'i prensiplere uygun, 4 ana stratejiye bağlı 2019-2024 İslam ekonomisi Master Planı hazırlanarak yayınlanmıştır (TKBB, TKBB Strateji Planı, 2021). İslami finans sektörü büyüme odaklı işlemler yürüterek kendini dünya çağında kanıtlamak istemektedir. Ulusal İslami Finans Komitesi bu gelişim için stratejiler belirlemektedir. Özellikle katılım bankaları üretim ve tüketim faaliyetleri üzerine çalışmalarını yürütmekte ve teşvik oluşturmaya çalışmaktadırlar. Katılım bankalarının işleyişindeki riski ortak üstlenme yapısında, kar paylaşımını sağlayan iş birliği ve birlikte hareket etme metodlarıyla bu hizmetlerin sürdürülebilir olmasına katkıda bulunmuştur. Bu konudaki kalıcılık islami sosyal fonların güçlendirilmesi amacını da taşımaktadır (TKBB, TKBB Strateji Planı, 2021).

TKBB'nin sektöreş stratejilerine baktığımızda en önemli planlarından biri de 2023 yıl sonu itibariyle İslami bankacılıkta Pazar payının %25'leri bulmasıdır. 2019 yılında Pakistan'da bulunan merkez bankası İslami bankacılığın Pazar payını arttırmayı hedef alan stratejik planlar ortaya koymuştur. Bunu takip eden yıl içerisinde

3. Strateji planını sunmuş 2019-2025 arası için geçerlilik ortaya koymuştur. Bu stratejik planın ana hedefi, İslami bankacılığın finans sektöründe ve dünya çağında kalıcı bir yer edinerek insanların faizsizlik prensibine çekilmesidir. Finansal işlemlerde yapılan risk paylaşımı sayesinde bu alanda islami bankacılığın geliştirileceği konusu gündemde yerini almıştır. Böylece mevcut ürün ve hizmetlere ek ürün ve hizmetler geliştirilmesi, bu ürün ve hizmetlerin teşvik edilmesine yönelik çalışmalar sürdürülmesi, aynı zaman kurumsallaşmaya yönelik sağlam adımlar atılması ve bunların getirisi olarak İslami bankacılığa güvenin arttırılması strateji olarak ortaya konmuştur. (TKBB, TKBB Strateji Planı, 2021)

İslami finans son 20 yıldır kendini geliştirmesi ve sektörde emin adımlarla ilerlemesiyle dünya çapında konuşan bir yer edinmeyi başarmıştır. Bununla birlikte bu alanda profesyonel olarak hizmet verebilecek kalifiye eleman bulma ihtiyacı doğmuştur. Bu ihtiyaçla birlikte 4 profesyonel enstitü ve 80’i aşan üniversite/bölüm uygulamaları yapılmaya başlanmıştır (TKBB, TKBB Strateji Planı, 2021).

Bakıldığında devlet desteğinin İslami finans alanındaki önemi çok büyüktür. Halkın bu alanda bilinçli olmaması ve ürün hizmet durumlarının henüz tam anlamıyla oturmamış olması, İslami finasta devlet desteğinin her konuda çok önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Katılım bankalarının küresel anlamda son 20 yılda gelişim gösterdiğini görebiliriz. Son 20 yılda ülkemizde ve dünyada yaşanan ekonomik bunalımlardan en az zararla kurtulan katılım bankacılığı özellikle 2001 ve 2008 krizlerinden sonra ülkemizde de hızla büyüme eğilimi göstermiştir. Sisteminde risk ortaklığı olan katılım bankacılığı, konvansiyonel bankaların işleyişine oranda çok daha güvenilir bir yüz oluşturmuştur. Risk ortaklığı, kamunun katılım bankalarına olan görüşünü yumuşatarak, katılım bankacılığını benimsemelerini sağlamıştır. 2001 ve 2008 krizlerinden sonra ülkemizde ve dünyada iyice yer edinen ve büyüme adımları atan katılım bankaları, bu krizlerden sonra devlet desteği de alarak sektörde kalıcı bir yer edinme stratejisini devam ettirmiştir. (TKBB, TKBB Strateji Planı, 2021)

TKBB’nin verilerine bakıldığı zaman 2008 de yaşanan krizden sonra katılım bankalarının büyüme eğilimi gösterdiği grafikler oluşmaya başlamıştır. Kamu güvenini kazanıp, devlet desteğini arkasına alan katılım bankaları topladığı katılım fonları

sayesinde banka hacim ve karlılığı arttırmaya başlamıştır (TKBB, TKBB Strateji Planı, 2021).

2010 yılında Sermaye Piyasası Kurulu'nun Seri: III No: 43 sayılı "Kira Sertifikalarına ve Varlık Kiralama Şirketlerine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliği" ile kira sertifikası ihracı ile fon temin edilmesine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır (TKBB, TKBB Strateji Planı, 2021). 2011 yılında ise bu durumda vergi muafiyeti kararı getirilmiştir. 2013 yılında ise katılım bankacılığının temel ürün ve hizmetleri olan murabaha, muşareke, mudarebe gibi kira sertifikalarının ihracına izin verildi. Bu gelişme ile birlikte; Türkiye'de ilk kira sertifikası ihracı 2010 yılında Kuveyt Türk Katılım Bankası tarafından gerçekleştirilmiş, 3 yıl vadeli 100 milyon Amerikan doları olan ilk kira sertifikası ihracı yoğun talep görmüştür (TKBB, TKBB Strateji Planı, 2021).

2.10. Türkiye'de Katılım Bankacılığı Stratejileri

Türkiye'deki İslami finans piyasasında hızlı bir gelişim olmuştur. Strateji olarak birçok seçenek belirlenmiş ve uygulamaya geçilmiştir. Yeni bir sektör sayılan katılım bankacılığının doğru tanıtımı, müşteri odaklı oluşu, yeni uygulamaları devreye sokması ve konvansiyonel bankalara oranla yeni bir sektörel ayak oluşturmayı hedeflemesi bu stratejilerden bazılarıdır (İbeçoğlu, 2023, s. 137).

2015 Yılı itibari ile TKBB mevcut piyasa durumlarından kaynaklı olarak bir strateji belirleme kararı almıştır. Türkiye Katılım Bankacılığı Strateji Belgesi 2015-2025 yıllarını kapsarken Türkiye'deki katılım bankacılığının geleceğini parlatmak amacıyla geliştirilmiştir. 2015 yılı ve takip eden yıllarda gerekli görüşmeler gerçekleştirilerek katılım bankacılığı hedefleri belirlenmiş ve bu stratejilere odaklı olarak çalışmalar başlatılmıştır (Beybur & Taşdoğan, 2021, s. 477).

2018 yılında kurulan TKBB Danışma Kurulu (TKBB, TKBB Strateji Planı, 2021) kurularak, faaliyetlerine başlamıştır. Bu faaliyetler, sektör ihtiyacına yönelik işlem, standart vb. gibi maddeler, sektördeki farklı iş kollarını ve paydaşlarını bir araya getirmek ve uluslararası katılım kuruluşlarıyla iş birliği içinde çalışma gibi faaliyetlere öncülük etmiştir (TKBB, TKBB Strateji Planı, 2021). TKBB kendi bünyesinde düzenli olarak sektör bazlı toplantılar yapmakta ve bu toplantılarda katılım bankacılığı gelişimi

için yeni kararlar alınmaktadır. Yeni uygulamalar ve piyasa ihtiyaçlarına yönelik fikir alışverişinde bulunularak yeni stratejik yollar çizilmektedir.

2.10.1. On Birinci Kalkınma Planı

Bu kalkınma planı Türkiye Cumhuriyeti'nin kalkınması için yeni yollar belirlemek, uluslararası alanda hissedilir bir ülke olmak, yenilikçi davranarak gelişim göstermek amacıyla oluşturulan bir plandır. Bu planlar birlikte, farklı finansal araçlar kullanılarak ülke ekonomisinin büyümesine katkıda bulunmak amaçlanmıştır (TKBB, TKBB Strateji Planı, 2021).

- Faizsiz finansal alanında veri toplama yoğunlaşacaktır.
- Faizsiz finans sistemi ile birlikte ürün ve hizmet çeşitliliği arttırılacaktır.
- Faizsiz finans sisteminin ülkemizdeki yeri konvansiyonel bankalara oranla güçlendirilmeye başlanacaktır.
- Katılım bankacılığı yaygınlaştırılacaktır.
- Yeni sektör, yeni istihdam sağlayacaktır.
- Faizsiz finans sektörünün ve katılım bankalarının işleyişi ile alakalı kamu bilgilendirilecektir ve güven sağlanacaktır.
- Katılım bankaları için denetim standartları oluşturulup, geliştirilecektir.
- Kurumsallaşmada derinletilecek ve uluslararası finans sistemine uyum sağlanacaktır.
- Ülke kaynaklarının yurtdışına geçmemesi için reasürans fonu kurulacaktır (TKBB, TKBB Strateji Planı, 2021).

2.10.2. 2021-2023 Ekonomi Programı

Yenilenen ekonomi stratejileri ve hedefleri ile 2021-2023 ekonomi programı Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından bu planda, Türkiye'nin dünya çapında faizsiz finans bankacılığı alanında önde gelen ülkelerden olması amaçlanmıştır. Aynı zamanda yatırımcı odaklı, müşterinin isteklerini müşterinin hassasiyetleri çerçevesinde karşılayan bir stratejik plan oluşturmayı hedef almıştır (TKBB, TKBB Strateji Planı, 2021).

- Katılım bankacılığının uluslararası alanda, faizsiz finans prensip ve standartlarına uyum sağlaması beklenmektedir.
- Katılım bankacılığı sektöründeki politikaların takibi yapılacak,
- Katılım sigortacılığı benimsenecektir.

3. KATILIM VE KONVANSİYONEL BANKALARIN BEKLENMEDİK KRİZLERE KARŞI STRATEJİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ YÖNELİK ANKET ANALİZİ

3.1. Kur Korumalı Mevduatların Etkileri

Kur korumalı mevduatların etkileri, genellikle döviz kurlarındaki dalgalanmalara ve belirsizliklere karşı yatırımcılara veya bankalara koruma sağlama amacı güder. Bu tür mevduatlar, belirli bir vade sonunda, başlangıçtaki döviz kuru ile karşılaştırıldığında belirli bir koruma seviyesini garanti eder. Bu durumun, özellikle belirsiz ekonomik ve finansal dönemlerde, birkaç etkisi olabilmektedir:

Riskten Korunma (Hedging): Kur korumalı mevduatlar, döviz kurlarındaki ani dalgalanmalara karşı bir tür hedge, yani riskten korunma, sağlamaktadır. Bu mevduat türü, bankalara veya diğer finansal kuruluşlara, belirli bir dönemde döviz kurlarındaki belirsizlikleri azaltma ve gelecekte oluşabilecek risklere karşı koruma sağlama yeteneği tanımaktadır.

Döviz Kurlarındaki Ani Dalgalanmalara Karşı Koruma: Kur korumalı mevduatlar, belirlenen bir vade sonunda mevduatın başlangıçtaki döviz kuruyla karşılaştırıldığında belirli bir koruma seviyesini garanti etmektedir. Bu sayede, döviz kurlarındaki olası ani dalgalanmalara karşı yatırımcıya belirli bir güvence sağlanır. Yatırımcı, vade sonunda döviz kuru düşerse, koruma seviyesinin altında bir kayıp yaşamaz ve mevduatın başlangıç değerini korumaktadır.

Belirsizlikleri Minimize Etme: Bankalar, döviz kurlarındaki belirsizliklere karşı koruma sağlamak amacıyla kur korumalı mevduatları kullanarak risklerini minimize etmeye çalışmaktadır. Bu, özellikle döviz cinsinden varlıkları olan veya döviz cinsinden borçlanan bankalar için önemlidir çünkü döviz kurlarındaki dalgalanmalar onların finansal durumunu etkileyebilmektedir.

Gelecekteki Risklere Karşı Koruma: Kur korumalı mevduatlar, gelecekte oluşabilecek risklere karşı bankaların kendilerini korumalarını sağlar. Özellikle belirli bir dönemde döviz kurlarındaki belirsizliklerin yüksek olduğu durumlarda, bu tür

mevduatlar bankaların gelecekteki olası kayıpları önlemelerine yardımcı olabilmektedir.

Kur korumalı mevduatların döneme etkileri genellikle riskten korunma, döviz kurlarındaki dalgalanmalara karşı koruma, belirsizlikleri minimize etme ve gelecekteki risklere karşı koruma şeklinde özetlenebilir. Bu tür mevduatlar, özellikle belirsiz ekonomik ve finansal dönemlerde, yatırımcılara ve bankalara döviz kurlarındaki belirsizliklere karşı bir güvence sağlama amacını taşır. Bankalar için, kur korumalı mevduatlar kullanılarak risklerin minimize edilmesi, özellikle döviz cinsinden varlık veya borçlara sahip olan kuruluşlar için finansal durumu koruma açısından önemlidir. Bu mevduat türü, belirli bir vade sonunda başlangıçtaki döviz kuruyla karşılaştırıldığında belirli bir koruma seviyesini garanti ederek yatırımcılara güvence sağlamaktadır.

Yurttadur ve Tasci (2023) yaptıkları çalışmada, 21 Aralık 2021 tarihinde yürürlüğe giren Yabancı Para Koruma Mevduatı (CPD) sisteminin Türkiye'deki katılım bankalarının performansı üzerindeki etkilerini incelemektedir. Bu amaç doğrultusunda, CPD'nin uygulanmasından önceki 12 ay ve sonraki 9 ay boyunca katılım bankalarının finansal performansı, Çok Kriterli Karar Verme (MCDM) modelinin bir parçası olan CRITIC ve WASPAS yöntemleri kullanılarak ölçülmüştür. Analiz sonuçlarına dayanarak, katılım bankalarının performansının 2021 yılında dalgalı bir seyir izlediğini ve yıl içinde performanslarda azalmaların gözlemlendiğini söyleyebiliriz. Para Koruma Mevduatı (KKM) başvurusu ile katılım bankalarının finansal performansı artmış ve performans 2022 yılında sürekli olarak artmıştır; en iyi performans Eylül 2022'de gözlemlenmiştir. Bulgulara dayanarak, Para Koruma Mevduatı başvurusunun katılım bankalarının finansal performansını olumlu yönde etkilediği vurgulanmaktadır (Yurttadur & Tasci, 2023)

3.2. Araştırmanın Modeli

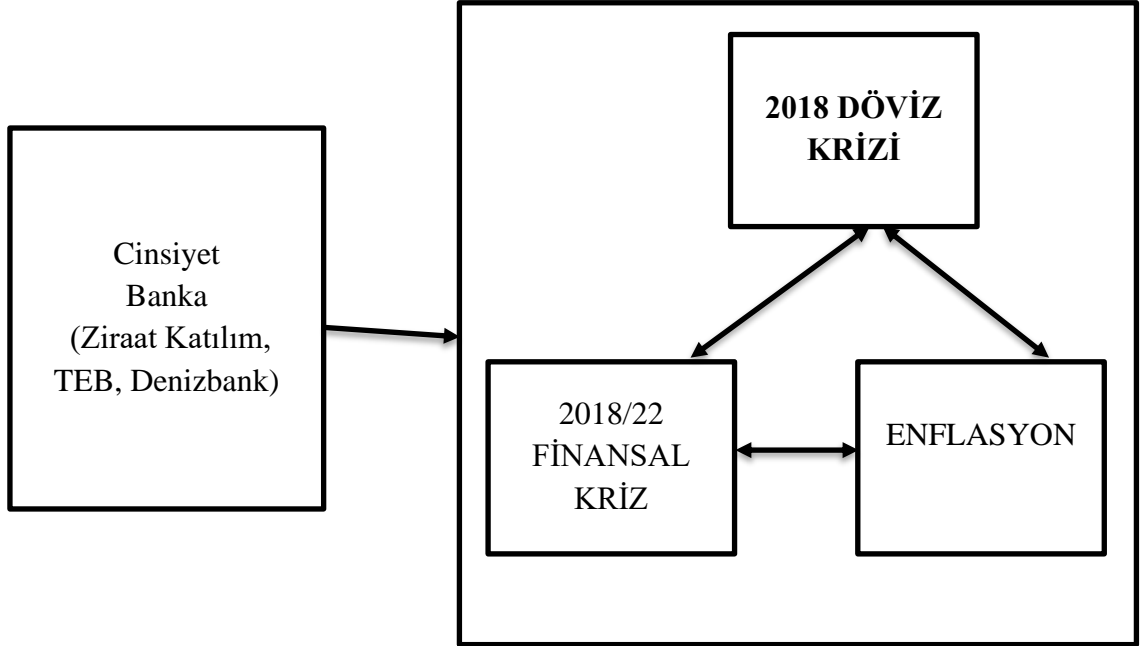
Araştırmanın modeli, bu ilişkileri gösteren bir çerçeve sunmaktadır. Şekil 1'de görüldüğü gibi, cinsiyet ve banka (Ziraat Katılım, TEB, Denizbank) bağımsız değişkenleri, üzerinde çalışılan etkileri temsil etmektedir.

- Bağımsız Değişkenler:

- **Cinsiyet:** Katılımcıların cinsiyetine yönelik bir değişken.
- **Banka:** Ziraat Katılım, TEB, Denizbank gibi belirli bankaları temsil eden bir değişken.
- **Bağımlı Değişkenler:**
 - **2018 Döviz Krizi:** 2018 yılında Türkiye'de meydana gelen döviz krizinin etkilerini yansıtan bir değişken.
 - **2018/22 Finansal Kriz:** 2018'den 2022'ye kadar olan dönemdeki finansal krizin etkilerini yansıtan bir değişken.
 - **Enflasyon:** Genel olarak ekonomik istikrara etki eden enflasyonun etkilerini yansıtan bir değişken.

Bu model, belirli faktörlerin (cinsiyet ve banka) belirli olaylar ve ekonomik koşullar (2018 Döviz Krizi, 2018/22 Finansal Kriz, Enflasyon) üzerindeki etkilerini anlamak ve değerlendirmek için bir çerçeve sağlamaktadır.

Araştırmanın odak noktası, bağımsız değişkenlerin (2018 Döviz Krizi, 2018/22 Finansal Kriz, Enflasyon) bağımlı değişkenler üzerindeki etkilerini değerlendirmektir.

Şekil 1: Araştırma modeli

3.3. Araştırma Hipotezleri

Araştırmanın amacına ilişkin hipotezler oluşturulmuştur.

Tablo 1: Araştırma hipotezleri

H1	Cinsiyet Değişkenine Göre, 2018 Döviz Krizi Algısı Ölçeğinin Ortalama Tutum Puanları Arasında Farklılık Vardır
H2	Cinsiyet Değişkenine Göre, 2018/2022 Finansal Krizi Algısı Ölçeğinin Ortalama Tutum Puanları Arasında Farklılık Vardır.
H3	Cinsiyet Değişkenine Göre, Enflasyon Algısı Ölçeğinin Ortalama Tutum Puanları Arasında Farklılık Vardır.
H4	Banka Çalışanlarının Çalıştığı Bankaya Göre, 2018 Döviz Krizi Algısı Ölçeğinin Ortalama Tutum Puanları Arasında Farklılık Vardır
H5	Banka Çalışanlarının Çalıştığı Bankaya Göre, 2018/2022 Finansal Krizi Algısı Ölçeğinin Ortalama Tutum Puanları Arasında Farklılık Vardır.
H6	Banka Çalışanlarının Çalıştığı Bankaya Göre, Enflasyon Algısı Ölçeğinin Ortalama Tutum Puanları Arasında Farklılık Vardır.
H7	Bankaların Beklenmedik Krizlere Karşı Olan Stratejilerini etkileyen 2018 Döviz Krizi Algısı ile 2018/2022 Finansal Krizi Algısı Arasında Anlamlı Bir İlişki Vardır.
H8	Bankaların Beklenmedik Krizlere Karşı Olan Stratejilerini etkileyen 2018 Döviz Krizi Algısı ile Enflasyon Algısı Arasında Anlamlı Bir İlişki Vardır.
H9	Bankaların Beklenmedik Krizlere Karşı Olan Stratejilerini etkileyen 2018/2022 Finansal Krizi Algısı ile Enflasyon Algısı Arasında Anlamlı Bir İlişki Vardır.

3.4. Araştırma Bulguları Ve Değerlendirme

Bu bölümde, SPSS 22.0 paket programı kullanılarak gerçekleştirilen analizler detaylı bir şekilde açıklanmış ve elde edilen bulgular ile değerlendirmelere geniş bir biçimde yer verilmiştir.

3.4.1. Hedef Kitlenin Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Anketler Denizbank, Türk Ekonomi Bankası (TEB) ve Ziraat Katılım bankasında çalışan bireylere uygulanarak, hedeflenen örneklem sayısına ulaşılmaya çalışılmıştır. Bireylere gönderilen ve cevaplanan anket formları içerisinde eksik bilgilerin ve tutarsız cevapların yer aldığı formlar değerlendirmeye alınmamıştır. Katılımcıların cinsiyet ve çalıştığı banka özelliklerine yönelik değişkenlerin frekansları ve yüzde dağılımları aşağıdaki tablolarda ayrıntılı bir şekilde yer almaktadır.

Tablo 2: Araştırmaya katılanların cinsiyete göre dağılımları

Değişken	Frekans	Yüzde (%)
Kadın	62	53.4
Erkek	54	46.6
Toplam:	116	100.0

Araştırmaya katılanların cinsiyete göre dağılımları Tablo 2’de yer almaktadır. Tablodan da anlaşılacağı üzere, araştırma katılımcılarının % 53,4’ü kadınlardan, % 46,6’sı ise erkeklerden oluşmaktadır. Bu dağılım, araştırmanın cinsiyet açısından dengeli bir katılıma sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 3: Araştırmaya katılanların çalıştığı bankaya göre dağılımları

Değişken	Frekans	Yüzde (%)
Ziraat Katılım	44	37.9
Türk Ekonomi Bankası	37	31.8
Denizbank	35	30.2
Toplam:	116	100.0

Araştırmaya katılanların çalıştığı bankaya göre dağılımları Tablo 3’te yer almaktadır. Tablodan da anlaşılacağı üzere, araştırma katılımcılarının %37,9’u Ziraat Katılım Bankası’nda, %31,8’i Türk Ekonomi Bankası’nda, %30,2’si ise Denizbank’ında çalışmaktadır. Bu sonuçlar, araştırmaya katılan banka çalışanlarının çoğunluğunun Ziraat Katılım Bankası’nda görev yaptığını göstermektedir. Bu durum, araştırma verilerinin bu bankadaki çalışanları daha fazla temsil ettiğini ve Ziraat Katılım Bankası’nın araştırmada daha yüksek bir katılım oranına sahip olduğunu göstermektedir.

3.4.2. Araştırmaya İlişkin Değişkenlerin Frekans Analizi

Araştırmaya katılan banka çalışanlarının 2018 Döviz Krizi, Finansal Kriz ve Enflasyon algısına ilişkin görüşleri, bunların karşılıklı banka stratejilerinin üzerindeki etkilerinin belirlenmesinin amaçlandığı bu bölümde Ölçeklerin frekans analizine ilişkin sonuçlar aşağıda tablolar halinde yer almaktadır. Aşağıdaki tabloda 1-Kesinlikle

Katılmıyorum, 2- Katılmıyorum, 3- Kararsızım, 4- Katılıyorum, 5- Kesinlikle Katılıyorum seçeneklerini belirtmektedir.

Tablo 4: 2018 Döviz krizi ölçeğine ilişkin frekans analiz sonuçları

Sorular	1	2	3	4	5	Toplam (%)
Çalıştığım Banka 2018-2022 Krizinden Zarar Açısından Olumsuz Etkilendi	29,3	31,0	14,7	13,8	11,2	100
Sektördeki Diğer Bankalara Göre Bu Krizi İyi Yönetebildik	12,9	18,1	22,4	27,6	19,0	100
Kriz Süresince Mevduat Anlamında Sorun Yaşandı	27,6	12,1	16,4	21,6	22,4	100
Bankacılık Sektörü Bu Krize Karşı Korunaklıydı	11,2	14,7	19,8	28,4	25,9	100

2018 Döviz Krizi Ölçeğine ilişkin frekans analiz sonuçları Tablo 4'te yer almaktadır. Katılımcıların çoğunluğu, "Çalıştığım banka 2018-2022 Krizinden zarar açısından olumsuz etkilendi" sorusuna "Kesinlikle Katılmıyorum" ve "Katılmıyorum" seçeneklerini kullanarak olumsuz bir görüş belirtmiştir (toplam %60,3). Bu, katılımcıların çoğunluğunun, çalıştıkları bankanın krizden olumsuz etkilendiği konusunda şüpheli veya olumsuz bir tutum sergilediğini göstermektedir. "Sektördeki diğer bankalara göre bu krizi iyi yönetebildik" sorusuna katılımcıların %46,6'si, çalıştıkları bankanın krizi iyi yönetebildiği konusunda "Katılıyorum" ve "Kesinlikle Katılıyorum" seçeneklerini tercih etmiştir. Bu, katılımcıların çoğunluğunun bu konuda olumlu bir görüşe sahip olduğunu gösterir, ancak bazıları hala kararsız veya olumsuz görüş belirtmektedir (%22,4). "Kriz Süresince Mevduat Anlamında Sorun Yaşandı" sorusuna katılımcıların %44,0'ının "Katılıyorum" ve "Kesinlikle Katılıyorum" seçeneklerini tercih etmesi, bu konuda olumsuz bir görüşün hâkim olduğunu göstermektedir. Bu oran, katılımcıların neredeyse yarısının kriz döneminde mevduat konusunda sorun yaşandığına inandığını veya bu durumu doğruladığını göstermektedir. Bu sonuçlar, mevduat anlamında yaşanan sorunların, katılımcılar arasında dikkate değer bir endişe kaynağı olduğunu göstermektedir. "Bankacılık Sektörü Bu Krize Karşı Korunaklıydı" sorusuna katılımcıların %54,3'ünün "Katılıyorum" ve "Kesinlikle Katılıyorum" seçeneklerini tercih etmesi, bu konuda

olumlu bir görüşün yaygın olduğunu göstermektedir. Bu oran, katılımcıların büyük bir kısmının bankacılık sektörünün krize karşı korunaklı olduğuna inandığını veya bu durumu doğruladığını göstermektedir. Bu sonuçlar, katılımcıların genel olarak bankacılık sektörünün krizlere karşı sağlam ve dirençli olduğu görüşünü paylaştığını göstermektedir.

Sonuç olarak, katılımcıların krizle ilgili konularda çeşitli görüşlere sahip olduklarını ve belirsizlik içinde olduklarını ortaya koymaktadır. Özellikle, çalıştıkları bankanın krizden olumsuz etkilendiği konusundaki olumsuz görüş, katılımcıların büyük bir kısmında belirgin bir şekilde kendini göstermektedir. Ancak, bu olumsuz görüşe rağmen, katılımcılar kriz yönetimi, mevduat sorunları ve bankacılık sektörünün korunaklılığı gibi konularda farklı perspektiflere sahiptir. Bu durum, katılımcıların krizin etkilerini ve bankalarının performansını değerlendirirken farklı kriterlere odaklandıklarını göstermektedir. Bir yandan olumsuz etkiler ve mevduat sorunlarına dair endişeler bulunurken, diğer yandan krizi iyi yönetme ve bankacılık sektörünün direncine dair olumlu değerlendirmeler de mevcuttur.

Tablo 5: 2018/2022 Finansal krizi ölçeğine ilişkin frekans analiz sonuçları

Sorular	1	2	3	4	5	Toplam (%)
Kriz Öncesi Kriz (Risk) Yönetim Birimi Oluşturuldu	16,4	16,4	21,6	30,2	15,5	100
Bu Dönemde Bankalar Mevduatlarını İyi Yönetebildi	10,3	15,5	25,9	29,3	19,0	100
Banka Üst Yönetiminin Yeni Fikirler Önermeyi, Problemlere Hızlı ve Pratik Çözümler Üretebilmeyi ve Yaratıcılığı Teşvik Etmesi Kriz Dönemlerinde İşletme Performansını Olumlu Yönde Etkilemiştir	18,1	16,4	17,2	31,0	17,2	100
Kriz Dönemindeki Büyüme Oranı Beklenilene Karşılıktadır	17,2	17,2	25,0	25,0	15,5	100

2018/2022 Finansal Krizi Ölçeğine ilişkin frekans analiz sonuçları Tablo 5'te yer almaktadır. "Kriz Öncesi Kriz (Risk) Yönetim Birimi Oluşturuldu" sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde, katılımcıların çoğunluğunun olumlu bir görüş belirttiği

görülmektedir. "Katılıyorum" ve "Kesinlikle Katılıyorum" seçeneklerini kullanan katılımcıların toplamı %45,7'e denk gelmektedir. Bu, katılımcıların kriz öncesinde risk yönetimi birimi oluşturmanın önemine dair güçlü bir olumlu görüş taşıdığını göstermektedir. Bu durum, finansal kriz dönemlerinde risk yönetiminin önemini vurgulayan bir yaklaşımı yansıtabilir. Bu tür bir birimin varlığı, şirketlerin daha etkili bir şekilde riskleri tanımlamalarına, değerlendirmelerine ve yönetmelerine yardımcı olabilir. Katılımcıların çoğunluğunun bu stratejiyi desteklemesi, krizlere karşı hazırlıklı olma ve olası riskleri minimize etme eğiliminde olduklarını göstermektedir. "Bu Dönemde Bankalar Mevduatlarını İyi Yönetebildi " sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde, katılımcıların çoğunluğunun olumlu bir görüş belirttiği görülmektedir. "Katılıyorum" ve "Kesinlikle Katılıyorum" seçeneklerini kullanan katılımcıların toplamı %48,3'e denk gelmektedir. Genel olarak katılımcıların büyük bir kısmının bankaların mevduat yönetiminde başarılı oldukları konusunda olumlu bir görüşe sahip olduğunu görülmektedir. "Banka Üst Yönetiminin Yeni Fikirler Önermeyi, Problemlere Hızlı ve Pratik Çözümler Üretebilmeyi ve Yaratıcılığı Teşvik Etmesi Kriz Dönemlerinde İşletme Performansını Olumlu Yönde Etkilemiştir" sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde, katılımcıların çoğunluğunun olumlu bir görüş belirttiği görülmektedir. "Katılıyorum" ve "Kesinlikle Katılıyorum" seçeneklerini kullanan katılımcıların toplamı %48,2'e denk gelmektedir. Genel olarak katılımcıların büyük bir kısmının üst yönetimin yeni fikirleri benimsemesi, sorunlara hızlı çözümler üretebilmesi ve yaratıcılığı teşvik etmesinin kriz dönemlerinde işletme performansını olumlu yönde etkilediği konusunda bir eğilim olduğunu göstermektedir. Bu sonuç, kriz dönemlerinde işletme performansını iyileştirmek için üst yönetimin bu özelliklere sahip olmasının önemine dair bir fikir sağlar. Yaratıcı ve hızlı çözüm üretebilen bir üst yönetim, değişen koşullara daha etkili bir şekilde uyum sağlayabilir ve işletmeyi kriz durumlarında daha dayanıklı hale getirebilir. "Kriz Dönemindeki Büyüme Oranı Beklenilene Karşılamaaktadır" sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde, katılımcıların çoğunluğunun olumlu bir görüş belirttiği görülmektedir. "Katılıyorum" ve "Kesinlikle Katılıyorum" seçeneklerini kullanan katılımcıların toplamı %40,5'e denk gelmektedir. Bu oran, katılımcıların büyük bir kısmının kriz dönemindeki büyüme oranının beklentileri karşıladığına dair bir eğilim taşıdığını göstermektedir. Özellikle finansal kriz gibi zorlu dönemlerde, bir şirketin büyüme oranının beklentilere uygun olması,

yönetim ve strateji açısından başarılı bir performansın bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Sonuç olarak, katılımcıların genel eğilimi, risk yönetimi biriminin oluşturulması, bankaların mevduat yönetimi, üst yönetimin yenilikçilik ve sorun çözme yetenekleri ile kriz dönemlerindeki büyüme oranıyla ilgili olarak olumlu bir görüşe sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 6: Enflasyon ölçeğine ilişkin frekans analiz sonuçları

Sorular	1	2	3	4	5	Toplam (%)
Yıllık Enflasyondaki Değişim	36,2	18,1	11,2	14,7	19,8	100
Bankamın İş Sürecini Yavaşlatmıştır						
Kriz Süresince Bankamın Karlılığında Düşüş Yaşandı.	20,1	26,0	13,8	23,0	17,1	100
Kriz Döneminde Bankaların İmajları Zayıflamıştır	23,6	27,3	12,9	20,4	15,8	100
Kriz Döneminde Enflasyondan Dolayı Personel Azaltımına Gidildi	28,4	20,7	10,3	19,0	21,6	100

Enflasyon Ölçeğine ilişkin frekans analiz sonuçları Tablo 6'da yer almaktadır. Katılımcıların çoğunluğu, Yıllık Enflasyondaki Değişim Bankamın İş Sürecini Yavaşlatmıştır" sorusuna "Kesinlikle Katılmıyorum" ve "Katılmıyorum" seçeneklerini kullanarak olumsuz bir görüş belirtmiştir (toplam, %54,3). Bu oran, katılımcıların yıllık enflasyonun bankanın iş sürecini yavaşlatmadığına dair olumlu bir görüşe sahip olduğunu gösterir. Bu sonuç, katılımcıların genel olarak enflasyonun iş süreçlerini olumsuz yönde etkilemediği yönündeki düşüncelerini yansıtmaktadır. Özellikle "Kesinlikle Katılmıyorum" seçeneğinin yüksek oranda tercih edilmesi, katılımcıların bu konuda güçlü bir görüşe sahip olduklarını göstermektedir. "Kriz Süresince Bankamın Karlılığında Düşüş Yaşandı" sorusuna "Kesinlikle Katılmıyorum" ve "Katılmıyorum" seçeneklerini kullanarak olumlu bir görüş belirtmiştir (%46,1). Bu oran, katılımcıların çoğunluğunun, kriz süresince bankalarının karlılığında bir düşüş yaşandığı görüşüne katılmadığını ve olumsuz bir görüş belirttiğini gösterir. Bu durum, katılımcıların kriz döneminde bankaların karlılığının düştüğü yönündeki bir algıya sahip olmadıklarını gösterir. Olumsuz bir ekonomik durumda, bankaların karlılığında

bir düşüş yaşanması sıklıkla beklenen bir durum olsa da katılımcıların çoğunluğu bu durumu gözlemlememiş veya bu konuda bir anlaşmazlık içinde olabilir. “Kriz Döneminde Bankaların İmajları Zayıflamıştır” sorusuna "Kesinlikle Katılmıyorum" ve "Katılmıyorum" seçeneklerini kullanarak olumlu bir görüş belirtmiştir (%50,9). Bu oran, katılımcıların çoğunluğunun, kriz döneminde bankaların imajlarının zayıflamadığı görüşüne katıldığını ve olumlu bir görüş belirttiğini gösterir. Bu durum, katılımcıların genel olarak bankaların kriz dönemlerinde imajlarının zayıflamadığına yönelik bir görüşe sahip olduğunu gösterir. Bu, katılımcıların bankaların krizle başa çıkma, güvenilirliklerini koruma veya olumsuz bir algı yaratmama konusunda etkili olduklarına inandıklarını gösterebilir. “Kriz Döneminde Enflasyondan Dolayı Personel Azaltımına Gidildi” sorusuna "Kesinlikle Katılmıyorum" ve "Katılmıyorum" seçeneklerini kullanarak olumlu bir görüş belirtmiştir (%49,1). Bu oran, katılımcıların çoğunluğunun, kriz döneminde enflasyondan dolayı personel azaltımına gidilmediği görüşüne katıldığını ve olumlu bir görüş belirttiğini gösterir. Bu durum, katılımcıların genel olarak enflasyonun personel azaltımına neden olmadığına inandıklarını veya bu konuda bir anlaşmazlık içinde olabileceklerini gösterir. Personel azaltımı, ekonomik belirsizlik dönemlerinde sıkça görülen bir önlem olabilir, ancak katılımcıların çoğunluğu bu durumun enflasyondan kaynaklanmadığı konusunda bir görüş birliği içindedir.

Sonuç olarak, katılımcıların çoğunluğunun enflasyonun iş süreçlerini, banka karlılığını, bankaların imajını ve personel azaltımını olumsuz etkilemediği yönünde bir görüşe sahip olduğu söylenebilir.

3.4.3. Araştırmada Kullanılan Ölçeğe İlişkin Güvenirlilik Analizi

Güvenirlilik analizi, güvenilirliği değerlendirmek amacıyla kullanılan araçların geliştirildiği bir yöntemdir. Araştırılan bir konuyla ilgili örnekleme dahil edilen bir bireyin, k sayıda soruya verdiği yanıtların skor veya puan değerleri toplanarak analiz edilmektedir. Bu analiz, ölçekteki soruların birbirleriyle ne kadar uyumlu olduğunu göstermektedir. Güvenirlilik analizinde en yaygın kullanılan yöntem, Cronbach Alfa katsayısıdır. Cronbach alfa katsayısı, psikometrik bir testin güvenilirliğini tahmin etmek için istatistiksel bir ölçüdür. Her bir madde için ayrı bir alfa değeri

belirlenebileceği gibi, ölçekteki tüm maddelere ait ortalama bir alfa (α) değeri de hesaplanmaktadır (Kayış, 2010: 402).

Cronbach Alfa katsayısı (α), 0 ile 1 arasında bir değer alır. Bu katsayıya dayalı olarak bir ölçeğin güvenilirliği şu şekilde yorumlanmaktadır (Altunışık ve Coşkun, 2012: 125):

Elde edilen katsayı;

- 0,00 ile 0,40 arasında ise ölçek güvenilir değil,
- 0,41 ile 0,60 arasında ise ölçeğin güvenilirliği düşük,
- 0,61 ile 0,80 arasında ise ölçek oldukça güvenilir,
- 0,81 ile 1,00 arasında ise ölçek yüksek derecede güvenilirdir.

Aşağıda 2018 Döviz Krizi Algısı ölçeği, 2018/2022 Finansal Kriz Algısı ölçeği ve Enflasyon Algısı Ölçeği Güvenirlik analizine ilişkin Cronbach Alfa değerleri verilmiştir. 2018 Döviz Krizi Algısı ölçeği ilişkin 4 değişkenden, 2018/2022 Finansal Kriz Algısı Ölçeğine ilişkin 4, Enflasyon Algısı Ölçeği ilişkin 4 değişkenden oluşan çok değişkenli ölçekler ile değerlendirilmiştir.

Tablo 7: 2018 Döviz krizi algısı ölçeği, 2018/2022 finansal kriz algısı ölçeği ve enflasyon algısı ölçeğine ilişkin güvenilirlik analizine istatistikleri

GÜVENİRLİLİK İSTATİSTİKLERİ				
Değişken	Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha (Maddeler Standartlaştırılmış)	Madde Sayısı	N
2018 Döviz Krizi	0,683	0,693	4	116
2018/2022 Finansal Kriz	0,654	0,658	4	116
Enflasyon	0,682	0,692	4	116

Tablo 7’de 2018 Döviz Krizi Algısı ölçeği, 2018/2022 Finansal Kriz Algısı ölçeği ve Enflasyon Algısı Ölçeği Güvenirlik Analizine İstatistikleri değerleri verilmektedir. 2018 Döviz Krizi Algısı Ölçeğine ilişkin Cronbach Alfa değeri 0,683 olarak bulunmuştur. Bu değer araştırma Ölçeğinin oldukça güvenilir ($0,61 < 0,683 < 0,80$) olduğunu göstermektedir.

2018/2022 Finansal Kriz Algısı Ölçeğine ilişkin Cronbach Alfa değeri ise 0,654 olarak bulunmuştur. Bu değer araştırma Ölçeğinin oldukça güvenilir (0,61<0,654<0,80) olduğunu göstermektedir.

Enflasyon Algısı Ölçeğine ilişkin Cronbach Alfa değeri ise 0,682 olarak bulunmuştur. Bu değer araştırma Ölçeğinin oldukça güvenilir (0,61<0,682<0,80) olduğunu göstermektedir.

Bu değerler bulunan alfa değerlerinden küçük olduğu için, herhangi bir değişkenin modelden çıkarılmasına gerek görülmemiştir.

3.4.4. Araştırmada Kullanılan Ölçeğe İlişkin Normal Dağılım Testleri

Araştırmanın bu kısmında araştırmaya katılanların demografik özellikleri ile 2018 Döviz Krizi Algısı ölçeği, 2018/2022 Finansal Kriz Algısı ölçeği ve Enflasyon Algısı ölçeklerine yönelik ifadelerden oluşan ölçeklerin ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı test edilmeye çalışılmıştır. Parametrik testlerin uygulanıp uygulanamayacağına karar vermek için, verilerin normal dağılım gösterip göstermediği analiz edilmiştir.

Tablo 8: 2018 Döviz krizi algısı ölçeği, 2018/2022 finansal kriz algısı ölçeği ve enflasyon algısı ölçeğine ilişkin normal dağılım istatistikleri

Tanımlayıcı İstatistikler	2018 Döviz Krizi Algısı Ölçeği	2018/2022 Finansal Kriz Algısı Ölçeği	Enflasyon Algısı Ölçeği
N	116	116	116
Ortalama	3.0259	3.1509	2.8599
Standart Sapma	0.92100	0.92070	0.93558
En Küçük Değer	1.00	1.00	1.00
En Büyük Değer	5.00	5.00	5.00
Medyan	3.2500	3.1250	3.0000
Çarpıklık Katsayısı	-0.248	-0.319	-0.048
Çarpıklık Standart Hatası	0.225	0.225	0.225
Basıklık Katsayısı	-0.132	0.016	-0.607
Basıklık Standart Hatası	0.446	0.446	0.446

Tablo 8’de 2018 Döviz Krizi Algısı Ölçeği, 2018/2022 Finansal Kriz Algısı Ölçeği ve Enflasyon Algısı Ölçeğine Ortalama Tutum Puanlarının Betimsel İstatistikleri verilmektedir. 2018 Döviz Krizi Algısı Ölçeğine ilişkin çarpıklık katsayısı = (-0,248), basıklık katsayısı = (-0,132) bulunmuştur. Bu katsayılar (-1) ve (+1) değerleri arasında yer aldığından dağılımın normal dağıldığı görülmektedir. 2018/2022 Finansal Kriz Algısı Ölçeğine ilişkin çarpıklık katsayısı = (-0,319), basıklık katsayısı = (0,016) bulunmuştur. Bu katsayılar (-1) ve (+1) değerleri arasında yer aldığından dağılımın normal dağıldığı görülmektedir. Enflasyon Algısı Ölçeğine ilişkin çarpıklık katsayısı = (-0,048), basıklık katsayısı = (-0,607) bulunmuştur. Bu katsayılar (-1) ve (+1) değerleri arasında yer aldığından dağılımın normal dağıldığı görülmektedir. Tip I ve Tip II hataya düşülmemesi için analizlerin parametrik analizlerle yapılmasının uygun olduğu görülmektedir.

3.4.5. Araştırmada Kullanılan Ölçeğe İlişkin T Testi analizi

T-testi, iki ortalama arasındaki farkları test etmek için kullanılan parametrik bir yöntemdir. Deneysel olmayan araştırmalarda t-testi kullanılır. T-testi, t-distribüsyonuna dayanır ve iki ortalama arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını veya tesadüfi olup olmadığını test etmek için hipotezleri değerlendirir. T-testinde, p değerinin 0,05'ten küçük olması, iki grup arasında ortalamalar arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir (Altunışık ve Coşkun, 2012: 136).

Cinsiyete Göre:

Çalışanların 2018 Döviz Krizi Algısı düzeyleri, cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan Bağımsız Grup t-Testi sonucu Tablo 9'da verilmiştir. H₀ Yokluk hipotezi ve H₁ Alternatif hipotezi aşağıdaki şekilde yazılabilir.

H₀: Cinsiyet Değişkenine Göre 2018 Döviz Krizi Algısı Ölçeğinin Ortalama Tutum Puanları Arasında Farklılık Yoktur.

H₁: Cinsiyet Değişkenine Göre 2018 Döviz Krizi Algısı Ölçeğinin Ortalama Tutum Puanları Arasında Farklılık Vardır.

Tablo 9: H1 için yapılan grup farklılık testi (t- testi) sonuçları

Değişken	N	\bar{x}	Ss	t değeri	Serbestlik Derecesi	P
Kadın	62	2.8750	0.83439			
Erkek	54	3.1991	0.99097	-1.912	114	0,058

Araştırmanın t-testi sonuçlarına bakıldığında; p anlamlılık değerinin 0,058 olduğu görülmektedir. Bu değerinin 0,05'ten büyük olduğu ($0,058 > 0,05$) için, Banka çalışanlarının cinsiyet değişkenine göre 2018 Döviz Krizi Algısı Ölçeğinin ortalama tutum puanları arasında farklılık bulunmaktadır. Bu nedenle H_1 hipotezi reddedilerek, H_0 hipotezi kabul edilmiştir.

Çalışanların 2018/2022 Finansal Krizi Algısı düzeyleri, cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan Bağımsız Grup t-Testi sonucu Tablo 10'da verilmiştir. H_0 Yokluk hipotezi ve H_1 Alternatif hipotezi aşağıdaki şekilde yazılabilir.

H_0 : Cinsiyet Değişkenine Göre 2018/2022 Finansal Krizi Algısı Ölçeğinin Ortalama Tutum Puanları Arasında Farklılık Yoktur.

H_1 : Cinsiyet Değişkenine Göre 2018/2022 Finansal Krizi Algısı Ölçeğinin Ortalama Tutum Puanları Arasında Farklılık Vardır.

Tablo 10: H2 İçin Yapılan Grup Farklılık Testi (t- Testi) Sonuçları

Değişken	N	\bar{x}	Ss	t değeri	Serbestlik Derecesi	P
Kadın	62	2.8952	0.86431			
Erkek	54	3.4444	0.90291	-3.344	114	0,001

Araştırmanın t-testi sonuçlarına bakıldığında; p anlamlılık değerinin 0,001 olduğu görülmektedir. Bu değerinin 0,05'ten küçük olduğu ($0,001 < 0,05$) için, Banka çalışanlarının cinsiyet değişkenine göre 2018/2022 Finansal Krizi Algısı Ölçeğinin ortalama tutum puanları arasında farklılık vardır. Bu nedenle H_0 hipotezi reddedilerek, H_1 hipotezi kabul edilmiştir.

Çalışanların Enflasyon Algısı düzeyleri, cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan Bağımsız Grup t-Testi sonucu Tablo

11'de verilmiştir. H0 Yokluk hipotezi ve H1 Alternatif hipotezi aşağıdaki şekilde yazılabilir.

H₀: Cinsiyet Değişkenine Göre Enflasyon Algısı Ölçeğinin Ortalama Tutum Puanları Arasında Farklılık Yoktur.

H₁: Cinsiyet Değişkenine Göre Enflasyon Algısı Ölçeğinin Ortalama Tutum Puanları Arasında Farklılık Vardır.

Tablo 11: H3 için yapılan grup farklılık testi (t- testi) sonuçları

Değişken	N	\bar{x}	Ss	t değeri	Serbestlik Derecesi	P
Kadın	62	2.7339	0.91869			
Erkek	54	3.0046	0.94231	-1.565	114	0,120

Araştırmanın t-testi sonuçlarına bakıldığında; p anlamlılık değerinin 0,120 olduğu görülmektedir. Bu değerinin 0,05'ten büyük olduğu ($0,120 > 0,05$) için, Banka çalışanlarının cinsiyet değişkenine göre Enflasyon Algısı Ölçeğinin ortalama tutum puanları arasında farklılık bulunmamaktadır. Bu nedenle H₁ hipotezi reddedilerek, H₂ hipotezi kabul edilmiştir.

3.4.6. Araştırmada Kullanılan Ölçeğe İlişkin ANOVA (Varyans)

Analizi

ANOVA analizi, üç veya daha fazla ortalama arasında en az birinin diğerlerinden anlamlı bir şekilde farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için kullanılmaktadır. ANOVA analizi yapabilmek için, verilerin normal dağılıma uyması ve tüm grupların varyanslarının eşit olması gibi ön koşulların sağlanması gerekmektedir (İslamoğlu, 2014: 332). T-testinde olduğu gibi, ANOVA analizinde de p değerinin 0,05'ten küçük olması, gruplar arasında anlamlı bir fark olduğunu gösterir. ANOVA analizi sonuçları aşağıdaki tablolarda sunulmuştur.

Çalışanların 2018 Döviz Krizi Algısı düzeyleri, çalıştığı bankaya göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan Bağımsız Grup t-Testi sonucu Tablo 12'de verilmiştir. H0 Yokluk hipotezi ve H1 Alternatif hipotezi aşağıdaki şekilde yazılabilir.

H₀: Banka Çalışanlarının Çalıştığı Bankaya Göre, 2018 Döviz Krizi Algısı Ölçeğinin Ortalama Tutum Puanları Arasında Farklılık Yoktur.

H₁: Banka Çalışanlarının Çalıştığı Bankaya Göre, 2018 Döviz Krizi Algısı Ölçeğinin Ortalama Tutum Puanları Arasında Farklılık Vardır.

Tablo 12: H4 için yapılan tek yönlü ANOVA analizi sonuçları

Eğitim	N	Ortalama (\bar{x})	Standart Sapma (s)	Ortalama Standart Hata (sh)	Ortalama İçin 95% Güven Sınırları	
					Alt Sınır	Üst Sınır
Ziraat Katılım	44	3.1705	0.98650	0.14872	2.8705	3.4704
TEB	37	2.8919	0.96921	0.15934	2.5687	3.2150
Denizbank	35	2.9857	0.77161	0.13043	2.7207	3.2508
Toplam:	116	3.0259	0.92100	0.08551	2.8565	3.1952
Levene İstatistiği (0,531); S.d (2; 113; p=0,589>0,05)'ne Göre Varyanslar Homojendir.						
Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi (df)	Kareler Ortalaması	F	P	
Gruplar Arası	1.640	2	0.820	0.966	0.384	
Grup İçi	95.907	113	0.849			
Toplam:	97.547	115				

Yapılan analizin sonuçlarına bakıldığında; p anlamlılık değerinin 0,384 olduğu görülmektedir. Bu değer 0,05'ten büyük olduğu (0,384>0,05) için banka çalışanlarının çalıştığı bankaya göre 2018 Döviz Krizi Algısı ölçeğinin ortalama tutum puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı sonucuna varılmıştır. 2018 Döviz Krizi algısı konusundaki tutumlar, bankadan bankaya değişkenlik göstermemekte ve çalışanların bu konudaki algıları benzer seviyede bulunmaktadır. Banka içi eğitim programları, iletişim stratejileri veya benzeri konularda uygulanacak politikaların tüm çalışanlar için genel olarak etkili olabileceği anlamına gelmektedir. H1 hipotezi reddedilerek, H0 hipotezi kabul edilmiştir.

Çalışanların 2018 Döviz Krizi Algı düzeyleri, çalıştığı bankaya göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan Bağımsız Grup t-Testi sonucu Tablo 13'te verilmiştir. H0 Yokluk hipotezi ve H1 Alternatif hipotezi aşağıdaki şekilde yazılabilir.

H₀: Banka Çalışanlarının Çalıştığı Bankaya Göre, 2018/2022 Finansal Krizi Algısı Ölçeğinin Ortalama Tutum Puanları Arasında Farklılık Yoktur.

H₁: Banka Çalışanlarının Çalıştığı Bankaya Göre, 2018/2022 Finansal Krizi Algısı Ölçeğinin Ortalama Tutum Puanları Arasında Farklılık Vardır.

Tablo 13: H5 için yapılan tek yönlü ANOVA analizi sonuçları

Eğitim	N	Ortalama (\bar{x})	Standart Sapma (s)	Ortalama Standart Hata (sh)	Ortalama İçin 95% Güven Sınırları	
					Alt Sınır	Üst Sınır
Ziraat Katılım	44	3.2159	0.96988	0.14622	2.9210	3.5108
TEB	37	3.0743	0.84341	0.13866	2.7931	3.3555
Denizbank	35	3.1500	0.95525	0.16147	2.8219	3.4781
Toplam:	116	3.1509	0.92070	0.08549	2.9815	3.3202
Levene İstatistiği (0,859); S.d (2; 113; p=0,426>0,05)'ne Göre <u>Varyanslar Homojendir.</u>						
Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi (df)	Kareler Ortalaması	F	P	
Gruplar Arası	0.403	2	0.201	0.235	0.791	
Grup İçi	97.082	113	0.859			
Toplam:	97.485	115				

Yapılan analizin sonuçlarına bakıldığında; p anlamlılık değerinin 0,791 olduğu görülmektedir. Bu değer 0,05'ten büyük olduğu (0,791>0,05) için banka çalışanlarının çalıştığı bankaya göre 2018/2022 Finansal Krizi Algısı ölçeğinin ortalama tutum puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı sonucuna varılmıştır. 2018/2022 Finansal Krizi Algısı ölçeği, çalışanların finansal krize yönelik algı düzeylerini ölçen bir araç olarak kullanılmış ve yapılan test sonuçlarına göre, banka çalışanlarının bu algı düzeyleri bakımından hangi bankada çalıştıklarının bir etkisi olmadığı sonucuna varılmıştır. Finansal kriz algısı konusundaki tutumlar, bankadan bankaya değişkenlik göstermemekte ve çalışanların bu konudaki algıları benzer seviyede bulunmaktadır. Banka içi eğitim programları, iletişim stratejileri veya benzeri konularda uygulanacak politikaların tüm çalışanlar için genel olarak etkili olabileceği anlamına gelmektedir. H1 hipotezi reddedilerek, H0 hipotezi kabul edilmiştir.

Çalışanların enflasyon algı düzeyleri, çalıştığı bankaya göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan Bağımsız Grup t-Testi sonucu Tablo 14’de verilmiştir. H₀ Yokluk hipotezi ve H₁ Alternatif hipotezi aşağıdaki şekilde yazılabilir.

H₀: Banka Çalışanlarının Çalıştığı Bankaya Göre, Enflasyon Algısı Ölçeğinin Ortalama Tutum Puanları Arasında Farklılık Yoktur.

H₁: Banka Çalışanlarının Çalıştığı Bankaya Göre, Enflasyon Algısı Ölçeğinin Ortalama Tutum Puanları Arasında Farklılık Vardır.

Tablo 14: H₆ için yapılan tek yönlü ANOVA analizi sonuçları

Eğitim	N	Ortalama (\bar{x})	Standart Sapma (s)	Ortalama Standart Hata (sh)	Ortalama İçin 95% Güven Sınırları	
					Alt Sınır	Üst Sınır
Ziraat Katılım	44	3.0455	0.98133	0.14794	2.7471	3.3438
TEB	37	2.8311	0.98787	0.16240	2.5017	3.1605
Denizbank	35	2.6571	0.78844	0.13327	2.3863	2.9280
Toplam:	116	2.8599	0.93558	0.08687	2.6878	3.0320
<i>Levene İstatistiği (0,918); S.d (2; 113; p=0,402>0,05)'ne Göre Varyanslar Homojendir.</i>						
Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi (df)	Kareler Ortalaması	F	P	
Gruplar Arası	2.985	2	1.492	1.726	0.183	
Grup İçi	97.677	113	0.864			
Toplam:	100.661	115				

Yapılan analizin sonuçlarına bakıldığında; p anlamlılık değerinin 0,183 olduğu görülmektedir. Bu değer 0,05’ten büyük olduğu (0,183>0,05) için banka çalışanlarının çalıştığı bankaya göre Enflasyon Algısı ölçeğinin ortalama tutum puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Enflasyon Algısı ölçeği, çalışanların enflasyona yönelik algı düzeylerini ölçen bir araç olarak kullanılmış ve yapılan test sonuçlarına göre, banka çalışanlarının bu algı düzeyleri bakımından hangi bankada çalıştıklarının bir etkisi olmadığı sonucuna varılmıştır. enflasyon algısı konusundaki tutumlar, bankadan bankaya değişkenlik göstermemekte ve çalışanların bu konudaki algıları benzer seviyede bulunmaktadır. banka içi eğitim programları, iletişim stratejileri veya benzeri konularda uygulanacak politikaların tüm çalışanlar

için genel olarak etkili olabileceği anlamına gelmektedir. H1 hipotezi reddedilerek, H0 hipotezi kabul edilmiştir.

3.4.7. Araştırmada Kullanılan Ölçeğe İlişkin Korelasyon Analiz Sonuçları

Korelasyon analizi, iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkiyi belirleyen ve bu ilişkinin gücünü ölçen bir yöntemdir. Hesaplanan korelasyon katsayısı (r), -1 ile +1 arasında bir değer alır. Eğer korelasyon katsayısı +1 ise, bu, iki değişken arasında mükemmel bir doğrusal ilişki olduğunu gösterir. Yani, bir değişkenin değeri bir birim arttığında diğer değişkenin değeri de tam olarak bir birim artmaktadır. Korelasyon katsayısı -1 değerindeyse, bu durumda değişkenler arasında mükemmel bir ilişki olduğu kabul edilir, ancak bu ilişkinin negatif yönlü olduğu anlamına gelmektedir. (Sungur, 2010: 114). Yani, bir değişkenin değeri bir birim arttığında diğer değişkenin değeri tam olarak bir birim azalır. Katsayı 0 (sıfır) olduğunda ise, değişkenler arasında herhangi bir ilişki olmadığını gösterir. H0: Değişkenler arasında ilişki yoktur. H1: Değişkenler arasında bir ilişki vardır.

Korelasyon katsayısı (r) genellikle aşağıdaki gibi yorumlanmaktadır (Karakülah, 2016: 17):

- 0,00 ile 0,25 arasında: Çok zayıf ilişki
- 0,26 ile 0,49 arasında: Zayıf ilişki
- 0,50 ile 0,69 arasında: Orta düzeyde ilişki
- 0,70 ile 0,89 arasında: Yüksek düzeyde ilişki
- 0,90 ile 1,00 arasında: Çok yüksek düzeyde ilişki

Bu aralıklar, korelasyon katsayısının iki değişken arasındaki ilişkinin gücünü belirtmek için kullanılır. Yani, katsayı ne kadar yakınsa, ilişki o kadar güçlüdür

H₀: Bankaların Beklenmedik Krizlere Karşı Olan Stratejilerini etkileyen 2018 Döviz Krizi Algısı ile 2018/2022 Finansal Krizi Algısı Arasında Anlamlı Bir İlişki Yoktur.

H₁: Bankaların Beklenmedik Krizlere Karşı Olan Stratejilerini etkileyen 2018 Döviz Krizi Algısı ile 2018/2022 Finansal Krizi Algısı Arasında Anlamlı Bir İlişki Vardır.

Tablo 15: H7 İçin Yapılan Korelasyon Analizi Sonuçları

KORELASYON			
		2018 DÖVİZ KRİZİ	2018/2022 FİNANSAL KRİZİ
2018 DÖVİZ KRİZİ	Pearson	1	0.521**
	Correlation		
	P (Anlamlılık)		0.000
	N	116	116
2018/2022 FİNANSAL KRİZİ	Pearson	0.521**	1
	Correlation		
	P (Anlamlılık)	0.000	
	N	116	116

**** Korelasyon 0,01 seviyesinde anlamlıdır.**

H7 ilişkin korelasyon analizi sonuçları tablo 15’de yer almaktadır. Tablodan da görüldüğü gibi p değeri de 0,000 olarak elde edilmiştir. Bu değeri 0,01 değerinden küçük olduğu($0,000 < 0,01$) için korelasyon katsayısının anlamlı olduğunu yani sıfırdan farklı olduğunu göstermektedir. 2018 Döviz Krizi Algısı ile 2018/2022 Finansal Krizi Algısı arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Pearson korelasyon katsayısı 0.521 olarak hesaplanmıştır. Pearson korelasyon katsayısı $0,50 < 0,521 < 0,69$ değerleri arasında yer aldığı için, iki değişken arasında pozitif yönde ve orta düzeyde ilişki vardır. H_0 hipotezi reddedilerek, H_1 hipotezi kabul edilmiştir.

İki değişken arasındaki bu pozitif korelasyon, yani bir değişkenin artması diğerinin artmasıyla ilişkilidir, Bankaların beklenmedik krizlere karşı stratejileri ile çalışanların 2018 Döviz Krizi Algısı ve 2018/2022 Finansal Krizi Algısı arasında bir bağlantı olduğunu düşündürebilir. Bu, çalışanların kriz algısı ile bankaların krizlere karşı benimsedikleri stratejiler arasında bir etkileşim olduğunu ve çalışan algısının, bankaların bu krizlere karşı hazırlıklı olma veya reaksiyon gösterme şeklini etkileyebileceğini düşündürebilir.

H₀: Bankaların Beklenmedik Krizlere Karşı Olan Stratejilerini etkileyen 2018 Döviz Krizi Algısı ile Enflasyon Algısı Arasında Anlamlı Bir İlişki Yoktur.

H₁: Bankaların Beklenmedik Krizlere Karşı Olan Stratejilerini etkileyen 2018 Döviz Krizi Algısı ile Enflasyon Algısı Arasında Anlamlı Bir İlişki Vardır.

Tablo 16: H8 İçin Yapılan Korelasyon Analizi Sonuçları

KORELASYON			
		2018 DÖVİZ KRİZİ	ENFLASYON
2018 DÖVİZ KRİZİ	Pearson Correlation	1	0.515**
	P (Anlamlılık)		0.000
	N	116	116
ENFLASYON	Pearson Correlation	0.515**	1
	P (Anlamlılık)	0.000	
	N	116	116

**** Korelasyon 0,01 seviyesinde anlamlıdır.**

H7 ilişkin korelasyon analizi sonuçları tablo 16'da yer almaktadır. Tablodan da görüldüğü gibi p değeri de 0,000 olarak elde edilmiştir. Bu değeri 0,01 değerinden küçük olduğu ($0,000 < 0,01$) için korelasyon katsayısının anlamlı olduğunu yani sıfırdan farklı olduğunu göstermektedir. 2018 Döviz Krizi Algısı ile Enflasyon Algısı arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Pearson korelasyon katsayısı 0.515 olarak hesaplanmıştır. Pearson korelasyon katsayısı 0.515 olarak hesaplanmıştır. Pearson korelasyon katsayısı $0,50 < 0,515 < 0,69$ değerleri arasında yer aldığı için, iki değişken arasında pozitif yönde ve orta düzeyde ilişki vardır. H_0 hipotezi reddedilerek, H_1 hipotezi kabul edilmiştir.

Bu sonuçlar, çalışanların 2018 Döviz Krizi Algısı ile Enflasyon Algısı arasında bir bağlantı olduğunu ve bu algıların bankaların beklenmedik krizlere karşı stratejilerini etkileyebileceğini düşündürmektedir. Özellikle, bir krizin döviz kuru ile ilişkilendirilmiş olması ve bu durumun enflasyon algısıyla da ilişkilendirilmiş olması, bankaların krize karşı stratejilerini belirleme ve uygulama süreçlerini etkileyebilir.

H₀: Bankaların Beklenmedik Krizlere Karşı Olan Stratejilerini etkileyen 2018/2022 Finansal Krizi Algısı ile Enflasyon Algısı Arasında Anlamlı Bir İlişki Yoktur.

H₁: Bankaların Beklenmedik Krizlere Karşı Olan Stratejilerini etkileyen 2018/2022 Finansal Krizi Algısı ile Enflasyon Algısı Arasında Anlamlı Bir İlişki Vardır.

Tablo 17: H9 İçin Yapılan Korelasyon Analizi Sonuçları

KORELASYON			
		2018/2022 FİNANSAL KRİZİ	ENFLASYON
2018/2022 FİNANSAL KRİZİ	Pearson Correlation	1	0.186*
	P (Anlamlılık)		0.045
	N	116	116
ENFLASYON	Pearson Correlation	0.186*	1
	P (Anlamlılık)	0.045	
	N	116	116

***Korelasyon 0,05 seviyesinde anlamlıdır.**

H7 ilişkin korelasyon analizi sonuçları tablo 17’de yer almaktadır. Tablodan da görüldüğü gibi p değeri de 0,045 olarak elde edilmiştir. Bu değeri 0,05 değeriinden küçük olduğu($0,045 < 0,05$) için korelasyon katsayısının anlamlı olduğunu yani sıfırdan farklı olduğunu göstermektedir. 2018/2022 Finansal Krizi Algısı ile Enflasyon Algısı arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Pearson korelasyon katsayısı 0.186 olarak hesaplanmıştır. Pearson korelasyon katsayısı $0,00 < 0,186 < 0,25$ değerleri arasında yer aldığı için, iki değişken arasında pozitif yönde ve çok zayıf bir ilişki vardır. H_0 hipotezi reddedilerek, H_1 hipotezi kabul edilmiştir.

Bu sonuçlar, çalışanların finansal kriz algısı ile enflasyon algısı arasında bir bağlantı olduğunu ve bu algıların bankaların beklenmedik krizlere karşı stratejilerini etkileyebileceğini düşündürmektedir. Ancak, bu ilişkinin çok zayıf olması, bu iki değişken arasındaki bağlantının çok güçlü olmadığını gösterir.

SONUÇ

Geçmişten günümüze mevduat ve katılım bankacılığının gelişimi ile ilgili detaylı bilgilere yer verilerek bankacılığın tarihi ile alakalı bir tanıtım gerçekleştirilmiştir. Faizli ve faizsizlik prensibi ile çalışan bankaların ürün ve hizmetleri üzerinde durulmuş, eksiklikleri konusunda gerekli eleştiri ve tavsiye yazılmıştır.

Bankacılık stratejileri üzerinde fazlaca kafa yorulan bu dönemde, geçmişten günümüze krizlerin nasıl yönetildiği ile ilgili bilgiler derlenmiştir. Evrensel bankacılığın, sınırlı bir kitleye hitap etmektense, daha geniş bir kitleye hitap etmeye odaklıdır. Bu amaçlar ile birlikte mobil bankacılık işlemleri de, çok daha geniş bir kitleye ulaşılabildiğinden dolayı evrenselleşmiştir.

Ekonomik krizin nasıl oluştuğu konusunda verilen bilgiler strateji belirleme konusunda bankacılık alanına oldukça faydalıdır: Hızlı şekilde yukarı yönlü hareket eden döviz cinsindeki para birimlerinden dolayı, ülkedeki mal ve hizmetlerde de ani bir yükseliş meydana gelir. Ve ekonomik kriz tam olarak bu yükselişlerde krizi iyi yönetememekten kaynaklanan sonuçlara odaklıdır. Kişiler geçimlerini sağlama konusunda aniden zorlanmaya başlar ve yaşanmaya başlayan ekonomik sıkıntılar ülkeyi ve beraberinde şirket, kurum ve kuruluşlarla birlikte bireyleri de dönüşü ve toparlaması zor olan bir krize sürükler.

TKBB'nin strateji planlamalarındaki öncelikler göz önüne alınarak güncellenen maddeler üzerinde durulmuştur. Yenilenen ekonomi stratejileri ve hedefleri ile 2021-2023 ekonomi programı Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından açıklanmıştır (TKBB, TKBB Strateji Planı, 2021). Yatırımcı odaklı, müşterinin isteklerini müşterinin hassasiyetleri çerçevesinde karşılayan bir stratejik plan oluşturmayı hedef almıştır.

Böylece, krizlerin nasıl oluştuğu, sebepleri, sonuçları ve gelişimleri süresince yapılan ve yapılabilecek planlardan bahsedilerek özellikle katılım bankalarının geçmişte yaşanan krizlerden profesyonelce kurtulduğunun üzerinde durulmuştur. Böylece zamanla yerini sağlamlaştırmış ve ileriye yönelik stratejik planlama oluşturarak güvence sağlamayı hedeflemiştir.

Bu araştırma kapsamında, katılım ve konvansiyonel bankaların beklenmedik krizlere karşı stratejilerini değerlendirmek amacıyla bir anket tasarlanmıştır. Anket,

güçlü bir teorik temel oluşturmak üzere literatür taraması ve alanında uzman görüşleri doğrultusunda geliştirilmiştir. Sorular, bankacılık sektörü, kriz yönetimi ve stratejik planlama alanlarını kapsayacak şekilde özenle belirlenmiştir.

Araştırmanın metodolojisi, toplanan verilerin istatistiksel analiz yöntemleri kullanılarak değerlendirilmesini içermiştir. Anket sonuçları, katılım ve konvansiyonel bankaların krizle başa çıkma stratejilerini anlamak ve karşılaştırmak amacıyla detaylı bir analize tabi tutulmuştur. Veri analizinde kullanılan istatistiksel yöntemler, elde edilen bulguların güvenilir ve anlamlı sonuçlar üretmesini sağlamak adına titizlikle seçilmiştir. Bu yöntemler, katılım ve konvansiyonel bankaların krizlere karşı benimsedikleri stratejilerin ölçülmesi ve karşılaştırılmasını sağlamak için etkili bir araştırma süreci oluşturmuştur.

Araştırma, finans sektöründeki önemli aktörler olan katılım ve konvansiyonel bankaların krizlere karşı stratejik yaklaşımlarını anlamak adına değerli bir katkı sunmaktadır. Elde edilen bulgular, bu bankaların krizle başa çıkma süreçlerinde izledikleri stratejik yolların, sektördeki rekabet dinamiklerini ve finansal istikrarı nasıl etkileyebileceği konusunda bilgi sağlamaktadır. Bu araştırma, bankacılık sektörü profesyonellerine, akademisyenlere ve politika yapıcılara, krizle başa çıkma stratejilerinin belirlenmesinde rehberlik edebilecek önemli içgörüler sunmaktadır. Ayrıca, gelecekte benzer çalışmalar yapmak isteyen araştırmacılara, katılım ve konvansiyonel bankaların stratejik yönelimleri üzerine daha fazla bilgi edinme fırsatı tanımaktadır.

Araştırmanın frekans analiz sonuçlarına göre, araştırmaya katılanların %53,4'ü kadınlardan, %46,6'sı ise erkeklerden oluşmaktadır. Bu dağılım, cinsiyet açısından araştırmanın dengeli bir katılıma sahip olduğunu göstermektedir. Cinsiyet bazında benzer oranlar, farklı bakış açılarını temsil etme potansiyeli taşımaktadır.

Katılımcıların %37,9'u Ziraat Katılım Bankası'nda, %31,8'i Türk Ekonomi Bankası'nda, %30,2'si ise Denizbank'ında çalışmaktadır. Bu sonuçlar, Ziraat Katılım Bankası'nın katılım açısından öne çıktığını göstermektedir. Bu durum, araştırma verilerinin bu bankadaki çalışanları daha fazla temsil ettiğini ve Ziraat Katılım Bankası'nın araştırmada daha yüksek bir katılım oranına sahip olduğunu göstermektedir. Bu demografik veriler, araştırmanın genel karakteristiğini belirlemede önemli bir rol oynamakta ve katılımcıların farklı bankalardan gelmeleri, elde edilen

bulguların çeşitliliğini artırmaktadır. Cinsiyet ve banka dağılımı analizi, elde edilen sonuçların farklı bakış açılarını içerdiğini anlamamıza yardımcı olurken, aynı zamanda araştırma sonuçlarının genel bir popülasyona genellenebilirliği konusunda kritik bir bağlam sağlamaktadır.

Araştırma sonuçları, katılımcıların 2018-2022 dönemindeki finansal krizle ilgili olarak çeşitli görüşlere sahip olduklarını ve belirsizlik içinde olduklarını ortaya koymaktadır. Çalıştıkları bankanın krizden olumsuz etkilendiği konusundaki şüpheli veya olumsuz görüş, katılımcıların büyük bir kısmında belirgin bir şekilde kendini göstermektedir, bu da genel bir endişe ve kriz algısının varlığını işaret etmektedir. "Çalıştığım banka 2018-2022 Krizinden zarar açısından olumsuz etkilendi" sorusuna verilen olumsuz yanıtların toplamı %60,3 olarak belirlenmiştir. Bu, katılımcıların çoğunluğunun kendi bankalarının krizden olumsuz etkilendiği görüşünde olduğunu göstermektedir. Bu durum, çalıştıkları finansal kurumun krizle mücadelede karşılaştığı zorluklara dair genel bir endişe olduğunu göstermektedir.

"Bu krizi iyi yönetebildik" sorusuna verilen olumlu yanıtların %46,6 olması, katılımcıların çoğunluğunun kendi bankalarının krizi iyi yönetebildiği konusunda olumlu bir görüşe sahip olduğunu göstermektedir. Ancak, hala kararsız veya olumsuz görüş belirten katılımcıların %22,4 olduğu dikkate alındığında, kriz yönetimi konusundaki belirsizlik ve farklı değerlendirmeler ortaya çıkmaktadır. "Kriz Süresince Mevduat Anlamında Sorun Yaşandı" sorusuna verilen olumlu yanıtların oranı %44,0'tir. Bu durum, katılımcıların neredeyse yarısının kriz döneminde mevduat konusunda sorun yaşandığına inandığını veya bu durumu doğruladığını göstermektedir. Mevduat anlamında yaşanan sorunlar, katılımcılar arasında önemli bir endişe kaynağı olarak öne çıkmaktadır. "Bankacılık Sektörü Bu Krize Karşı Korunaklıydı" sorusuna verilen olumlu yanıtların oranı %54,3'tür. Bu, katılımcıların büyük bir kısmının bankacılık sektörünün krize karşı korunaklı olduğuna inandığını veya bu durumu doğruladığını göstermektedir. Bu sonuçlar, katılımcıların genel olarak bankacılık sektörünün krizlere karşı dirençli olduğu yönündeki bir görüşü paylaştığını göstermektedir.

Sonuç olarak, katılımcılar arasında 2018-2022 finansal kriziyle ilgili değerlendirmelerde çeşitlilik bulunmaktadır. Olumsuz etkiler ve mevduat sorunlarına dair endişelerin yanı sıra, krizi iyi yönetme ve bankacılık sektörünün direncine dair

olumlu değerlendirmeler de mevcuttur. Katılımcıların kriz etkilerini ve bankalarının performansını değerlendirirken farklı kriterlere odaklandıkları göz önüne alındığında, genel bir değerlendirme yapmak oldukça karmaşıktır.

Araştırma sonuçları, katılımcıların 2018-2022 Finansal Krizi'ne ilişkin önemli konulardaki görüşlerini ortaya koymaktadır. Öncelikle, "Kriz Öncesi Kriz (Risk) Yönetim Birimi Oluşturuldu" sorusuna verilen yanıtlar, katılımcıların çoğunluğunun risk yönetimi biriminin oluşturulmasına olumlu baktığını göstermektedir. Bu durum, finansal kriz dönemlerinde risk yönetiminin önemine dair güçlü bir farkındalığı işaret etmektedir. Katılımcıların %45,7'sinin bu stratejiyi desteklemesi, şirketlerin riskleri etkili bir şekilde yönetmeye odaklanmalarının ve krizlere karşı hazırlıklı olmalarının önemine dikkat çekmektedir.

"Bu Dönemde Bankalar Mevduatlarını İyi Yönetebildi" sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde, katılımcıların büyük bir kısmının bankaların mevduat yönetiminde başarılı oldukları konusunda olumlu bir görüşe sahip olduğunu göstermektedir. Katılımcıların %48,3'ünün bu konuda olumlu bir tutum sergilemesi, finansal kurumların mevduatlarını etkili bir şekilde yönettikleri algısının yaygın olduğunu göstermektedir.

"Banka Üst Yönetiminin Yeni Fikirler Önermeyi, Problemlere Hızlı ve Pratik Çözümler Üretebilmeyi ve Yaratıcılığı Teşvik Etmesi Kriz Dönemlerinde İşletme Performansını Olumlu Yönde Etkilemiştir" sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde, katılımcıların büyük bir kısmının üst yönetimin bu özelliklere sahip olmasının işletme performansını olumlu etkilediği konusunda bir eğilim taşıdığını göstermektedir. Bu sonuç, kriz dönemlerinde başarılı olmak için yönetimin yenilikçi ve çözüm odaklı bir yaklaşım benimsemesinin önemine işaret etmektedir. "Kriz Dönemindeki Büyüme Oranı Beklenileni Karşılamaktadır" sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde, katılımcıların çoğunluğunun kriz dönemindeki büyüme oranının beklentileri karşıladığına dair bir eğilim taşıdığını göstermektedir. Bu durum, zorlu dönemlerde bile şirketlerin başarılı bir performans sergileyebileceği ve büyüme potansiyelini sürdürebileceği algısını yansıtmaktadır.

Sonuç olarak, katılımcıların genel eğilimi, risk yönetimi biriminin oluşturulması, bankaların mevduat yönetimi, üst yönetimin yenilikçilik ve sorun çözme yetenekleri ile kriz dönemlerindeki büyüme oranıyla ilgili olarak olumlu bir

görüşe sahip olduğunu göstermektedir. Bu bulgular, işletmelerin krizlere karşı etkili bir şekilde hazırlıklı olmaları, riskleri yönetmeleri ve yöneticilerin liderlik yetenekleriyle işletme performansını artırmalarının önemini vurgulamaktadır.

Enflasyon ölçeği ile ilgili yapılan frekans analizi, katılımcıların enflasyonun çeşitli alanlara etkisine dair önemli görüşleri ortaya koymaktadır. "Yıllık Enflasyondaki Değişim Bankamın İş Sürecini Yavaşlatmıştır" sorusu, katılımcıların büyük çoğunluğunun enflasyonun bankanın iş süreçlerini olumsuz etkilemediği yönünde bir görüşe sahip olduğunu göstermektedir. %54,3'lük bir oranla, katılımcılar enflasyonun iş süreçlerini yavaşlatmadığı konusunda olumlu bir tutum sergilemektedir. Bu, katılımcıların genel olarak enflasyonun bankacılık sektörü üzerindeki etkisine ilişkin olumsuz bir değerlendirme yapmadıklarını göstermektedir.

"Kriz Süresince Bankamın Karlılığında Düşüş Yaşandı" sorusu üzerindeki analiz, katılımcıların çoğunluğunun kriz döneminde bankalarının karlılığında bir düşüş yaşanmadığı görüşünü paylaştığını ortaya koymaktadır. %46,1'lik bir oranla, katılımcılar genel olarak kriz sürecinde bankalarının karlılığında bir düşüş yaşanmadığına dair bir eğilim göstermektedir. Bu durum, katılımcıların ekonomik belirsizlik dönemlerinde bile bankaların karlılığının korunabileceğine olan inancını yansıtabilir.

"Kriz Döneminde Bankaların İmajları Zayıflamıştır" sorusu, katılımcıların çoğunluğunun kriz döneminde bankaların imajlarının zayıflamadığı görüşünü paylaştığını göstermektedir. %50,9'luk bir oranla, katılımcılar genel olarak bankaların kriz sürecinde itibarlarının zedelenmediği yönünde bir görüş belirtmektedir. Bu, katılımcıların bankaların itibarlarının krizlere dayanıklı olduğuna inandıklarını göstermektedir.

"Kriz Döneminde Enflasyondan Dolayı Personel Azaltımına Gidildi" sorusu üzerindeki analiz, katılımcıların çoğunluğunun kriz döneminde enflasyondan kaynaklı personel azaltımı yapılmadığı görüşünü paylaştığını göstermektedir. %49,1'lik bir oranla, katılımcılar genel olarak enflasyonun personel azaltımına neden olmadığına dair bir eğilim sergilemektedir. Bu durum, katılımcıların enflasyonun iş gücü üzerindeki olumsuz etkilerini sınırlı gördüklerini veya bu konuda bir anlaşmazlık içinde olabileceklerini yansıtabilir.

Sonuç olarak, enflasyon ölçeği sonuçları, katılımcıların çoğunluğunun enflasyonun iş süreçlerini, banka karlılığını, bankaların imajını ve personel azaltımını olumsuz etkilemediği yönünde bir görüşe sahip olduğunu göstermektedir. Bu bulgular, katılımcıların ekonomik belirsizlik dönemlerinde bile bankacılık sektörüne olan güvenlerini sürdürdüklerini ve belirli krizlere karşı direncin olduğuna inandıklarını yansıtmaktadır.

Araştırmanın t-testi sonuçlarına göre, Banka çalışanlarının cinsiyet değişkenine göre 2018 Döviz Krizi Algısı Ölçeği puanlarının ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0,058$). Bu, cinsiyetin 2018 Döviz Krizi Algısı üzerinde belirgin bir etkisi olmadığını göstermektedir. Öte yandan, 2018/2022 Finansal Krizi Algısı Ölçeği için yapılan t-testi sonuçlarına göre, Banka çalışanlarının cinsiyet değişkenine göre ortalama tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($p=0,001$). Bu durum, cinsiyetin 2018/2022 Finansal Krizi Algısı üzerinde belirgin bir etkisi olduğunu ve cinsiyet değişkeninin kriz algısındaki farklılıkları açıklamada önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Enflasyon Algısı Ölçeği için yapılan t-testi sonuçlarına göre, Banka çalışanlarının cinsiyet değişkenine göre ortalama tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p=0,120$). Bu, cinsiyetin Enflasyon Algısı üzerinde belirgin bir etkisi olmadığını göstermektedir.

Genel olarak, araştırmanın bulguları, cinsiyet değişkeninin kriz algısı ölçekleri arasında farklılık yaratmadığını, ancak finansal kriz algısı üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar, cinsiyetin algılanan krizlere yönelik tutumlar üzerindeki etkilerini anlamak açısından önemli bir katkı sağlamaktadır.

ANOVA analiz sonuçlarına göre, 2018 Döviz Krizi Algısı, 2018/2022 Finansal Krizi Algısı ve Enflasyon Algısı ölçekleri üzerinden değerlendirildiğinde, banka çalışanlarının çalıştıkları bankaya göre ortalama tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. 2018 Döviz Krizi Algısı ölçeğinde elde edilen p değeri 0,384 olduğu için ($p>0,05$), çalışanların bu kriz algısı konusundaki tutumlarının, hangi bankada çalıştıklarına bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum, banka içi eğitim programları, iletişim stratejileri veya benzeri politikaların, tüm çalışanlar için genel olarak etkili olabileceğini göstermektedir.

Benzer şekilde, 2018/2022 Finansal Krizi Algısı ölçeğinde elde edilen p değeri 0,791 olduğu için ($p>0,05$), finansal kriz algısı konusundaki tutumların, çalışanların hangi bankada çalıştıklarına bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmediği sonucuna varılmıştır. Bu durum, kriz dönemlerine ilişkin algıların banka bağlamında benzer olduğunu göstermektedir. Enflasyon Algısı ölçeğinde elde edilen p değeri ise 0,183 olduğu için ($p>0,05$), enflasyon algısı konusundaki tutumların, banka çalışanlarının çalıştıkları bankaya göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna varılmıştır. Bu bulgu, enflasyona yönelik algıların banka bağlamında benzer olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak, yapılan analizler banka çalışanlarının, 2018 Döviz Krizi Algısı, 2018/2022 Finansal Krizi Algısı ve Enflasyon Algısı konularındaki tutumları açısından çalıştıkları banka üzerinden anlamlı bir farklılık sergilemediğini göstermektedir. Bu nedenle, banka içi eğitim programları ve iletişim stratejileri gibi uygulamaların genel olarak tüm çalışanlara yönelik olarak planlanabileceği ifade edilebilir.

H7 ile ilgili yapılan korelasyon analizi sonuçları, 2018 Döviz Krizi Algısı ile 2018/2022 Finansal Krizi Algısı arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Elde edilen Pearson korelasyon katsayısı 0.521'dir, bu da iki değişken arasında pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki olduğunu işaret etmektedir. Bu ilişki, bankaların beklenmedik krizlere karşı stratejileri ile çalışanların finansal kriz algısı arasında bir bağlantı olduğunu düşündürülebilir. Yani, bankaların krizlere karşı benimsediği stratejiler, çalışanların finansal kriz algısını etkileyebilir, ve çalışan algısı da bankaların bu krizlere karşı hazırlıklı olma veya reaksiyon gösterme şeklini etkileyebilir.

H8 korelasyon analizi sonuçlarına göre, 2018 Döviz Krizi Algısı ile Enflasyon Algısı arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Pearson korelasyon katsayısı 0.515 olarak hesaplanmıştır, bu da iki değişken arasında pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bu sonuç, çalışanların döviz krizi algısı ile enflasyon algısı arasında bir bağlantı olduğunu ve bu algıların bankaların beklenmedik krizlere karşı stratejilerini etkileyebileceğini düşündürmektedir.

H9 korelasyon analizi sonuçlarına göre, 2018/2022 Finansal Krizi Algısı ile Enflasyon Algısı arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Pearson korelasyon katsayısı 0.186 olarak hesaplanmıştır ve bu çok zayıf bir pozitif ilişki olduğunu göstermektedir. Bu sonuç, çalışanların finansal kriz algısı ile enflasyon algısı arasında

bir bağlantı olduğunu göstermektedir, ancak bu bağlantının çok güçlü olmadığını gösterir.

Genel olarak, elde edilen korelasyon sonuçları, çalışan algısının bankaların krizlere karşı stratejilerini etkileyebileceğini düşündürmektedir. Ancak, bu ilişkilerin gücü değişkenlik göstermektedir. Döviz krizi algısı ile finansal kriz algısı arasındaki ilişki daha güçlüyken, enflasyon algısı ile finansal kriz algısı arasındaki ilişki daha zayıftır. Bu durum, bankaların krizlere karşı stratejilerinin belirlenmesinde döviz krizi algısının daha etkili olduğunu göstermektedir. Katılım ve konvansiyonel bankaların beklenmedik krizlere karşı stratejilerini değerlendirmeyi ve çalışan algılarının bu stratejilerle olan ilişkilerini incelemeyi amaçlamıştır. Elde edilen bulgular, finans sektöründe faaliyet gösteren bankalar arasında önemli stratejik farklılıkların belirgin olmadığını göstermektedir. Bu durum, sektörde faaliyet gösteren bankaların benzer stratejik hedeflere ve yöntemlere sahip olduğunu işaret etmektedir. Ancak, dikkat çeken bir nokta, bu benzer stratejik yaklaşımların krizlere karşı nasıl bir tepki verildiği konusunda önemli bir rol oynadığıdır. Çalışan algısı, bankaların krizlere karşı benimsediği stratejilerle güçlü bir bağlantı göstermektedir. Bu da, bir bankanın kriz anlarında nasıl bir strateji izlediğinin, çalışan algısı üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Çalışmanın sınırlamaları ve öneriler doğrultusunda, gelecekte yapılacak araştırmalarda daha kapsamlı veri setleri ve yöntemlerin kullanılması önerilebilir. Elde edilen bulgulara dayanarak, gelecekte benzer çalışmalar için aşağıdaki önerilerde bulunmaktadır.

- **Sektörel Derinlikte Çalışmalar:** Gelecekteki araştırmalarda, katılım ve konvansiyonel bankaların krizlere karşı stratejilerini daha ayrıntılı bir şekilde anlamak için sektörel derinlikte çalışmalar yapılabilir. Bu, her iki banka türünün özgün stratejilerini ve bu stratejilerin etkilerini daha iyi anlamamıza yardımcı olabilir.
- **Çalışan Eğitimi ve Farkındalık:** Çalışanların krizlere karşı algıları, stratejik yönelimler üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir. Bu nedenle, bankalar çalışanlarına yönelik kriz yönetimi eğitimleri ve farkındalık artırıcı programlar düzenleyebilir. Bu, çalışanların krizlere karşı daha bilinçli ve etkin bir rol üstlenmelerine katkı sağlayabilir.

- **Stratejik İletişim ve Şeffaflık:** Bankalar, kriz dönemlerinde stratejik iletişim ve şeffaflığı artırmaya odaklanmalıdır. Bu, hem içerideki hem de dışarıdaki paydaşların kriz yönetimi stratejilerini daha iyi anlamalarına ve bu stratejilere daha fazla destek vermelerine olanak tanır.
- **Çoklu Değişken Analizi:** Gelecekteki araştırmalarda, kriz algısı, cinsiyet, çalışılan banka gibi çeşitli değişkenler arasındaki ilişkileri daha kapsamlı bir şekilde incelemek için çoklu değişken analizleri kullanılabilir. Bu, daha derinlemesine anlayışlar sağlayarak stratejik yönetimde daha etkili kararlar alınmasına katkıda bulunabilir.
- **Uzun Dönemli Çalışmalar:** Krizlere karşı stratejilerin değerlendirilmesi, uzun dönemli bir perspektife yayılmalıdır. Bankaların krizlere karşı aldıkları önlemlerin uzun vadeli etkilerini değerlendirmek, sürdürülebilir ve etkili stratejilerin belirlenmesine yardımcı olabilir.
- **Global Karşılaştırmalar:** Katılım ve konvansiyonel bankaların stratejik yönelimleri, farklı coğrafyalardaki benzer kuruluşlarla karşılaştırılabilir. Bu tür karşılaştırmalar, bankaların küresel ölçekte rekabet avantajlarını ve zayıf noktalarını belirlemelerine yardımcı olabilir.

Bu öneriler doğrultusunda, gelecekte yapılacak çalışmaların sektöre önemli katkılarda bulunması ve bankaların beklenmedik krizlere karşı daha etkili stratejiler geliştirmelerine yardımcı olması beklenmektedir.

KAYNAKÇA

- Aliyeva, B. (2016). Bankacılık Sisteminde İnternetin Olumlu ve Olumsuz Yönleri. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 237-257.
- Altay, A. (2014). Balkan Ülkelerinin Avrupa Birliği'ne Tam Üyelik Sürecinde Ekonomik Kriz ve Kamu Maliyesi Etkileşimlerinin Değerlendirilmesi. *Prof. Dr. Naci Birol Muter'e Armağan, (ed.) Ramazan Gökbunar vd., Celal Bayar Üniversitesi Rektörlük Basımevi, Manisa*, 145-159.
- Altıntaş, H. (2004). Bankacılık Krizleri, Nedenleri ve Ekonomik Maliyetleri. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (22),39-61.
- Altuntaş, Ö. (2012). Merkez Bankası Bağımsızlığı: Avrupa Merkez Bankası ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Karşılaştırması. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (12), 73-84.
- Aslan, R. (2008). Türk Bankacılık Sisteminde Rekabet Stratejileri ve Yayılım Süreci. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 125-141.
- Ateş, B. A., & Kendir, E. (2022). Bankalar ile Bankalarca Sağlanan Kredilerin Enflasyon Deflatörüne Etkisi: OECD Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 27(3), 339-356.
- Avcı, T. (2020). Makroekonomik Faktörler ve Banka Kredilerinin Enflasyon Üzerindeki Etkisi: Türkiye Örneği. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(1), 98-107.
- Bakırtaş, İ., & Tekinşen, A. (2004). Dünya Savaşları ve Büyük Buhran Arasındaki Etkileşimin Ekonomi Politikası. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (12), 83-100.
- Barışık, S. (2004). Merkez Bankası Bağımsızlığı, Makroekonomik Etkileri ve 2001 Tarihli TCMB Kanununun Yansımaları. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 59(03) 1-20.
- Barışık, S., & Türk, M. M. (2020). Türkiye'de 2001 Krizi Sonrası Enflasyon-Büyüme Etkileşimi. *Third Sector Social Economic Review*, 55(3), 2078-2093.
- Beybur, M., & Taşdoğan, B. (2022). Finansal Dolarizasyon: Türkiye'deki Katılım Bankalarının Asimetrik Tepkileri. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(3), 472-486.

- Boyacıoğlu, M. A. (2003). 1980 Sonrası Türk Bankacılık Sektöründeki Gelişmeler, Krizlerin Sektör Üzerindeki Etkileri ve İyileştirici Öneriler. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (9), 523-538.
- Cinel, E. A. (2015) “Türkiye’de Döviz Rezervleri Yeterli Mi?”, *Mehmet Akif Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(12): 131-144
- Coşkun, A. (2006). Bankaların Stratejik Performans Yönetiminde Performans Karnesi Kullanımı. *Bankacılar Dergisi*, 56(17), 28-39
- Çakır, M. İ. (2023). Türk Bankacılık Sektöründe Sürdürülebilir Finansın Gelişimi ve Geleceği. *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*.
- Çakır, F., & Ağcakaya, S. (2020). Türkiye’de Kamu Kesimi Açıkları ve Borçlanma İlişkisi Üzerine Ekonometrik Bir Analiz: 1990-2015. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 20(39), 101-123.
- Çelen, M., & Zülfüoğlu, Ö. (2008). Klasik Kamu Borçlanma Teorisinin Oluşumu. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 25(2), 289-308.
- Çelik, O., & Çetiner, S. (2019). Türkiye Ekonomisinde Kalkınma Planları Ve Kalkınma Planlarındaki Söylem Değişiklikleri. *Uluslararası Ekonomi Siyaset İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 2(3), 121-131.
- Çetin, A. C., & Bıtırak, İ. A. (2010). Banka Karlılık Performansının Analitik Hiyerarşi Süreci ile Değerlendirilmesi: Ticari Bankalar İle Katılım Bankalarında Bir Uygulama. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 2(2), 75-92.
- Çetin, M. (2016). Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (Tcmb) Para Politikası Uygulamalarının Gelişimi. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 8(14), 67-101.
- Darıcan, M. F. (2013). Ekonomik krizler ve Türkiye. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 5(17), 39-46.
- Delice, G. (2015). Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası: 85 Yıllık Bir Geçmişin İzlerinden Tarihe Kayıt Düşmek. *Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 1(2), 21-55.
- Demirci, N. (2005). *Finansal Krizlerin Anatomisi Modern Kriz Teorileri Işığında Gelişmekte Olan Ülkeler ve Türkiye*, Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu Yayını.
- Demirhan, D. (2010). Türkiye’deki Mevduat Bankalarının Finansal Yapıya İlişkin Kararlarının Karlılık Üzerine Etkileri. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (45), 157-168.

- Doğanlar, M., Harun, B. A. L., & Özmen, M. (2007). Döviz Krizi Modelleri. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(1), 253-275.
- Duğru, M. ve Dinçsoy, E. E. (2014). Bankacılık Hizmetlerinin Pazarlanmasında Bölgesel Müşteri Profiline Önemi Üzerine Bir Alan Çalışması, *Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi E-Dergi Aralık* 3(2), 46-72.
- Duygu, E. R. (2021). Ülkelerin Finansal Kriz Sürecinden Çıkışını Etkileyen Faktörler: Geçmişten Edinilen Tecrübeler. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 1-15.
- Ekinci, A., & Orak, A. (2020). 1958 Lübnan Krizi'nin Türkiye'nin Ulusal Gazetelerine Yansımaları. *Turkish Studies*, 15(2), 460-477
- Emiroğlu F, (21.12.2017), Katılım Bankacılığı İle Konvansiyonel Bankacılık Arasındaki Farklar Ve Faizsiz Finans Ürünleri, 23 Kasım 2022'de <https://www.ilimvedenedeniyet.com/katilim-bankaciligi-ile-konvansiyonel-bankacilik-arasindaki-farklar-ve-faizsiz-finans-urunleri.html#> adresinden erişildi.
- Ercan, Ö. & Vurur, N. S. (2013). Türkiye'de mevduat banka kredisi ve ekonomik büyüme ilişkisinin incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(3), 117-131.
- Erden, B., & Yanık, R. (2019). Katılım Bankalarının Faizsiz Bankacılık Prensiplerine Göre Denetimi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Journal of Academic Value Studies (JAVStudies)*, 5(1), 186-198.
- Erkan, T. (2023). Medyanın Ekonomi Politikası Bağlamında Ekonomik Krizlerin Medyada Ele Alınışı: 2008 Küresel Ekonomik Krizi, Doktora Tezi, Bışkek: Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi.
- Güler, H. N. (2020). Türkiye'de Faaliyet Gösteren Bankaların Vizyon Ve Misyonlarına Yönelik Bir Araştırma. *Pearson Journal*, 5(5), 85-106.
- Gürsoy, M. (1989). Dünyada Ekonomik Krizler ve Türkiye Ekonomisine Etkileri, İstanbul: MG Yayınları.
- Güven, Ö. (2019). Bankacılık Tarihi Gelişmeleri, *Namık Kemal Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*.
- Işık, Ö., Yalman, İ. N., & Koşaroğlu, Ş. M. (2017). Türkiye'de Mevduat Bankalarının Kârlılığını Etkileyen Faktörler. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 362-380.

- İbeçoğlu, M. G. (2023). Türkiye'deki Katılım Bankacılığı Uygulamasında Konut Finansmanı İçin Alternatif Bir Yöntem: Azalan Ortaklık Sistemi. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 135-154.
- Karabulut, R., & Uğur, A. (2022). Osmanlı Devleti'nde Dış Borçlar Ve Tasnifi. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, (23), 17-36.
- Karagül, M. (2020). Neo Liberal Politikalar ve Ekonomik Krizler. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 6(4), 23-38.
- Karahan, H., & Ersoy, H. (2016). Faizsiz Finansın Temel Prensipleri ile Türkiye'de Reel Kesimde Kullanılması. *Maliye ve Finans Yazıları*, (105), 93-114.
- Kesebir, M. (2018). 2008 Küresel Finansal Kriz ve Bu Krizin Türkiye'deki Ekonomik Göstergelere Etkisi. *Anemon Muş Alparşlan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(4), 531-538.
- Kılıç, E. K. (2020). Dünyada Bankacılık Tarihi ve Krizleri: Türkiye'deki Bankacılık Sektörü. *Uluslararası Finansal Ekonomi ve Bankacılık Uygulamaları Dergisi*, 1(1), 1-31.
- Kınaytürk, Z. (2006). 1990 Yılından Sonra Yaşanan Ekonomik Krizlerin KOBİ'ler Üzerindeki Etkileri, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Koç, S. (2015, Temmuz). Türkiye'deki Bankaların Sektörler Bazında Kullandırdıkları Krediler ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: 1999-2011. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 2(1) 135-156
- Koçyigit, S. Ç., & Dagdas, E. (2016). Banka Sığortacılığı Ve Banka Sığortacılığında Müsterı Tatmın Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Arastırma 1/Bancassurance And A Survey To Determine The Level Of Customer Satisfaction In Bancassurance. *Third Sector Social Economic Review*, 51(1), 1-27.
- Köne, A. Ç. (2003). Para-Sermayenin Yeniden Yapılandırılması: Türk Özel Bankacılık Sektörü Örneği. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 4(2), 233-246.
- Köylü, M. K. (2020). *Uluslararası Bankacılık ve Finans Sistemi*. Astana Yayınları.
- Kurtbağ, Ö. (2020). ABD'de Yükselen Popülist Dalga ve Trumpizm: Neoliberal Küreselleşme, Ekonomik Kriz, Siyasetin İşlevsizleşmesi ve Elitizme Karşı Bir Geri Tepki mi?. *Gazi Akademik Bakış*, 13(26), 135-164.
- Kurtoğlu, R. (2020). *Küresel Ekonomik Kriz ve Yeni Dünya Düzeni* (Vol. 785). Destek Publishing and Media Group.

- Küçüküsu, A. (2008). Türkiye’de Reel Sektörün Dış Borçlarından Kaynaklanan Kur Riskinin, Bankacılık Sektörü Üzerindeki Dolaylı Kredi Riski. *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*.
- Oktar, S. ve Dalyancı L. (2010). Finansal Kriz Teorileri ve Türkiye Ekonomisinde 1990 Sonrası Finansal Krizler.» Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi XXIX, no. II, 1-22
- Oran, İ. B. (2020). Küresel Sorunlar Ekonomik Krizlerin Uluslararası Yansımaları. *Journal of Life Economics*, 7(1), 41-58.
- Ötürk, A. ve Güven, F. (2013). Bireysel Bankacılık Ürün ve Hizmetlerinin Pazarlanmasında Bankaların Fark Yaratma Stratejileri. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5(1), 63-72.
- Özcan, M. S. Ö., & Öten, C. (2022). Enerji Kriz Girdabı Kavramsallaştırması Bağlamında Orta Doğu’da Petrol Krizleri. *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 174-208.
- Özkan, A. (2005). Ekonomik Kriz ve Muhasebe Uygulamalarına Bazı Yansımalar. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(2), 165-180.
- Öztürk, A., & Özkul, G. (2021). Merkez Bankası Rezervleri ile Döviz Kuru Oynaklığı Arasındaki İlişki. *Journal of Management and Economics Research*, 19(4), 83-104.
- Parlak, A. A., & Sayılğan, G. (2019). Türkiye’de Faktoring Şirketlerinin Sermaye Yapısının Belirleyicileri. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(2), 401-423.
- Parlakkaya, R., & Çürük, S. A. (2011). Finansal rasyoların katılım bankaları ve geleneksel bankalar arasında bir tasnif aracı olarak kullanımı: Türkiye örneği. *Ege Akademik Bakış*, 11(3), 397-405.
- Polat, A. (2017). Almanya’da 1850 Sonrası Endüstrileşme Sürecinde Bankaların Rolü. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (51), 148-164.
- Sebahattin, K. O. Ç. (2020). Paranın Dijitalleşmesi Ve Merkez Bankası Dijital Para Olasılığı. *Akademik İzdüşüm Dergisi*, 5(2), 196-204.
- Selçuk, B. (2010). Küresel Krizin Türk Finans Sektörü Üzerindeki Etkileri. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 2(2), 21-27.
- Sönmez, A. ve Şimşek F. (2011). Cumhuriyetin Kuruluşundan Günümüze Türkiye Ekonomisinde Yaşanan Gelişmelerin Küçük Ölçekli Bir Aile İşletmesi Üzerindeki Etkileri. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 6 (2), 93-114.

- Sümer, G., ve Onan. F, (2015). Dünyada Faizsiz Bankacılığın Doğuşu, Türkiye'deki Katılım Bankacılığının Gelişme Süreci ve Konvansiyonel Bankacılıktan Farkları. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(3), 296-308.
- Şahin, A., & Tetik, N. (2020). Katılım Bankalarının Finansal Performans Analizi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 34(2), 293-314.
- Şanlı, O. (2021). Türkiye'de 1994, 2001 ve 2018-2021 Kur Krizlerinin Yeni Nesil Kriz Teorileri Çerçevesinde İncelenmesi. *Aydın İktisat Fakültesi Dergisi*, 6(2), 117-158.
- Şenyiğit, Y. B. (2010). Sigortacılık Sektöründe Finansal Raporlama ile İlgili Uluslararası Gelişmeler ve Ülkemizde Bir Araştırma, Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Takan, M. ve Acar Boyacıoğlu M. (2011). Bankacılık, Teori, Uygulama ve Yöntem. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık TİC. LTD. ŞTİ
- Tarihi Olaylar, (2020), Tüm Dünyayı Derinden Etkilemiş En Büyük Ekonomik Krizler, 10 Şubat 2023'te <https://www.tarihiolaylar.com/galeriler/tum-dunyayi-derinden-etkilemis-en-buyuk-ekonomik-krizler-275> adresinden erişildi.
- TCMB, (2020), Merkez Bankası Görev ve Sorumlulukları, 5 Ocak 2023'de <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Banka+Hakkinda/Genel+Bakis> adresinden erişildi.
- Tekeli, S., & Paşaoğlu, D. (2012). Türkiye'de Banka Çalışanlarının Performansını Etkileyen Faktörler: Eskişehir İli Kamu Ve Özel Banka Örneği. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4(2), 177-189.
- TKB, (2021), Strateji Güncelleme Raporu, 15 Haziran 2023'de https://tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/EY_TKBB_Rapor_TR_v16_WEB_2021-2025.pdf adresinden erişildi.
- TKBB, (2021), Katılım Bankacılığı Nedir? 16 Aralık 2022'de <https://tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/TKBB-Katilim-Bankaciligi-Nedir-Brosur.pdf>
- Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB), (10.01.2022), Kuruluş Amacı, 20 Aralık 2023'te <https://tkbb.org.tr/sayfa/detay/hakkimizda/tarihce-856934> adresinden erişildi.
- Ulukoş, E. (2011). *Bireysel Bankacılıkta Pazarlama Stratejileri*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Ural, E. G. (2012 B). Kurumsal İtibarı Ölçme Yöntemi Olarak Türkiye İtibar Endeksi ve Endeks Sonuçlarından Hareketle Türkiye'de Elektronik Sektörünün İtibarı Üzerine Bir Değerlendirme. *AJIT-e Online Academic Journal of information Technology*, 3 (7).
- Ünalın, N., (2016). *Ticari Bankacılık Nedir? Görevleri Nelerdir?* Paratic.
- Yahşi, Fahrettin: “Özel Finans Kurumları'nın Mevzuat Serüveni” , Albaraka Türk Bereket Dergisi, Sayı 9, 2000, s.6
- Yayman, D. (2022). Kur Korumalı Mevduat Hesabına Tanınan Vergi Ayrıcalıklarının Bütçeye Etkileri. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 31(2), 526-535.
- Yetiz, F. (2016). Bankacılığın Doğuşu ve Türk Bankacılık Sistemi. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(2), 107-117.
- Yetiz, F. (2016). Bankacılığın Doğuşu Ve Türk Bankacılık Sistemi. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(2), 107-117.
- Yıldıran, M. (2009). 2007/08 Küresel Finans Krizi, Kredi Sıkışıklığı ve Banka Kredisi Kullanan İşletmelerin Algılamaları: Sivas İlinde Araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (43), 198-212.
- Yıldırım, O. (2020). Bankacılık Sistemindeki Gelişmeler ve Türkiye’de Bankacılık Sistemi. *Uluslararası Finansal Ekonomi ve Bankacılık Uygulamaları Dergisi*, 1(2), 63-77.
- Yıldız, M. (2020). Bireylerin İslami Finans Okuryazarlık Düzeyi Ve Katılım Bankası Tercih: Türkiye Değerlendirmesi. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(4), 730-744.
- Yılmaz, N. (2020). Türkiye’deki Özel Bankaların Topsis Yöntemiyle Performans Analizi. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 9(2), 1-13.
- Yumurtacı, R. (2023). Türkiye’deki Konvansiyonel Bankalar ile Katılım Bankalarının CAMELS Analizi ile Karşılaştırılması. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 14(39), 1077-1097.
- Yurtadur, M., & Tasci, M. Z. (2023). Kur Korumalı Mevduat Uygulamasının Katılım Bankalarının Finansal Performansına Etkisi. *PressAcademia Procedia*, 16(1), 205-206.
- Yurtadur, M., & Tasci, M. Z. (2023). The Relationship Between Currency-Protected Deposits And Bank Performance: Case Of Participation Banks. *Journal of Economics Finance and Accounting*, 10(1), 45-54.

Ziraat Katılım, (01.02.2022), Katılım Bankacılığını Tanıyın, 29 Kasım 2022'de <https://www.ziraatkatilim.com.tr/bizi-taniyin/katilim-bankaciligini-taniyin> adresinden erişildi.

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Araştırma hipotezleri	61
Tablo 2: Araştırmaya katılanların cinsiyete göre dağılımları.....	62
Tablo 3: Araştırmaya katılanların çalıştığı bankaya göre dağılımları.....	62
Tablo 4: 2018 Döviz krizi leğine ilişkin frekans analiz sonuçları.....	63
Tablo 5: 2018/2022 Finansal krizi leğine ilişkin frekans analiz sonuçları.....	64
Tablo 6: Enflasyon leğine ilişkin frekans analiz sonuçları.....	66
Tablo 7: 2018 Döviz krizi algısı leği, 2018/2022 finansal kriz algısı leği ve enflasyon algısı leğine ilişkin güvenirlik analizine istatistikleri.....	68
Tablo 8: 2018 Döviz krizi algısı leği, 2018/2022 finansal kriz algısı leği ve enflasyon algısı leğine ilişkin normal dağılım istatistikleri	69
Tablo 9: H1 için yapılan grup farklılık testi (t- testi) sonuçları	71
Tablo 10: H2 İçin Yapılan Grup Farklılık Testi (t- Testi) Sonuçları.....	71
Tablo 11: H3 için yapılan grup farklılık testi (t- testi) sonuçları	72
Tablo 12: H4 için yapılan tek yönlü ANOVA analizi sonuçları.....	73
Tablo 13: H5 için yapılan tek yönlü ANOVA analizi sonuçları.....	74
Tablo 14: H6 için yapılan tek yönlü ANOVA analizi sonuçları.....	75
Tablo 15: H7 İçin Yapılan Korelasyon Analizi Sonuçları.....	77
Tablo 16: H8 İçin Yapılan Korelasyon Analizi Sonuçları.....	78
Tablo 17: H9 İçin Yapılan Korelasyon Analizi Sonuçları.....	79

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Araştırma modeli.....	60
--------------------------------	----

ÖZGEÇMİŞ

Karabük Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi- İşletme bölümünü 2019 yılı Haziran ayı itibarıyla bitirmiş olup, aynı zamanda Anadolu Üniversitesi'nden Bankacılık ve Sigortacılık bölümünden mezun olmuştur. Güncelde bankacılık yapmakta olup, Denizbank bünyesinde uzman bireysel işlem ve satış sorumlusu olarak görevini sürdürmektedir. SEGEM ve BES sertifikalarına sahiptir. Yüksek lisans tezi olarak yazdığı “Katılım Ve Konvansiyonel Bankalarının Enflasyonist Ortamda Beklenmedik Krizlere Karşı Stratejilerinin Değerlendirilmesi: 2018-2022 Finansal Kriz Algısı” adlı tezi ilk resmi akademik çalışması olmakla birlikte kendisine bu çalışmada Prof. Dr. Saim KAYADİBİ danışmanlık yapmıştır.